

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta agrobiologie, potravinových a přírodních zdrojů

Katedra obecné zootechniky a etologie

**Statistika evidence týraných psů v letech 2005 až 2011
v Kraji Vysočina a v Městském útulku pro opuštěná
zvířata v Jihlavě s analýzou časových řad o pohybu
týraných psů ve jmenovaném útulku**

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Iveta Rychlá

Vedoucí práce: Ing. Renata Masopustová

2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: Statistika evidence týraných psů v letech 2005 až 2011 v Kraji Vysočina a v Městském útulku pro opuštěná zvířata v Jihlavě s analýzou časových řad o pohybu týraných psů ve jmenovaném útulku“ vypracovala samostatně a použila jen pramenů, které cituji a uvádím v přiložené bibliografii.

V Praze 11. dubna 2012

podpis autora: Iveta Rychlá

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych touto formou poděkovala své vedoucí diplomové práce Ing. Renatě Masopustové za cenné rady, odborné vedení a trpělivost, se kterou mi pomáhala při kompletaci diplomové práce. Rovněž děkuji MVDr. Janu Bořilovi vedoucímu oddělení péče o pohodu zvířat KVS v Jihlavě, který mi poskytl svůj čas, odborné konzultace a pomoc při roztřídění údajů, zvláště v klasifikaci jednotlivých zákonů a paragrafů.

V Praze 11. 4. 2012

Iveta Rychlá

SOUHRN

Pes byl jedním z prvních domestikovaných zvířat, které k sobě člověk připoutal a tím se zavázal k péči o jeho pohodu a zdraví, která má trvat po celou přirozenou délku života psa. Porušení tohoto závazku úmyslným zanedbáváním nebo způsobením zvířeti utrpení z bolesti nebo strachu, je podle zákona označeno jako týrání. Z toho vyplývá, že je nezákonné chovat se tak, že to působí utrpení.

Úkolem této práce bylo zmapovat počty týraných psů, které byly evidovány v letech 2005 až 2011 v Kraji Vysočina a v Městském útulku pro opuštěná zvířata v Jihlavě a následné statistické vyhodnocení výsledků. Pro komplexní statistické hodnocení a porovnání výsledků v obou organizacích, byly z evidence Městského útulku v Jihlavě, sestaveny časové řady o počtu pohybu psů z let 2005 až 2011. Literární rešerše se zabývá etologií a etogramem psů. Etogram psů je popis dědičných vzorců chování a podmínek jejich projevů Tyto znalosti, jsou nutné k pochopení abnormálního chování týraných psů.

Postup byl na sběr údajů v obou organizacích a na průzkum týraných psů v Kraji Vysočina a v Městském útulku pro opuštěná zvířata, včetně sestavení časových řad o celkovém pohybu psů v daném útulku. Metodou sestavení tabulek a grafů, ze zjištěného počtu týraných psů, je následné porovnání a statistické vyhodnocení získaných údajů. Pro statistické vyhodnocení byla použita, elementární statistická analýza ukazatele polohy a variability, dále porovnání dvou souborů pomocí t-testu. Na statistické testy a hypotézy byl použit parametrický test

Závěrem analýzy, byla hypotéza o nulové vypovídací hodnotě oficiálně uváděných výsledků v počtu týraných psů v Kraji Vysočina, jež jsou zavádějící, jednoznačně potvrzena. Uváděné výsledky v počtu týraných psů v Kraji Vysočina, byly 8 krát menší, nežli údaje z Městského útulku v Jihlavě. Zvážíme-li, že v Kraji Vysočina je dalších 5 zařízení, která se starají o opuštěné a nalezené psy, jsou údaje o oficiálních šetřeních menší 40 násobně. Alarmující je skutečnost, že i u úředně prokázaného týrání, je tento čin většinou nepotrestán. Což není chybou Krajské veterinární správy v Jihlavě, ale celkového systému státní správy a pravomoci úřadů.

Klíčová slova: Pes – Týrání – Evidence – kraj Vysočina – Časové řady

SUMMARY

Dog was one of the first domesticated animals that a man binded to himself and thus pledged to the care for its comfort and health which should last for the whole natural life span of the dog. Breaking this pledge by wilful neglecting or causing the animal suffering from pain or fear is, according to the law, called a cruelty to animals. It follows from this that it is illegal to behave in the way that it causes suffering.

The aim of this work is to map out numbers of maltreated dogs which were recorded in Vysočina Region and in the Municipal Animal Home in Jihlava in the period 2005-2011 and the subsequent statistic interpretation of the results. For a statistics evaluation and comparison of the results, timelines about the number of movement of the dogs from the period 2005–2011 were created from the records of the Municipal Animal Home in Jihlava. Literary background research deals with ethology and dog ethograms. An ethogram of a dog is a description of hereditary patterns of behaviour and conditions and their manifestations. This knowledge is necessary to understand the abnormal behaviour of maltreated dogs.

The procedure was to collect the data from both organisations and a survey of maltreated dogs in the Vysočina Region and in the Municipal Animal Home in Jihlava including creating the timelines about the total moves of the dogs in the above mentioned animal home. The subsequent comparison and statistic analysis of the acquired data is carried out by a method of making charts and graphs of the discovered number of maltreated dogs. For a statistic analysis, elementary statistics analysis of the indicator and variability and also comparison of two files with a help of a t-test were used. A parametric test was used for statistic tests and hypotheses.

In conclusion of the analysis there was confirmed the hypothesis of a zero informative value of the officially stated results in the numbers of maltreated dogs in the Vysočina Region which are misleading. The stated results in the number of the maltreated dogs in the Vysočina Region were 8times lower than the data from the Municipal Animal Home in Jihlava. Considering the fact that in the Vysočina Region there are 5 other institutions taking care of abandoned and found dogs, the data in the official research are 40times lower. Alarming is the fact that even the act of officially proved maltreat is usually left unpunished. This is not the

fault of the Regional Veterinary Authority in Jihlava but of the whole system of state service and the jurisdiction of the authorities.

Key words: Dog – Maltreating – Records – the Vysočina Region – Timelines

OBSAH

1	ÚVOD	2
2	VĚDECKÁ HYPOTÉZA A CÍLE PRÁCE	4
2.1	Cíle práce	4
2.2	Vědecká hypotéza	4
3	LITERÁRNÍ PŘEHLED	5
3.1	Historie člověka a psa	5
3.1.1	Domestikace.....	6
3.1.2	Vývoj plemen – šlechtění a křížení psů	7
3.2	Nauka o chování zvířat.....	9
3.2.1	Etologie a Behaviorismus	10
3.3	Základní způsoby chování psovitých šelem.....	10
3.3.1	Motivace	11
3.3.2	Emoce a emotivní projevy v chování	11
3.3.3	Pudy	14
3.3.4	Instinkty – podněcování.....	14
3.3.5	Učení.....	14
3.4	Vývoj chování psa	16
3.4.1	Fáze vývoje psa.....	16
3.4.2	Charakteristika chování psů.....	18
3.4.3	Osobnost a inteligence	19
3.5	Etogram psa.....	20
3.5.1	Biorytmus.....	20
3.5.2	Orientační chování.....	21
3.5.3	Komfortní chování.....	22
3.5.4	Lovecké chování – predátorské chování.....	23
3.5.5	Obranné chování	24
3.5.6	Potravní chování	25
3.5.7	Močení a kálení.....	26
3.5.8	Sociální chování.....	26
3.5.9	Hry a zvědavost	31
3.5.10	Sexuální chování.....	32
3.6	Komunikace psů.....	34
3.6.1	Řeč psů – vnímání.....	35
3.6.2	Řeč těla	36
3.7	Sociologie vztahů člověka a psa	39
3.7.1	Morální povinnost a etické principy	40
3.7.2	Práva zvířat	41

3.8	Týrání psů.....	44
3.8.1	Neorganizované – činy jednotlivce.....	45
3.8.2	Organizované – činy skupin	45
3.8.3	Individuální týrání.....	45
3.8.4	Nevědomé týrání.....	45
3.8.5	Vědomé - organizované týrání.....	46
3.9	Poruchy chování.....	49
3.9.1	Projevy a důsledky.....	49
3.9.2	Biologické poruchy.....	49
3.9.3	Poruchy chování týraných psů.....	50
4	MATERIÁL A METODY	55
4.1	Použité statistické metody	55
4.2	Materiály - zdroje	55
4.2.1	Městský útulek Jihlava.....	55
4.2.2	Krajská veterinární správa pro Kraj Vysočina (KVS Jihlava).....	56
4.2.3	Průzkum evidence týraných psů	56
4.3	Metody	57
4.3.1	Zpracování dle zákonů.....	57
4.3.2	Zákon: 246/1992 Sb. Na ochranu zvířat proti týrání	57
4.3.3	Veterinární zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči.....	58
4.3.4	Správní delikty chovatelů a přestupky - 246/1992 Sb.	59
5	VÝSLEDKY	61
5.1	Městský útulek Jihlava – evidence týraných psů.....	61
5.1.1	Evidence týraných psů za rok 2005	61
5.1.2	Evidence týraných psů za rok 2006	66
5.1.3	Evidence týraných psů za rok 2007	69
5.1.4	Evidence týraných psů za rok 2008	73
5.1.5	Evidence týraných psů za rok 2009	76
5.1.6	Evidence týraných psů za rok 2010	80
5.1.7	Evidence týraných psů za rok 2011	83
5.1.8	Grafické srovnání výsledků 2005 – 2011	86
5.2	Krajská veterinární správa Jihlavě pro Kraj Vysočina.....	88
5.2.1	KVS šetření v roce 2005	88
5.2.2	KVS 2006	89
5.2.3	KVS 2007	89
5.2.4	KVS 2008	90
5.2.5	KVS 2009	91
5.2.6	KVS 2010	92
5.2.7	KVS 2011	93
5.2.8	Souhrn údajů KVS Jihlava 2005 – 2011.....	94
5.3	Porovnání údajů KVS a Městský útulek Jihlava 2005 – 2011.....	97

5.4	Časové řady pohybu psů se vztahem k počtu týraných psů v Městském útulku v Jihlavě.....	99
5.5	Časové řady týrání psů.....	109
6	DISKUSE.....	112
7	ZÁVĚR	117
8	SEZNAM LITERATURY	118
9	SAMOSTATNÉ PŘÍLOHY	122

1 ÚVOD

Schopnost vědomí, cítění a určité inteligence byla zvířatům přiznána již řeckým filosofem Aristotelem ve 4 století př. n. l. Mezi nejzákladnější životní projevy řadil přijímání potravy, produkce potomstva a schopnost pohybu. Mezi mentální schopnosti zahrnoval Aristoteles vnímání okolního světa, motivaci, schopnost učit se, uvažování a prožívání emocí.

V 17. století francouzský filozof René Descartes uvedl svoji teorii, že zvířata jsou pouze a jen biologické stroje. Jakékoliv zvířecí chování, podle této hypotézy, je možné naprogramovat, protože neprobíhá vědomě, ale pouze mechanicky, bez přemýšlení. Popřením vědomého uvažování zvířat, jim vzal i možnost cítění a emocí. Jakékoliv utrpení a bolest zvířat nebylo reálné, a proto se dalo snadno ospravedlnit.

V Descartově době nebylo jednoduché přiznat zvířatům jakoukoliv formu myšlení, protože tím by jim museli lidé přiznat i duši a duševní život, což z pohledu církve, která měla veliký vliv, nebylo možné. Postupem času ztratila církev svůj vliv a teorie „mechanického zvířete“ se naštěstí vyvrátila. Stále však převládal názor, že pes (stejně jako ostatní zvířata) má sice emoce, ale jeho chování je nevědomé, reflexivní a lehce opravitelné. Schopnost psů se učit, nebyla považována za poznávací proces, ale za reflex, tedy nevědomou opravu v programu počítače. Psi byli klasifikováni jako věci a podle toho je možné s nimi zacházet. Tento postoj, ale vyvrací mnohá známá fakta a výsledky výzkumů chování zvířat.

Prvky vrozeného a naučeného chování tvoří u každého jedince celek, je tedy nutné komplexní hodnocení obou složek. Chování psa je závislé na prostředí, v němž žije, na lidském faktoru a sociálních podmínkách, ve kterých se běžně pohybuje a vyrůstá. Psi cítí fyzicky i psychicky bolest, mají strach, trpí samotou, když jsou izolováni od společnosti, vystaveni hladovění, fyzickému omezování a bolesti, před kterou není možnost uniknout. Schopnost svobodného vyjádření emocí, řešit problémy a samostatně uvažovat, by mu měli zaručit i určitá práva ochrany před týráním neúmyslným a zvláště před úmyslnou krutostí.

Lidé se velmi často nezabývají tím, že svým chováním ovlivňují a utvářejí povahu zvířete. Jak zjistili psychologové, pes je nejlepším zrcadlem svého pána. Podle chování psa lze vyvodit závěry o charakteru jeho majitele a rozpoznat, v jakých podmínkách žil a jak se s ním zacházelo - zda byl často bitý, čím a proč, kolik času věnoval člověk jeho výchově, procházkám na vodítku nebo byl-li většinou někde sám zavřený a bez kontaktu. Z těchto

vědecky prokázaných skutečností, musíme psům přiznat práva uvažujících a emociálně založených bytostí, které jsou schopny vědomě prožívat svůj život.

Každý kdo si pořídí zvíře, je zodpovědný za jeho plnohodnotný život. ...

2 VĚDECKÁ HYPOTÉZA A CÍLE PRÁCE

2.1 CÍLE PRÁCE

Jedním z cílů této práce je stručné seznámení s etologií psa (*Canis lupus familiaris*), jeho domestikací a historickým vývojem soužití s člověkem. Pro ucelenost informací a získaných údajů, je důležité se seznámit s etnografem psa, základními vzorci jeho chování, emociální a psychickou složkou, která je součástí každého jedince a ovlivňuje jeho výsledné projevy chování. Do této práce je zahrnut popis modelů abnormálního chování, které je výsledkem špatné a nedostatečné péče o psa, ze strany člověka a jejímiž následky je pes poznamenán p celý zbytek svého života.

Hlavním cílem práce je zmapování počtu týraných psů v letech 2005 až 2011, kteří byli evidováni v Kraji Vysočina a v Městském útulku pro opuštěná zvířata v Jihlavě. Krajská veterinární správa (KVS) v Jihlavě, šetří oficiální podněty stížností, v oblasti ochrany zdraví a pohody zvířat, v regionu Kraje Vysočina a Městský útulek pro opuštěná zvířata vede evidenci psů odchycených pro toulání, odložených a opuštěných v Jihlavě.

2.2 VĚDECKÁ HYPOTÉZA

Jedním z důvodů zpracování této práce je neinformovanost o skutečném počtu týraných psů (zvířat) v Kraji Vysočina, což vede k podceňování této problematiky.

Hypotéza H₀: Evidence týraných psů v Kraji Vysočina je nedostatečná, oficiálně uváděné výsledky jsou nepřesné, zavádějící a mají nulovou vypovídací hodnotu.

Na území Kraje vysočina je ještě pět podobných zařízení, jako je Městský útulek v Jihlavě, která poskytují péči opuštěným psům. Vzhledem k tomu, že tyto organizace nespolupracují s Krajskou veterinární správou ani se Státní veterinární správou (SVS), vede tato situace v důsledku k dezinformovanosti v oficiálně uváděném počtu skutečně týraných psů, nejen v regionu Vysočiny, ale v celé ČR. Tento fakt je důsledkem nedostatečného státního systému a špatné organizace ve státní správě zabývající se touto oblastí ochrany zvířat.

3 LITERÁRNÍ PŘEHLED

3.1 HISTORIE ČLOVĚKA A PSA

Psi sice netvoří nejpočetnější skupinu oblíbených domácích zvířat, ale pravděpodobně patří mezi nejdůležitější, protože jsou to zvířata společenská, která a ráda setrvávají ve společnosti lidí (Taylor, 1995). Lidstvo vůči těmto všude přítomným zvířatům, zaujímá mnoho rozporuplných postojů. Tyto odlišné postoje byly vždy ovlivněny kulturou a náboženstvím dané společnosti. V některých epochách lidé hodnotili psi jako věrné, přátelské, vznešené, inteligentní, odvážné a přizpůsobivé bytosti. Považovali je za svaté, za společníky bohů, průvodce duší, anděly a někdy i za svá božstva. Na jiných místech a v jiných dobách o nich lidé smýšleli jako o zbabělých a špinavých tvorech šířících choroby. Pohlíželi na psy jako na demony, heraldy smrti a ztělesnění d'ábla. V jedné kultuře znamenal dotyk či olíznutí psem pošpinění a zneuctění, zatímco jinde lidé věřili, že tyto projevy jsou součástí procesu uzdravení a znamenají, že osoba je čistá, ctnostná a bez chyby (Coren, 2005). Pes má v lidské společnosti stále své místo, ale jeho úloha se mění podle potřeb člověka a změn ve společnosti. Až do 20. století, byl pes používán, především na práci. Z původního hlídače se brzy stal společník lovců při pronásledování zvěře, ale jejich čich je využíván i jinými způsoby. Armádní psi jsou trénováni na odhalení zbraní, celní, policejní a drogoví psi umějí čenichem objevit zakázané chemikálie. Ve Skandinávii byli labradorští retrívři cvičeni k vyhledání plísňe ve stavebním dříví, zatímco ve Velké Británii vyhledávali vzlínající vlhkost v domech. Pastýři je používali k hlídání a později ke shánění stád. Na severní polokouli tahali psi káry a sáně. Postupně, ale zaujímali i jiné role v lidské společnosti. Psi jsou cvičeni, aby vodili nevidomé, slyšeli za hluchého, pomáhali invalidním lidem a účastnili se záchranných akcí. Dorozumění beze slov a chápavé chování psa má zvláštní terapeutické účinky. Prokázalo se, že psi nenahrazují pouze fyzicky ztracený smysl nebo schopnost, ale vracejí i sebevědomí a snižují pocit opuštěnosti. V dnešní době jsou lidé odtrženi od přírodního prostředí, ale psi je do měst doprovázejí a zůstávají důležitým členem městské i venkovské domácnosti (Fogle, 2002).

Pokud sledujeme společnou cestu člověka a psa, odráží pes jako žádné jiné zvíře vždy také současný stav lidské společnosti se všemi jejími pozitivními, ale i hrozivými znaky. Psi jsou nejrychlejším důkazem toho, co to znamená, když se kvůli okamžitému profitu a levnému momentálnímu úspěchu člověk pokouší překračovat všechna nepsaná pravidla a zákony, což je u nepsaných zákonů proveditelné, ale nikoliv beztržné (Aldington, 1999).

3.1.1 Domestikace

Pes byl jedním z prvních druhů zvířat domestikovaných člověkem asi před 10 000 až 15 000 lety, ačkoliv ve společnosti člověka se mohl vyskytovat již před 40 000 lety (Clutton – Brock, 1984). Od prehistorického období, datovaného do období pravděpodobně 9 000 – 7 000 let př. n. l. bylo nalezeno v mnoha částech světa velké množství psích ostatků, z nichž paleontologové identifikovali celkem 113 částí lebek, zubů a skeletu kostí, které pravděpodobně patřily velkým domestikovaným psům z ranně neolitického naleziště Jarmo v Iráku (9 250 – 7 750 l př. n. l.) Lawrence a Reedem (1983). V Číně byly objeveny kostry psů staré asi 7 000 let (Olsen, 1985) a v Jižní Americe v lokalitě psích nalezišť ve Fell's Cave v jižním cípu Chile našli vědci kosterní pozůstatky psů datované do let kolem 8 500 – 6 500 př. n. l. (Clutton – Brock, 1988). V Evropě jsou zařazeny nálezy kostí prapředků psa do období zhruba 7 500 let př. n. l. (Dostál, 1995).

Dřívější domněnka, že se psi vyvinuli ze šakalů, lišek nebo z kříženců šakala a vlka byla zavržena (Taylor, 1995). Autoři Clutton – Brock (1995) pokládají vlka za jediného předka psa. Jedním z důkazů o původu psa pouze z vlka je velká variabilita plemen vlků žijících v jednotlivých oblastech světa (Mikulica, 1992). Vědci dokázali, že psi mají mitochondriální DNA shodnou s vlky v přímé linii dědičnosti, kde se neobjevila DNA šakalů nebo kojotů (Fogle, 2007). Nejvýraznějšími fyziologickými rozdíly mezi domácími psy a jejich divokými předky je zkrácený čenich, změna ve velikosti těla a změna barvy, délky a kvality srsti. Souběžně s tělesnými změnami muselo také dojít ke změnám ve vrozeném chování (Mikulica, 1992). Mnoho změn stavby těla moderních plemen domestikovaného psa, (*Canis familiaris*), může být vysvětleno změnami ve stupních vývoje v průběhu procesu domestikace z vlka, (*Canis lupus*). Tyto změny byly hlavně zapříčiněny tzv. pedomorfózou (nedovyvinutí), takže dospělý jedinec prochází méně vývojovými stádii a blíží se juvenilnímu stádiu svého předka (Goodwin a kol., 1997). Odborně se tento jev nazývá neotenie, což znamená, že dospělý jedinec má mnoho z rysů nedospělého zvířete. Neotenie se týká jak fyziologie zvířat, tak i jejich chování a to je důvodem snadnějšího ochočení (Coren, 2005).

V současnosti jsou domestikovaní psi pravděpodobně nejpočetnější šelmy, které byly introdukované všude, kde se usídlil člověk, včetně většiny ostrovů. Tím se ale psi stali hrozbou pro původní faunu, protože jako predátoři konkurují endemickým druhům v boji o potravu. Dalším nebezpečím pro divoká zvířata je skutečnost, že psi jsou přenašeči některých

smrtných virových onemocnění, jakými jsou vzteklna, psinka nebo parvoviróza, které se přenášejí kontaktem s nakaženými zvířaty nebo jejich sekrety (Butler et al, 2004).

3.1.2 Vývoj plemen – šlechtění a křížení psů

Všichni psi mají podle stavebnicového systému, variabilně sestavené vlastnosti vlka. Na křížencích psa vědci prokázali, že délka končetin byla nezávislá na velikosti těla a délka ušních boltců byla nezávislá na velikosti hlavy. Také barva srsti je jedním znakem a délka srsti znakem druhým, což platilo také o zkrácení čenichu, o délce ocasu, tedy o všech tělesných znacích. Podobný stavebnicový systém se dá zjistit také u temperamentu a chování psa a proto lze předpokládat, že u psa domácího zůstalo i přes cílenou selekci uchováno téměř celé dědictví vlka, ovšem v nových biologických souvislostech (Aldington, 1999).

Na obrazech a malbách ze starého Egypta a Asýrie se ještě u většiny plemen vyskytují psi rozmanitého typu, kteří mají některé společné rysy, jsou to užitkově přirozená plemena, která ještě nepodléhala žádnému plemennému standardu. Až přibližně v polovině 19. století se zrodil v Anglii systém tzv. čistokrevného chovu v moderním smyslu, který v dosavadním vývoji mnoha plemen, přinesl jen jeden výsledek: bylo učiněno všechno pro to, aby plemeno vypadalo co nejvíce jako plemenný standard a co nejméně jako pes (Wachtel, 2000). Umělý výběr psů, řízený výhradně požadavky a potřebami člověka, se stal v současnosti hlavním a rozhodujícím faktorem šlechtění (Dostál, 1995). Z dlouhodobého hlediska to může být způsob, jak vytvořit jedince s požadovaným fenotypem, ale společně s touto selekcí, je-li navíc prováděna bez potřebných znalostí genetiky, je mnohdy výsledkem vznik také nechtěných rysů, jako jsou genetické poruchy, choroby nebo problémové chování. Když člověk cíleně selektuje, bere na sebe funkci přírody a nevyhnutelně dochází k chybám (Aldington, 1999). Procesy biologických proměn při chovu zvířat jsou někdy rychlé, následky však mívají dlouhodobý charakter (Procházka, 1989). Podle Lorenze (1997) je nepopiratelnou skutečností, že výběrový chov, není-li zaměřen současně na tělesné i duševní znaky jedinců a těch, kteří by vyhovovali oboustranně všem požadavkům, je natolik málo, že pouze na nich nelze další chov založit. Neexistuje jediné psí plemeno, jehož původně dobré duševní vlastnosti by nebyly zničeny, jakmile se z něj stala módní záležitost. Mnoho chovatelů vůbec nepovažuje za neetické používat v chovu tělesně sice krásné, ale duševně defektní psy.

Jak velmi výstižně uvádí ve své práci Abrantes (2007): „Etika přírody je jasná. Vše, co preferuje život a jeho podmínky, je správné. Vše, co život ohrožuje nebo omezuje, je špatné“. Na jaře 1995 Rada Evropy vyzvala evropské chovatele psů, aby bylo upuštěno od chovu zvířat s dědičnými abnormalitami, jako např. velmi krátký nos a končetiny, což jsou rysy, které nepřispívají ke zdraví zvířete (Wachtel, 2000).

3.1.2.1 Rozdělení plemen psů

Lidé v průběhu věků vytvářeli plemena, která mají specifické povahové vlastnosti a rysy zvýrazněné nebo naopak potlačené (Fogle, 1993). Rozdíly mezi plemeny vznikají selektivním chovem, který formoval chování různých ras současně s jejich schopností učit se, potřebou kontaktu s lidmi a dalšími vlastnostmi, které mají splňovat potřeby a přání člověka o dokonalém psím společníkovi (Abrantes, 2007).

Dnes známe více než 400 plemen psů. V roce 1911 byla založena Mezinárodní kynologická federace F. C. I. se sídlem v Belgii. Tato organizace registruje a uznává standardy všech čistokrevných plemen psů členských i nečlenských zemí FCI a rámcově upravuje předpisy o řízení jejich chovu (Dostál, 1995). Původní šlechtitelské kluby si ponechaly právo stanovit standardy pro svá vlastní plemena, ale všechny kluby sdružené v FCI (jde o většinu světových kynologických společností) podrobují své standardy rozhodnutím vycházejících z mezinárodního dělení (Fogle, 2002).

Na zasedání FCI v Jeruzalémě v roce 1987 bylo rozhodnuto, že všechna plemena psů budou rozdělena do čtyř základních kategorií:

1. psi ovčáctí, služební a hlídací
2. psi lovečtí
3. psi společenští
4. chrti

Dále pak jsou dělení podle jednotlivých plemen do skupin podle FCI.

Všeobecně uznávané dělení plemen psů podle FCI:

1. psi ovčáctí a pastevečtí, kromě švýcarských salašnických psů
2. pinči a knírači, dogovití psi a švýcarští salašničtí psi
3. teriéři
4. jezevčíci
5. špici a primitivní plemena 6. honiči a barváři
7. ohaři
8. retrívři, slídiči a vodící psi
9. společenštití a doprovodní psi
10. chrti a příbuzná plemena

3.2 NAUKA O CHOVÁNÍ ZVÍŘAT

Práce zabývající se chováním zvířat lze najít již daleko v minulosti, i když se zpravidla nejednalo o díla psaná za tímto účelem. První důkladné popisy chování zvířat lze nalézt ve spisech Hérodotoých. Dalšími významnými pracemi jsou Aristotelovy spisy (popsal např. včelí tanec). Studium chování zvířat žijících v zajetí se zabýval anglický fyziolog a lékař William Harvey. Velkou pozornost chování zvířat věnovali oba tvůrci evoluční teorie Charles Darwin, Alfred Russel Wallace a mnozí další (Veselovský, 2005).

Pro nauku o chování zvířat se používá několik pojmenování. Je to důsledek toho, že moderní soubor poznatků o chování zvířat je syntézou tří původních vědeckých směrů bádání neboli vědeckých škol. První z těchto škol je ruská a později sovětská fyziologie vyšší nervové činnosti I. P. Pavlova a jeho následovníků. Druhým vědeckým směrem je behaviorismus amerických vědců. Třetí směr vědeckého bádání rozvinula evropská škola přírodovědců, jejíž poznatky tvoří etologii. Z jejích zakladatelů jsou nejznámější Rakušan Konrad Loren a Holanďan Niko Tinbergen (Mikulica, 1992).

3.2.1 Etologie a Behaviorismus

Etologie je vědecký obor v rámci zoologie, který se zabývá studiem chování živočichů, rozeznáváním jeho vrozených i naučených složek, vývojem vzorců chování a jejich významu pro přežívání daného druhu. **Behaviorismus** je myšlenkový směr, v jehož centru zájmu stojí chování, jeho pozorování a analýza. Psychologie je podle pojetí behaviorismu čistě objektivní, experimentální přírodní věda. Jejím cílem je předvídání a ovládání chování.

Etologie a behaviorismus se dlouhá léta vyvíjely nezávisle na sobě. Dnes se obě disciplíny navzájem ovlivňují, což vedlo např. k tomu, že etologie využívá častěji genetické základy chování (Franck, 1996). Podle Mikulici (1992) se téměř v každém projevu zvířete prolínají prvky vrozené i naučené a tvoří jednotný celek, proto je nutné chápat etologii a psychologii jako jednotný komplex poznatků o zvířecím chování.

Konkrétní projevy pochopíme někdy jen srovnáváním neznámého chování jednoho jedince se známým modelem chování jedince druhého. Nikolas Tinbergen (1907 – 1988) zdůrazňoval důležitost pozorování zvířat v jejich přirozeném prostředí a byl přesvědčen, že pouze v takových podmínkách může provádět výzkum faktorů jako je motivace, rozvoj osobnosti, schopnost přežití a vývoj různých vzorců chování. Srovnávání neznamena jen odhalování podobností, ale také rozdílů (Abrantes, 2007)

3.3 ZÁKLADNÍ ZPŮSOBY CHOVÁNÍ PSOVITÝCH ŠELEM

Mnoho prvků pozorovaných v chování domácích zvířat bylo objasněno až tehdy, když se porovnávalo jejich chování s projevy divoce žijících příbuzných. To platí samozřejmě i tehdy, chceme-li porozumět chování psa (Mikulica, 1992). Pes je členem rodu (*Canis*), jednoho z 15 rodů čeledi (Canidae). Další zástupci rodu (*Canis*) – vlci, šakaly a kojoti – jsou nejbližší příbuzní psa. Všechny spojuje společný vývoj a velmi podobné chování (Fogle, 2002).

Z hlediska chování používají zástupci této skupiny zvířat podobné způsoby komunikace: tytéž tělesné a mimické signály k vyjádření zloby, strachu, nadřazenosti a podřízenosti. Všechny druhy psových šelem vyjí, a přestože štěkot je v divočině výjimkou, ale pokud jsou ve styku s domestikovanými psy, naučí se ho používat. Členové psí rodiny jsou (s výjimkou lišek)

velice sociální. Většina tvoří kvůli lovu, ale i prosté společnosti, smečku. Všichni vykazují vysoce vyvinuté sociální zvyklosti. Mají hierarchický systém založený na dominanci a nadřazenosti jednoho vůdce, prokazují věrnost a oddanost své smečce i jejím ostatním členům (Coren,1998).

3.3.1 Motivace

Ústřední myšlenkou k pochopení jednání je motivace. Motivace nutí zvíře dělat, to co dělá. Každý důsledek chování má příčinu. Zvířata jsou motivována pudy: pud sebezáchovy motivuje lov, sexuální pud motivuje páření a agresivita motivuje vyhnání soka (Abrantes, 2007). Problém je ovšem složitější, když si uvědomíme, že pudy působí přes komplikovaný systém složený z mnoha vzorů chování, z nichž některé jsou vrozené, zatímco jiné se vyvíjejí interakcí s prostředím (Abrantes, 2005).

Podle Aldingtona (1999) motivace celkového vědomého jednání spočívá v oblasti pocitů a vyvolává jednání typické pro daný druh. Stejně podněty nevyvolávají vždy stejné reakce. Chování může být ovlivněno více motivacemi současně (Mikulica, 1992).

3.3.1.1 Vrozené a získané chování

Při pozorování celkového chování zvířat se obtížně rozlišuje, co patří mezi prvky vrozené a co lze označit jako naučené. K nejznámějším experimentům sloužícím k rozlišení vrozeného a získaného chování patří hauserovské pokusy, ale nedávají zcela jasnou odpověď na otázku co je v celkovém chování vrozené a co získané, i když výrazně obohacují naše znalosti psychiky zvířat. Ukazují však mimo jiné i na skutečnost, že nelze proti sobě stavět vrozené a získané formy chování jako dva protikladné jevy (Mikulica, 1991).

3.3.2 Emoce a emotivní projevy v chování

Emoce jsou stavy mysli, city, které ovlivňují chování. Darwin byl jedním z prvních vědců, kteří studovali emoce zvířat, a vysvětloval je následovně: „Emoce jsou nezbytné proto, aby zvířata rozeznala nepřátelskou náladu u jiných, a mohla se jim vyhnout“ (Abrantes, 2007).

Zvíře nemůže vypovídat o svých dojmech, a proto se u zvířat využívá metody výrazu. Metoda výrazu vychází ze skutečnosti, že každou emoci provázejí tělesné změny. Po vyhodnocení těchto změn je možno usuzovat nejen na city, které podmiňují dané výrazy, ale i na jejich

intenzitu a průběh (Mikulica, 1992). Psi umějí dávat své city a emoce najevo bezprostředně velmi intenzivně. Jejich emociální reakce natolik připomínají naše vlastní, že se zdají být identické. Trápení připomíná smutek lidský. Dokáže vypadat velmi zklamaně a smutně, pokud člověk nesplní, co od něj pes očekával (procházku, hru, pozornost). Přesto nelze nikdy tvrdit, že přesně víme, co psi pociťují. Darwin vyslovil názor, že emoce zvířat slouží důležité evoluční funkci, protože je to „lidská láska“, která způsobuje změny v instinktech domestikovaných psů (Masson, 1999).

Existují tři základní emoce: zloba, strach a radost, ale inteligentnější zvířata mohou prožívat více emocí (Abrantes, 2007).

3.3.2.1 Strach

Podle Aldingtona (1999) strach mění všechny ostatní aktivity psa, ochromuje jeho zvědavost, důvěřivost a schopnost učení. Ze zkušeností s ochočenými vlky, liškami atd. byl získán důležitý poznatek, že zvířata, pokud nemají strach, nebo ho ztratí, je možné lehce socializovat, a tedy vychovávat.

Strach je vrozený i získaný. Vrozeným podmětem strachu je ohrožení života a právě tak je vrozený strach z nového a neznámého. Strach z nového a neznámého se zvyšuje v určitých vývojových periodách mladého jedince, později se učením tento strach tlumí a záleží zřejmě na vrozených dispozicích, do jaké míry bude omezen. Projevy strachu se objevují i jako součást naučeného chování. Získaný strach projevuje pes, který prožil něco nepříjemného a spojil si tento zážitek s holí, napřaženou rukou nebo s místem, kde se mu něco nemilého přihodilo (Mikulica, 1992).

V konfliktních situacích mezi jedinci stejného druhu vyvolává strach většinou uklidňující chování, při kterém se ten, který se bojí, snaží informovat prostřednictvím aktivní podřízenosti toho, který ho ohrožuje, že se podřizuje. Strach je tu nahrazen agresivitou, když selže aktivní i pasivní podřízenost a útek, i když určitá míra podřízenosti je stále patrná (Abrantes, 2007).

3.3.2.2 Agresivita

Při vysvětlování vývoje agresivity u psovitých šelem jsou tři klíčové okolnosti: konkurence sourozenců, odstavení a otec (pokud žijí v normální smečce). Někteří behavioralisté dále

rozdělují mezidruhovou agresivitu na konkurenční agresivitu a obrannou agresivitu. Konkurenční agresivita je výsledek boje několika druhů o stejné zdroje, jako je voda nebo potrava. Obranná agresivita je chování napadeného zvířete – určitý druh odporu (Abrantes, 2007).

Agrese se řídí podle dědičných programů, výrazů hrozby a základním způsobům útokům se zvíře nemusí učit, přináší si je na svět ve své vrozené výbavě (Mikulica, 1992). Hlavně domestikovaný vlci a kříženci vlků jsou z tohoto hlediska nebezpeční. Mohou napadnout například dítě, jehož nekoordinované pohyby a vysoký hlas v nich spustí automatickou reakci na pronásledování kořisti (Budiansky, 2002).

Pokud pozorujeme projevy agresivity v přirozených podmínkách, snadno zjistíme, že stupeň agresivity kolísá a zvíře mnohdy odpovídá na jeden a tentýž podnět různým způsobem. Vliv na výskyt agresivních projevů má i pohlaví (Mikulica, 1992).

Zábrany agresivity

Schopnost agrese slouží především vnitrodruhové komunikaci, to znamená, že výše postavené zvíře odpovídá na chybné chování níže postaveného prostřednictvím odstupňovaného agresivního chování (Trumler, 1996). Boj vyžaduje určité procento rizika a může skončit vážným poraněním nebo dokonce smrtí. Evoluce tedy směřuje k vývoji i takových mechanismů, které snižují intenzitu agresivního chování (Abrantes, 2007).

Mikulica (1992) označuje vrozené zábrany agresivity jako brzdy, které má i své meze:

1. tělesné znaky mládí (dospělí psi nenapadají štěňata)
2. samičí pohlaví (samci běžně nenapadají feny)
3. určitá gesta a výrazy poraženého protivníka (odkrytí nechráněného břicha)

Za tímto účelem se také vyvinul předběžný varovný systém zahrnující hrozby mimikou, držení těla, kterým partner porozumí a která způsobí, že situaci – boj ve smyslu odškodnění s úmyslem zabít – nebude vyhrocena až na ostří nože (Trumler, 1996). To ovšem neznamena, že agresivita mizí, spíše nabývá jiných forem prostřednictvím rituálního chování: vítací ceremoniály, uklidňující chování a hierarchie. Místo toho, aby se zabíjela, zvířata rituálním chováním ventilují původní agresivitu, aniž by si ublížila (Abrantes, 2007).

3.3.3 Pudy

Abrantes (2007) uvádí, že základními životními pudy jsou: pud sebezáchovy, agresivita a rozmnožovací pud. Například: není to páření, které nutí zvířata projevovat sexuální chování, ale naopak – pohlavní pud nutí zvíře pářit se a k tomuto účelu využívá svoji vrozenou schopnost páření.

3.3.4 Instinkty – podněcování

Instinkt je vrozená schopnost vykonávat určitou činnost nebo soubor činností. Známe u našich psů, že určité druhy chování, jako ve větření, hledání, běhání, pronásledování, chňapání a třepání kořistí, provádějí s velkou náruživostí i tehdy, když nejsou hladoví (Lorenz, 1992).

Schopnost zvířete jednat instinktivně dává základní vybavení pro různé situace, ve kterých se zvíře může ocitnout. Jednotlivé koordinace instinktivních pohybů jsou v genovém aparátu zakódovány podobně jako tělesné znaky (utváření kostí, orgánů apod.) a jsou dědičností předávány potomstvu (Mikulica, 1992).

3.3.5 Učení

Každé zvíře si přináší na svět nejen programy vrozeného chování, ale i dispozice k učení, které určují, co se může naučit a co nikoliv. Nejsou hloupá ani chytrá zvířata (Mikulica, 1992) U psa se adaptivní inteligence skládá ze dvou hlavních složek. První je schopnost učit se, ta závisí na rychlosti, jakou si může pes osvojit nové vztahy a druhá je jeho schopnost řešit problémy (Coren, 1998).

V průběhu života může dojít k mnoha změnám ve zkušenostech s prostředím. Učení tedy uzavírá proces vývoje mozku a orgánů. Čím delší je doba dospívání určitého zvířecího druhu, tím větší je jeho vývojové zpoždění i jeho schopnost učení. O to méně stereotypu pak bude v repertoáru jeho chování (Adlington, 1999).

- Učení je proces, ve kterém jedinec reaguje na změny okolí prostřednictvím změněného a přizpůsobeného chování.
- Učení se jeví jako schopnost spojit alespoň dvě zkušenosti jako příčinu a důsledek. To je naučené chování, jako je chůze nebo plavání, které zvíře po čase vykonává automaticky.

- Učení je stresující proces, protože se jedinec musí vyrovnat s novými impulsy.
- Učení představuje konfrontaci s neznámem (Abrantes, 2007)

3.3.5.1 Typy učení

Franck (1996) konstatuje, že všeobecně uznávané členění učebních procesů podle jednotlivých kritérií dosud neexistuje. Většina odborníků se shodla na těchto typech:

Facilitace: je vrozené chování, které se postupně zdokonaluje a usnadňuje průběh instinktivního jednání

Vtištěním (imprinting): probíhá pouze v určitém časovém (věkovém) období zvířat (zhruba do sedmi týdnů), při promeškání periody – neproběhne, působení je dlouhodobé (celý život) bez dalšího vlivu okolí a je neodnaučitelné (nevratné)

Latentní učení: je navykání na opakovaný podnět, přivykání na běžné podněty z okolí, které jsou neškodné (hluk auta, fén,...)

Habituační: založená na přirozeném, zvědavém chování zvířat, které při zkoumání nového prostředí nebo předmětu získá novou znalost, která je v paměti skrytá až do doby, kdy je uplatněna i ve zcela jiné situaci, odvykání je velmi složité a dlouhodobé

Klasické podmiňování: podmíněný podnět – nepodmíněný podnět – reakce všeobecně známý je vznik slinného podmíněného reflexu (asociace krmení a zvuk zvonku).

Operantní (operační) podmiňování: - podmíněný podnět – chování (reakce) – nepodmíněný podnět

Metoda učení pokus – omyl: - Liší se od klasického podmiňování tím, že na vrozené reakci se nepodílí nový podnět, ale jde o adaptační změny motorické činnosti. Je to asociační učení, kde odměnou je pohyb nebo činnost vedoucí k úspěchu (Veselovský, 2005).

Zvíře chce uniknout na svobodu (podnět je dosažení potřeby) a pokouší se podhrabat, prokousat a přeskocit pletivo, ale nedaří se, až náhodně vyskočí na boudu, překoná oplocení a zapamatuje si úspěch a při následných pokusech snižuje počet omylů, až vznikne nová podmíněná reakce, kterou si zvíře samo vytvořilo. Učení podmíněnými reakcemi druhého

typu. Vytváření podmíněných řetězců (sled jednoduchých podmíněných reakcí) neboli reakcí na podnět, kdy konec jednoho článku znamená (po signálu) začátek druhého článku.

3.4 VÝVOJ CHOVÁNÍ PSA

Dnešní společnost má na psy vysoké nároky. Od psa se očekává, že se přizpůsobí své rodinné smečce, která může mít jednoho člena, ale také může být více členná a ještě k ní mohou patřit jiná zvířata. Pes se musí naučit zůstat několik hodin sám, být čistotný a nic nezničit. Naučit se rozumět povelům svých lidí, chodit na vodítku a nebát se tramvají, aut a hluku. Mnohé z toho, co po nich požadujeme, vůbec není přirozené pro jejich druh, ale pes je velmi přizpůsobiví a štěňata se učí stále, pokud právě nespí (Žertová, 2009).

3.4.1 Fáze vývoje psa

Když se seznamujeme s chováním psů nejen podle jména a charakteristických pohybů, nýbrž chceme je skutečně chápat, je nejlepší sledovat vývoj od narození štěněte až po dospělého psa (Trumler, 1997). Mladý pes se učí rozumět signálům, přicházejícím od ostatních členů „smečky“, rozlišovat projevy dominance a podřízenosti, agrese a smířlivosti (Budiansky, 2002). O chování dospělého psa v podstatě rozhodují prožitky v rané etapě života štěněte. Z hlediska dobré výchovy a vývoje psa má rozhodující význam prvních 16 týdnů jeho života (Vine, 1992). Můžeme zcela bez pochybností prohlásit, že pes se špatnými vlohami a dobrým vývojem v mládí vyrostе v lepšího psa než takový, který má sice ty nejlepší dědičné vlohy, ale prožil nepodnětné mládí (Trumler, 1999).

Neonatální fáze: (od narození do 14 dní věku)

V tomto období jsou štěňata ještě nevidomá, ale již v této fázi je nutný kontakt s člověkem na základě výsledků pozorování štěňat vlků. Pokud byla štěňata vlků ve styku s člověkem od stáří 6 dnů, byla v dospělosti snadněji ovladatelná, oproti těm, která přicházela do styku člověkem až v 15 dnech (Dostál, 2007). Jsou omezeny na doteky, tedy na přímý kontakt i chemické vnímání (reakce na silné pachy) je možné jen přímým dotykem, je drážděna sliznice, receptory, které registrují pach mléka (Aldington, 1999).

Přechodná fáze: (začíná ve věku 14 dní)

Nástup větší pohyblivosti ve 3 týdnu je časově spojen i se schopností samostatné formy tepla, štěňata v této fázi reagují na chlad tvorbou vlastního tepla třesem svalů. Od 3. týdne nastává stádium her štěňat, vzájemného olizování, růst mléčných zubů, první zájem o jinou potravu, než je mléko matky. Štěňata začínají opouštět porodní místo nebo boudu, projevují zájem o své okolí a mají tendenci následovat svoji matku (Procházka, 1989).

Vtíštění – socializační fáze: (od stáří 5 týdnů)

V tomto období se zvířatům vtiskují stimuly prostředí, které budou v pozdějším životě využívat při posuzování situací a rozhodování (Abrantes, 2007). V tomto období štěňata kopírují reakce své matky na signály (podněty) vnějšího prostředí. Experimenty ukázaly, že pokud v této době nemají matku, jsou obtížněji cvičitelná v dospělosti. Vtiskovací fáze končí v období 6–8 týdnů. Je to období různé podle plemen (Dostál, 2007). Pokud se štěně do sedmého týdne nesetká s člověkem, nepomůže už žádné úsilí a péče a štěně si už nevytvoří žádné společenské vztahy k lidem (Mikulica, 1992). Štěňata chovaná v psincích bez jakéhokoli významnějšího styku s člověkem, začínají po dvanáctém týdnu života dávat najevo strach nejen před lidmi, ale i před jakoukoli novou neznámou situací, a to zcela obecně (Budiansky, 2002).

Štěněcí stádium: a) od 9 týdne – 4 měsíce, b) 4 – 7 měsíce života

- a) Jak napsal Mikulica (1992) toto stádium odpovídá asi věku předškolního dítěte a liší se podle plemen a rychlosti jejich vyzrání. Při správné výchově je stále ještě možno upravit některé nežádoucí zděděné vlastnosti: rozvíjet agresivitu nebo ji naopak tlumit, posilovat sebevědomí psa k cizím lidem apod.
- b) Společná činnost pod přísným, ale velmi žádoucím vedením autority je pro tento věk štěněte předurčena přírodou, a proto ji potřebuje. Pes očekává společnou činnost s člověkem a s radostí ji provádí – za předpokladu, že jeho dosavadní vývoj směřoval k nezlomné důvěře. Pokud se ponechá sobě samému, zamezí se jeho dalšímu rozvoji v sociální osobnosti a nevyzraje ve skutečného sociálního partnera člověka (Trumler, 1999).

Puberta: Nástup puberty je velmi variabilní a především u malých plemen přichází puberta mnohem dříve než u velkých. Puberta trvá šest až osm týdnů a na ni navazuje stádium mladého psa (Mikulica, 1992). Podle Jaromíra Dostála (2007) období této fáze nekončí s dosažením pohlavní dospělosti, ale věkem tělesné dospělosti, což je ve stáří zhruba 18 měsíců až 2 roky.

Dospělost: Divocí psi, vlci i šakali se po pubertě osamostatňují a pak odmítají uznávat trvale svoji podřízenost. Domácí pes nikdy duševně nedospívá, lépe řečeno nedochází u něj k plnému dozrání všech instinktů, což umožňuje jeho ovladatelnost. Je věčně mladý i při své pohlavní a fyzické dospělosti (Mikulica, 1992).

Stáří: Proces stárnutí ovlivňuje různé orgány těla, a proto také způsobuje postupné změny v chování zvířete (pomočování, hluchota, vyhledává pohodlí a klid)

3.4.2 Charakteristika chování psů

Máli zvíře povahu podobnou jako jeho člověk, svědčí to o jisté vyrovnanosti. Předpokladem vztahu, který se v takovém případě mezi pánem a psem, vytvoří je, aby byly spokojeny obě strany (Lorenz, 1997). Každé psí plemeno má jistá dědičná specifika, pokud jde o vlastnosti a chování, která se přenášejí z generace na generaci. Hlídací psi (dobrmani, němečtí ovčáci, atd.) mají silné tělo a velmi rádi ochraňují své území. Lovečtí psi mají neobyčejně citlivý čich a dobrý zrak, proto jsou po staletí chováni pro lov různé zvěře. Toto chování je zcela normální, ale jsou stále častěji zanedbávány jejich genetické schopnosti a to vede i ke škodám a neporozumění ve vztahu člověka a psa (Vine, 1992).

Normální chování

Je chování, které se projevuje v kvantitativním i kvalitativním průměru určitých jednotlivců druhu v definovaném časovém období, jako reakce na určitý stimul, ve kterém existují všechny běžné prvky. Co je normální a účelné v určitém čase, může záviset na změnách prostředí (Abrantes, 2007). Co se jeví normální v určité situaci, může se stát nežádoucím při jiné příležitosti. Tento pojem může znamenat velmi různorodý temperament, zvyky a individuální vlastnosti i v rámci stejného plemene. Tento výraz vystihuje povahové rysy psů, jejichž chování odpovídá představám majitelů a znamená to dobrou spolupráci mezi pánem a psem (Vine, 1992).

Poruchy chování

Jsou stavy, kdy se pes chová jinak než je obvyklé u jeho druhu, pohlaví nebo věkové kategorie. Některé poruchy chování mohou způsobit léky (kortikoidy, sedativa), jiné mají na svědomí „splášené“ hormony (pseudogavidita – falešná březost). Ze všeho nejčastěji však psi vykazují chování svému druhu sice vlastní a zcela normální, ale v dané situaci zcela nežádoucí (Žertová, 2007). Je nespravedlivé trestat psa za chování, které je z jeho hlediska normální. Pro zjištění příčiny nežádoucího chování, musíme vzít v úvahu jeho zdravotní stav, výživu, vrozené instinkty, okolí, v němž žije a je vychován, ale také širší prostředí. Pochopit rozdíl mezi očekáváním psa a člověka (Vine, 1992).

Patologické chování

U psů je většina případů patologického chování spojena se strachem a agresivitou. Je běžné, že psi za určitých podmínek projevují strach a agresivitu, při čemž je toto chování zcela jasně vyjádřeno v daných posloupnostech. Pokud některá část této posloupnosti chybí nebo se spouštěcí faktor silně odlišuje od běžných faktorů, toto chování nazýváme patologické (Abrantes, 2007).

3.4.3 Osobnost a inteligence

Filosof J. Baird Callicott, kdysi prohlásil: „Domestikovaná zvířata jsou kreací člověka. Byla vyšlechtěna k poddajnosti, tvárnosti, pitomosti a závislosti“, neuvedl ovšem, jaká měřítko použil, s čím nebo kým je srovnával. Neexistují chytrá nebo hloupá zvířata a není důvod podeňovat jejich vlastní svět, i když podle lidských měřítek dělají „pitomosti“. Psi dělají všechno potřebné, aby vyplnili roli psa – jsou to psi a chovají se po svém. Pro správné pochopení potřeb a chování psů, je důležité snažit se dívat na svět jejich očima. Pes má svůj život, svůj úhel pohledu a to je nutné si uvědomit (Bekoff, 2009).

Domestikovaná zvířata se vyznačují větší šíří individuálních variací chování než nedomestikovaná. Psi jsou individuality a osobnosti v nejširším slova smyslu (Lorenz, 1997).

3.4.3.1 Význam osobnosti a inteligence psů

Osobnost psa patří mezi hlavní kritéria určující pracovní výkon a poslušnost zvířete. Clarence Pfaffenberger zjistil, že k tomu, aby se zvíře stalo dobrým slepeckým psem, musí mít nejen

přiměřenou inteligenci, ale i určitou sadu vlastností osobnosti. Během svých pokusů zjistil, že většina osobnostních rysů je dána dědičností (Coren, 1997). Také zjistil, že schopnost samostatného rozhodování psa, byla ovlivněna dobou odběru štěňat z psince, což je jednoznačně faktor vnější, který dominoval nad genetickou podmíněností tohoto rysu. Chování je tedy výsledkem genetické dispozice, pokud byla ovlivněna prostředím. Využitím prostředí je tedy možné, vyvolat nebo potlačit určité rysy zvířete, které je odpovídající nebo nevhodné pro rozvoj daného povahového rysu (Abrantes, 2007).

Diskuse zda jsou výkony psů výsledkem výcviku a výchovy nebo schopností myšlení a uvažování, probíhají neustále, ale život psů se točí kolem lidí a tato zvířata jsou velmi dobrými pozorovateli. Schopnost myšlení je možné předpokládat, když se pes dokáže šikovně vyhnout splnění požadovaného úkolu. Slepečtí psi se musí umět samostatně rozhodnout a v případě potřeby nesplnit příkaz, pokud by ohrozil bezpečnost jejich pána. Pastevečtí psi samostatně hlídají stáda a v případě nepřítomnosti pastevece, musí zhodnotit danou situaci a zvolit řešení. (Masson, 1999).

Zakladatel moderní ruské etologie Krušinskij svými pokusy potvrdil, že zejména krkavcovití ptáci, lišky, psi a vlci jsou schopni řídit se nejen vrozeným programem, ale i racionálním plánem. Prvním přírodovědcem, který na základě svého pozorování orangutanů na Sumatře otevřeně prohlásil, že zvířata myslí, byl nejbližší spolupracovník Darwina, anglický přírodovědec Wallace (Veselovský, 2005).

3.5 ETOGRAM PSA

Etogram je souhrnný popis tzv. inventáře vrozeného chování. Při sestavování etogramu kteréhokoliv živočišného druhu se v jednotlivých funkčních okruzích chování popisují příslušné dědičné koordinace (vzorce chování) a rozebírají se podmínky, za kterých se vyskytují. Znalost etogramu psa je předpokladem pro správné chápání jeho chování (Mikulica, 1992).

3.5.1 Biorytmus

Živé organismy jsou soustavně vystaveny změnám a vlivu prostředí, například periodickému střídání dne a noci nebo změnám teploty a vlhkosti. Jejich chování je navíc ovlivněno, jsou-li ohroženy nepřítelem nebo nedostatkem či přebytkem potravy. Organismus se musí těmto

faktorům přizpůsobit a výsledkem je určitý, pravidelně se opakující vzorec chování. Jedná se o různě dlouhé úseky činností určených pro lov, komfortní a společenské chování, námluvy, péči o potomstvo, atd. a mezi ně se vkládají úseky – fáze klidu. Ty jsou významné pro tělesné zotavení a úsporu energie. Vnitřní biologické hodiny pomocí nervových či humorálních cest synchronizují jednotlivé rytmy. Měří délku světelné části dne a vytvářejí základní jednotku denní aktivity (Veselovský, 2005).

3.5.2 Orientační chování

Téměř každý pohyb živočicha v prostoru je usměrněný, můžeme prostorovou orientaci považovat za základní fenomén živočišného chování (Franck, 1996). Při orientaci v prostoru může pes stejně jako člověk zapojovat všechny smysly. O vlivu motivačního stavu na četnost a intenzitu orientačního chování psů svědčí i skutečnost, že starší psi se orientují v prostoru častěji než štěňata, dospělí psi – samci častěji než fenky a ve smečce kontrolují okolní prostředí častěji zvířata s vyšším hodnostním postavením než psi a fenky ze spodních příček hierarchického žebříčku (Mikulica, 1992).

Pro porozumění chování je nezbytné seznámit se s funkcí nejvýznamnějších a nejcharakterističtějších smyslových orgánů, které představují okna organismů do okolního prostředí. Smyslová specializace závisí na stavbě smyslového aparátu, který může vnímané podněty odfiltrovat, zeslabit nebo zesílit. Každé zvíře na planetě je životně závislé na svých smyslech a jejich schopnosti přijímat, zpracovávat informace ze svého okolí. V posledních letech bylo dokázáno, že mnoho živočichů je schopno využívat magnetické pole Země pro prostorovou orientaci, ale je těžké určit centrum tohoto smyslu (Veselovský, 2005)

3.5.2.1 Smysly

Zrak:

Pes nemá horší ani lepší zrak než člověk, je pouze jiný (Mikulica, 1992). Schopnosti a dosah zvířecích smyslových orgánů hrají klíčovou roli v chování. Smyslové orgány přijímají signály z okolního světa a prostřednictvím kombinace všech informací přijatých smysly získáváme představu o prostředí. Psi vidí v noci lépe než lidé, což naznačuje, že mají v oku více tyčinek než čípků. Pes je mnohem schopnější než člověk při identifikaci pohybujících se objektů, což je u predátora důležitá vlastnost (Abrantes, 2007).

Podle Aldingtona (1999) oči mají pro psa ještě jednu důležitou funkci. Je to jediný smyslový orgán, který zrakový vjem nejen přijímá, ale také důležité signály vysílá. Kontakt očima musíme proto chápat nejen jako vidění, ale spíše jako chování.

Sluch:

Je významným mechanickým smyslem, u psa přesahuje schopnosti lidského ucha. Tento fakt by měli majitelé psů vzít do úvahy, když křikem chtějí dát najevo svému psu „kdo je pánem“. Pes nerozumí o nic lépe, pokud se na něj křičí a v žádném případě nejde ani o vhodnou motivaci.

Psi mají rovněž vynikající diferenční schopnosti mezi jednotlivými tóny, opětovně vyšší než u lidského sluchu. I registrování slabých zvuků na dálku je u psa 5 – 6 krát vyšší než u člověka (Mikulica, 1992). Pes dokáže díky pohyblivým uším dokonale vyhledávat zvuky v okolním prostředí. Jedno ucho může používat jako sondu a obě uši pak k zachycení a směřování zvukových vln (Fogle, 2002).

Čich:

Je nejdokonalejším smyslem psa a patří mezi chemoreceptory. Čichem pes vyhledává potravu, identifikuje příslušníky své smečky, nepřítel, orientuje se v době říje (Procházka, 1989). Pes je schopen až neuvěřitelných výkonů při rozeznávání pachů, jeho čichová paměť je rovněž vynikající. Prahové koncentrace, při kterých je pes ještě schopen rozeznat pach, jsou až neuvěřitelně nízké (Mikulica, 1992). Celkově získává pes pomocí pachu mnoho informací. Pro psy znamená hledání nosem výraznou tělesnou a psychickou zátěž. Pokusy zjistit skutečné čichové schopnosti psa dopadají různě. Zjevně tu hrají velkou roli chemikálie používané jako testovací, ale také fyzické a psychické rozdíly mezi psy (Aldington, 1999).

3.5.3 Komfortní chování

Zvířata si velmi často čistí tělo - této činnosti se říká komfortní chování a má primární funkci pro přežití jedince. Zajišťuje ochranu před vnějšími vlivy prostředí (srážky, teploty), ale také proti ektoparazitům (Veselovský, 2005).

Psi vyvinuli celou bohatou škálu způsobů chování, při kterých odpočívají, řeší problémy a často se sami šlechtí. Činnost jako lízání, škrábání, zívání, otřásání tělem, protahování, drbání

hřbetu a kalištění, to vše vede k údržbě srsti a masážím těla pro lepší pohodlí (Fogle, 2007). Psi se někdy čistí navzájem, ale to je výjimečné a dělají to pouze zvířata, která se velmi dobře znají (Abrantes, 2007). V kůži jsou nervová zakončení vnímající dotek, tlak, teplotu, polohu, pohyb, chemické podněty a bolest. Škrábání je přirozený způsob, jak ošetřit mazové žlázy v srsti. Někteří psi zkracují své dráčky žvýkáním a používají vlčí drápek (paspárek) k čištění uší (Fogle, 2007).

3.5.4 Lovecké chování – predátorské chování

Dědičnost loveckého chování má stejná pravidla dědičnosti jako kterékoliv jiné chování. Závisí na genetické dispozici a je ovlivňováno prostředím. Lovecké schopnosti některých plemen člověk upravil selektivním chovem tak, aby odpovídaly jeho potřebám (Abrantes, 2007). Ovšem výběrový chov snížil schopnosti nebo zájem mnoha jedinců zakončit lov chycením a usmrcením kořisti (Fogle, 2007).

Pro způsob lovu je mnohé vrozeno, mnohé se však zvíře musí teprve naučit. Vrozený je však sklon něco pronásledovat. Ale při pronásledování, chytání a usmrcování kořisti se zvířata chovají velice rozdílně, to je ta „část chování“, která je otevřená a zvíře si jí teprve musí osvojit v závislosti na daných podmínkách (Aldington, 1999).

Aldington uvádí (1999), že vlk se v žádném případě nechová vůči své kořisti hrozivě a agresivně. Její pach je pro něj silným stimulem, kterému podlehne, přibližuje se, jeho vzrušení se stupňuje, ztuhne a je schopen ji napadnout teprve tehdy, když mu útěk zvířete dá impuls k útoku.

V řeči odborníků na chování lze tyto procesy vyjádřit následovně:

Účelové chování (hledání potravy) se změnou místa: Zjistit kořist opticky, olfaktoricky nebo akusticky.

Instinktivní chování vyvolané tímto podmětem: Připlížit se ke kořisti, pronásledovat ji a zaútočit, usmrtit (usmýkat k smrti) a sežrat.

3.5.5 Obranné chování

Charakter psa je popisován často analogicky podle jeho reakcí na něco nového nebo na ohrožení. Zajímavé zkoumání obranného chování provedli v roce 1934 Humphrez a Warner. Došli k výsledku, že obranné chování je jako jednotlivý znak v zásadě geneticky podmíněné, ale strach ze silné tělesné bolesti nebo zvláštní citlivost na hluk se mohou nezávisle na tom dědit jako jednotlivé znaky. Na životních podmínkách záleží, jakým způsobem a jak silně se později u jednotlivých zvířat projeví (Aldington, 1999). Rozhodující pro to, zda geneticky podmíněné vlohy dojdou uplatnění, je aktivita nervového systému (Trumler, 1996).

3.5.5.1 Nervová aktivita u psů (slabá a silná povaha)

Slabá povaha:

Mírná zátěž vede ke zhroucení (zvýšení stresu, brzdících procesů) základem jsou vrozené dispozice (geny) a nedostatečná výchova (člověk). Někteří psi se mohou narodit s přecitlivělou nervovou soustavou a na řadu zevních podnětů, které ostatní registrují jako nepříjemné, reagují velmi přehnaně. Z pouhého leknutí může vzniknout panika a psi se stávají nebezpeční sami sobě i okolí. Svým chováním si mohou způsobit zranění nebo porazit, zničit cokoliv je v cestě panického úniku (Žertová, 2009).

Silná povaha:

Nedochází ke zhroucení ani při enormní zátěži, naopak u zvířete dochází ke zvýšení odolnosti na stres a tím k lepší výkonnosti.

Zvířata se snaží zachovávat před člověkem tzv. útekovou vzdálenost. Je-li tato vzdálenost dodržena, zvíře neprojevuje strach a neprchá. Překročí-li člověk tuto vzdálenost, zvíře couvá a snaží se ji ústupem zachovat. Úteková vzdálenost je přímo úměrná velikosti strachu: čím větší strach, tím větší úteková vzdálenost (Mikulica, 1992). Útek je většinou instinktivní a je nezbytný pro přežití zvířete (Abrantes, 2007).

Obranné chování zvířat se dělí na dvě velké skupiny projevů: na aktivní a pasivní obrannou reakci. (Mikulica, 1992).

Pasivní obranná reakce: znehybnění, ztuhnutí, hledání ochrany

Aktivní obranná reakce: štěkání, útěk, útok,

Pasivní obrana a aktivní obrana jsou vždy samostatným, geneticky podmíněným znakem chování. Agresivně bojácné chování psa je výsledkem náhodné kombinace obou (Aldington, 1999).

3.5.6 Potravní chování

Potravní chování sice zdánlivě navazuje na chování lovecké, ale průběh instinktivních programů je motivován rozdílně. Leyhausen (1965) dokonce experimentálně dokázal, že souvislost mezi ulovením a požíváním kořisti musí být naučena. Psovitě šelmy požívají zdechliny, zbytky kořisti jiných šelem, vejce na zemi hnízdících ptáků, ovoce a jinou rostlinnou stravu, kterou nemusejí lovit. Proto se potravní chování považuje za samostatný úsek a řadí se do něj přijímání potravy, její vyvrhování, ukrývání i jednání psů při vyměšování (Mikulica, 1992).

3.5.6.1 Přijímání, vyvrhování a ukrývání potravy

Podle Aldingtona (1999) je chybné vycházet z předpokladu, že velikost těla a váha a příjem potravy si odpovídají, že tedy větší pes sežere principiálně více a chtivěji než menší a lehčí pes. Dokonce psi stejného plemene, stejného stáří a pohlaví mnohdy potřebují naprosto odlišné porce potravy, aniž by se větší nenasyta proto obaloval vrstvou tuku. U různých plemen nesouvisí množství přijaté potravy s tělesnou váhou, nýbrž s jejich všeobecnou aktivitou. Posuzováno z lidského hlediska žere pes hltavě. Krmivo polyká nedokonale rozkousané, a pokud je kouše tak jen krátce a spíše jen proto, aby zmenšil polykané sousto na přijatelnější rozměry. (Mikulica, 1992).

Dospělí vlci vyvrhují svým mláďatům natrávenou potravu. Vlčata je naléhavě olizují kolem pysků, aby vyvrhování vyvolala. Domácí psi také někdy pro štěňata vyvrhují potravu, ale většina z nich tento rodičovský znak během domestikace a selektivního křížení ztratila (Abrantes, 2007). Všichni členové psí rodiny – vlci, lišky, šakalové, kojoti i psi – instinktivně

zahrabávají potravu, aby si udělali zásobu pro čas nouze (Fogle, 2007). Je to tvorba zásob na zlé časy, a jak ukázaly pokusy na vlčích i na liškách, pamatují si zvířata naprosto přesně, kde potravu zahrabala (Mikulica, 1992).

3.5.7 Močení a kálení

Močení není u psa pouhým vyprazdňováním močového měchýře, ale slouží současně jako dorozumivací prostředek. I v situacích kdy mu hrozil měchýř prasknutím, nechává si pes ještě dostatečnou zásobu, aby mohl značkovat (Mikulica, 1992). Značkování je chování, při kterém je zabíráno teritorium nebo předmět tak, že je na něm zanechaná osobní značka. Psi si průběžně značkují své teritorium tím, že močí na stromy, sloupy atd. Značkovat pes může také kálením na určitých místech (Abrantes, 2007)

3.5.8 Sociální chování

Chování uprostřed organizovaného společenství, zaměřené na udržení tohoto celku, se nazývá sociální chování. Psi zdědili po svých divokých předcích značně složité sociální projevy, které díky domestikaci a procesu vtiskávání nejsou zaměřeny pouze vnitrodruhově na ostatní psy, ale také podstatně ovlivňují i soužití s člověkem (Mikulica, 1992).

Sociální nebo smečková zvířata mají široký repertoár typů sociálního chování. Zvířata, která žijí v komplexních sociálních skupinách, jsou motivována k chování, spíše nadřazeností a podřízeností než agresivitou a strachem (Abrantes, 2007).

3.5.8.1 Princip smečky

Každá smečka má svého vůdce, kterého všichni uctívají a svou úctu a podřízenost mu dávají často rituálně najevo. Každý jedinec má svůj specifický úkol, podle toho jaké prokáže vlohy. Protože ten, kdo nemá svůj úkol, je pro smečku přítěží. Když udeří období nedostatku, smečka se přítěže zbaví – v lepším případě nepotřebného psa vyžene, v horším ho usmrtí. (Žertová, 8/2008). I když lidská rodina v mnoha směrech funguje jako smečka, je sporné, zda psi rodinu za skutečnou smečku považují. Ještě spornější je, zda se pes bude chovat k rodině, jako by se choval k jiným psím členům smečky. Skupinu spojuje nejprve formování. Nezvratně určuje, kdo bude uznáván jako jedinec vlastního druhu, ve zvláštním případě psa

vychovaného v péči člověka pak existují dva „jedinci“ téhož druhu, při čímž je jasně odlišováno mezi tím, co je skutečný jedinec jeho druhu a co je člověk (Trumler, 1999).

3.5.8.2 Hierarchie

Zabraňuje potyčkám a každodenním konfliktům, které by mohly přerůst ve vážné boje. Pro dosažení alfa role v rodinné smečce musí majitel využívat uměle vytvořené situace a cvičení, která jsou určena právě pro tento účel. (Abrantes, 2007). Pes, který nemůže svého pána uznávat jako autoritu, protestuje. Stává se „problémovým psem“ – to je jeho forma protestu, která často není chápána (Trumler, 1999).

3.5.8.3 Teritorialita

Teritorialita ovlivňuje mnoho oblastí chování zvířat. Je-li teritorium nevelké a potravy málo, vzrůstá ve zvířecím světě agresivita. Tyto citlivé vazby na prostředí jsou u psa domestikací potlačeny. U domácích zvířat se však při nahloučení příliš velkého počtu jedinců na omezené ploše objevují stresové stavy, postihující převážně zvířata na spodních příčkách hierarchického žebříčku (Mikulica, 1992). Hranice teritoria obvykle označuje vůdce smečky svou močí, výkaly a hrabáním zadními končetinami. Označené teritorium je pro psy z jiné smečky tabu. Pokud jím musejí projít, chovají se velmi nejistě a submisivně (Žertová, 8/08).

3.5.8.4 Udržování individuální vzdálenosti

Každé zvíře si udržuje své osobní, individuální „teritorium“, jehož hranice ovšem nejsou za všech okolností stálé. Čím menší je hodnostní rozdíl mezi zvířaty, tím častěji a intenzivněji vyjádřenou agresivitu projevuje podřízený proti překračování individuální vzdálenosti (Mikulica, 1992). Čím větší je tolerance na blízkost, tím vyšší je potřeba blízkosti jiného zvířete, protože pouze tak zůstane zachován pocit spokojenosti a vnitřní vyváženosti. Zimen zkoumal u vlků a u pudlů individuální vzdálenost. Vzdálenosti mezi zvířaty popsané Zimenem je nakonec možné vysvětlit jen jako pachovou distanci, protože jsou přesně dodržovány i spícími zvířaty, ale také v chladu a na sněhu (Aldington, 1999). Pes se při udržování vzdálenosti chová jako nedospělý vlk. Charakteristické pro psa je také pasivní uhýbání při porušení odstupu. Pes se sice nebojí, ale při prvním pokusu o pohlazení cizí osobou couvne a vyhne se (Mikulica, 1992).

3.5.8.5 Udržování maximální vzdálenosti

Je to největší odstup, při němž je možná komunikace a vzájemné ovlivňování členů společenství. Výrazné prodlužování maximální vzdálenosti se objevuje u psů v souvislosti s nástupem puberty. Puberta u psů se projevuje asi v šestém až osmém měsíci života, osamostatňování začíná tedy u psů dříve než u vlků. I urychlený vývoj povahového rysu může být tzv. fetalizací zastaven na nedospělém stupni, což se opět v daném případě projevuje udržováním nevelké maximální vzdálenosti dospělého psa. U tzv., toulavých psů se projevuje nedostatečná fetalizace udržování maximální vzdálenosti. Toulavost má tedy dědičné kořeny, a proto se nedá většinou natrvalo ovlivnit žádným výcvikovým ani léčebným postupem. Slabá tendence k osamostatňování se příznivě projevuje v celkové poslušnosti psa (Mikulica, 1992).

3.5.8.6 Udržování hierarchického uspořádání

Termíny postavení nebo hierarchie jsou používány pro popsání sociálních interakcí ve smečce vlků nebo psů (Abrantes, 2007). U psů se sociální postavení většinou ustanovuje agresivními potyčkami. To, ke kolika střetnutím musí dojít, než se ustanoví vztah nadřazenosti – podřízenosti, závisí na mnoha faktorech – na druhu, na jednotlivcích, na zdrojích, které jsou k dispozici, na složení skupiny a na prostředí.

Pes, který gestem podřízenosti uznal dominanci jiného psa, je zpravidla přijat a určitým způsobem pozdraven, takže nejenže nedojde k boji, ale vzniknou užší svazky (Coren, 2001). Z tohoto důvodu Lorenz prohlásil, že agresivita je nutnou podmínkou pro vytvoření vazeb (Abrantes, 2007).

3.5.8.7 Protestní chování

Není správné se domnívat, že jakmile je jednou ustanoven vztah dominance-submise, neobjevují se již žádné další projevy agrese (Abrantes, 2007). Individuální rozdíly jsou příčinou vzájemné konkurence. Z toho vyplývá, že při sociálním chování a při sociálních vztazích spolupracující jedinci mohou hledat zároveň svůj individuální prospěch (Veselovský, 2005). Také zvíře, které stojí na některém z nižších stupňů hodnostního žebříčku, má svá „práva“ a při jejich porušení protestuje. Lze rozlišit dvě formy protestního chování: Reaktivní protestování jako odpověď na nevhodné chování partnera, a spontánní, aktivní neboli provokativní chování submisivního zvířete, které je známkou sociální expanze (Mikulica,

1992). Konrad Lorenz (1997) ve své knize popsal, jak jeho fena čau – čau napadla vlka, protože se mu, podle jejího mínění, příliš věnoval. Tím, že vlka napadla, protestovala, proti zájmu svého pána o jiné zvíře, protože bylo ohroženo její postavení na společenském žebříčku.

U psa vidíme, že autorita není jen tajemstvím úspěchu při přežití v boji o existenci, nýbrž i to, že je pro mladého psa přímo potřebou (Trumler, 1999).

3.5.8.8 Podřízené chování

Koncept podřízenosti je klíčový pro pochopení sociálního chování. Tento koncept je úzce spojen se strachem, tak jako nadřazenost je spojena s agresivitou (Abrantes, 2007).

Podřízenostní postoje a výrazy se člení do dvou základních souborů, do podřízení pasivního a aktivního. Pasivní podřízení ukazuje slabý pes, který je ohrožen silným jedincem nebo se tak alespoň cítí (Mikulica, 1992). Působí jako brzda negativních projevů vnitrodruhového agresivního chování. Je to výrazový protipól hrozby. Při setkání s agresivně naladěným jedincem demonstruje pes svou podřízenost stažením oháňky mezi nohy, sklopením hlavy a přitažením boltců. Při ještě silnějším výrazu podřízenosti si pes či vlk lehne na záda a vystaví své nechráněné břicho (Veselovský, 2005).

Motivace ke vzájemnému přátelskému jednání uvnitř smečky, k tělesným kontaktům, blízkosti a pozdravům vychází od „níže postavených“ zvířat a není vždy reakcí na ohrožení výše postaveným (Aldington, 1999). Proto se aktivní podřízení vyskytuje nejen u podřízených, resp. mladých psů vůči starším a nadřazeným, ale stejný postoj také zaujímá silnější pes vůči slabšímu nebo pes, který se dvoří feně. Aktivní podřízenost splývá u psů s tzv. zdravením (Mikulica, 1992).

3.5.8.9 Přátelský a neutrální kontakt

Uklidňující chování u psů je těsně spjato s přátelstvem, podřízeností a také se strachem. Rozdíly mezi uklidňujícím, bojácným, přátelským a submisivním chováním jsou po pravdě mírné a kvantitativní. Uklidňující chování se učí štěňata a vlčata ve velmi raném věku, od šesti týdnů nahoru (Abrantes, 2007). Zatím vždy působil hodnostní rozdíl, který je nutno překonat. Hodnosti však mohou být také vyrovnány nebo v daný okamžik nepůsobí. Při přátelském vyladění nastupují pak výrazy a postoje, které vyjadřují náklonnost bez

podřizování (Mikulica, 1992). Víme, že šťouchání prostě znamená projev podřízenosti u psa, ovšem často se podobné pohyby vyskytují i při fyzickém kontaktu dvou rovnocenných psů. Psi se často pokoušejí uplatňovat šťouchání nosem také ve vztahu k lidem. Často šťouchají svého pána do ruky nebo nohy a vyjadřují tak své přání, například získat potravu nebo jít na vycházku (Coren,2001).

Neutrální kontakty lze pozorovat například na cvičišťích, kde se psi dobře znají, ale netvoří žádné ucelené společenství. Při těchto neutrálních kontaktech se psi očichávají, aby znovu zkontrolovali komplexní obraz druhého jedince, a záleží jen na momentálním zájmu, jak důkladná bude prohlídka (Mikulica, 1992). Proto při setkání dvou psů probíhá vždy přesný rituál. Nejprve si očichají okolí konečníku a pohlavních orgánů, pak obličej, vyhodnotí zjištěné informace a začnou si hrát, dvořit se, hrozit si, nebo se v klidu rozejdou a na rozloučenou udělají močí malou značku (Žertová,1/09).

3.5.8.10 Sociální agresivita – nadřazenost

V uzavřených společnostech vedou vzájemné střety mezi jednotlivými příslušníky k ustálení sociální hierarchie, která představuje příznivý model soužití členů společnosti (Veselovský, 2007).

Podle Abrantese (2007), si sociální zvířata vyvinula během ontogeneze agresivity dva motivační faktory. Pokud je význam agresivity „jdi pryč, vypadni, už mě nikdy neobtěžuj“, pak smyslem sociální agresivity je „jdi pryč, ale ne daleko nebo na moc dlouho“. Jedná se tedy o situace, které se odehrávají v přítomnosti a jejich cílem je získání co největšího vlivu, kontroly a získání priorit, ale nejde o likvidaci konkurenta nebo jeho ovládnutím. Základním výrazovým prostředkem je hrozba, což je ritualizovaná forma útoku. Pes ukáže své zbraně, svoji připravenost k útoku, pokud napjatou situaci vyřeší tento rituál, samotný útok již neproběhne (Mikulica, 1992).

3.5.9 Hry a zvědavost

Jedním z důležitých předpokladů jak se naučit něčemu novému, je vrozená zvědavost a hra, které na sebe do značné míry navazují, ale není mezi nimi žádná přesná hranice. Zvědavost podmiňuje rozvoj hravosti, ale lze i tvrdit, že hra podmiňuje zvědavost. Obě tyto složky chování si zvíře může dovolit tehdy, když nemusí věnovat energii na záchranu svého života. Hraním zvířata objevují nové pohybové schopnosti, trénují útočné a lovecké chování. Hru je možné označit jako chování bez vážného kontextu (Veselovský, 2005)

Podle Vladimíra Mikulici (1992) je hra nejvýraznějším projevem štěnat, ale hrají si i dospělí psi. Teprve velmi starý pes se stává mrzoutem, z jehož projevů hra téměř mizí. Hravý výraz ukazuje, jak se motivace mění z agresivity na strach, z nadřazenosti na podřízenost a přesto žádný z těchto prvků nikdy činnosti nedominuje dost dlouho na to, aby se stal opravdovým a hru ukončil (Abrantes, 2007).

Ve hře zvířat (ale také lidí) vznikají stavy vzrušení a uvolnění bez agrese. Tak lze podnět ke hře chápat jako reakci organismu, kterou se brání nejen proti hladu nebo špatné látkové výměně, ale také proti jiným stavům nedostatečnosti.

3.5.9.1 Samostatné (soliterní) hry

Tyto hry hraje pes sám, většinou s nějakým předmětem. Na rozdíl třeba od kočky není pes tomuto typu her příliš nakloněn. Solitární hry psů jsou téměř bez výjimky aktivovanými částicemi z okruhu lovu malé kořisti a z potravního chování, k nimž se připojuje množství hravých, přehnaných a neekonomických pohybů. Nudí-li se osamocené zvíře, prodlužuje se doba věnovaná hrám, a není-li ke hře vhodný objekt, vezme zvíře za vděk čímkoliv (Mikulica, 1992).

3.5.9.2 Sociální hry

Tato hra je přípravou na vážný život (Trumler, 1999) Také skupinové a bojovné chování se formuje hrou a je geneticky podmíněno. Jako bojovné chování se označují všechny způsoby chování vyjadřující „bojovný“ střed mezi jednotlivci: výpad, hrozbu, obranu, útěk“ (Aldington, 1999).

Ke hře se psi navzájem vyzývají. Také ve vztahu ke svému pánovi jsou výzvy ke hře běžným projevem dobrého vztahu zvířete k člověku. Hravá akce je tedy uváděna metakomunikačním signálem, který dává partnerovi nebo partnerům na vědomí, že „co následuje, je hra“. Výzvy ke hře se neobjevují jen před započítím her, ale i v jejich průběhu. Stávají se potvrzením, že se stále jde jen o hru. To ovšem potvrzují i jiné aktivity spíše „mazlivého“ charakteru, které bývají do her zahrnuty (Mikulica, 1992).

3.5.10 Sexuální chování

Sexuální chování je veškeré chování, které je motivováno rozmnožovacím pudem. Rozmnožovat se znamená předávat 50 % svých genů. Sexuální chování tedy hraje velkou roli ve vývoji druhů (Abrantes, 2007).

U psa se projevuje sexuální chování velmi intenzívně, protože pes je stejně jako většina domácích zvířat „hypersexualizován“. Projevuje se to už ve fyziologickém pohlavním cyklu, který je určujícím faktorem sexuálního chování. Feny domácích psů na rozdíl od vlčic nebo samic šakala přicházejí do říje 2x do roka, sexuální cyklus tedy vrcholí také 2x (Mikulica, 1992). Hárání nebo říje je období, kdy fena prochází fyziologickým procesem, který spouští její sexuální chování a jako důsledek pak i sexuální chování samce. (Abrantes, 2007). U fen domácích psů dochází rovněž k zajímavému přenosu neurohormonálního vyladění. Jsou-li chovány feny v úzkém kontaktu, strhává první hárající se fena k říji i ostatní, i když tato stimulovaná říje přijde o něco dříve, než by ji bylo možno očekávat podle záznamu v kalendáři. Vrchol říje, kdy jsou samice svolné ke kopulaci, je obvykle 9. až 14. (16.) den hárání. Údobí, ve kterém je fena ochotná přijmout psa, trvá 8 až 10 (12) dní (Mikulica, 1992).

3.5.10.1 Průběh sexuálního chování

Pro úspěšný průběh rozmnožování mají námluvy klíčový význam. Umožňují setkání obou pohlaví a zajišťují přitom i nutný tělesný styk dvou jedinců při páření. U sociálních druhů se mnoho projevů, které původně sloužily jen při námluvách, zachovalo i během celého roku jako výraz podřízenosti (Veselovský, 1974). Feny si vybírají samce podle schopnosti dvořit se. Ti, kteří byli vybráni jako partneři, jsou z určitého hlediska ti nejschopnější a budou mít převládající vliv na příští generaci. (Abrantes, 2007). Evoluce zařídila, aby fena cílevědomě vyhledávala dominantního, silného psa zaručujícího kvalitní geny. Ve volné přírodě to

znamená, že probíhá aktivní výběr, při něm kandidáti otcovství musí ostatní aktivně překonat. Psí říje celkem trvá asi 21 dní a má tři stádia (Coren, 2001).

Zajímavou skutečností je, také svědčí o vysoké úrovni sociálního tvora psa, že psi o přízeň feny nebojují. Naopak ponechávají na ní, komu věnuje svojí přízeň. Po přibližně týdenním tzv. předhárání začne fena barvit a nastává vrcholné hárání. Psí signály při dvoření mají mnoho rysů velmi podobných jako hravé chování, s několika zvláštními výrazovými gesty. Po většinu času fena kontroluje situaci (Trumler, 1999).

3.5.10.2 Chování při porodu, mateřské a rodičovské chování

Před očekávaným porodem vyhledají samice psovitých šelem uvnitř svého teritoria klidné místo, kde hloubí doupě. I v chovech v zajetí předvádějí březí samice zvýšenou intenzitu hrabání a snahu o vytvoření doupěte. Několik dnů před porodem lze pozorovat vypadávání chlupů na břicho březích samic. Mláďata tak mají volný přístup ke strukům a nemusí je hledat v matčině srsti. U feny domácího psa se objevují nejčastěji jen některé fragmenty přípravné fáze na porod (Mikulica, 1992).

Aldington (1999) tyto reakce řadí následovně (od nejčastějších k méně častým):

- a) celkový neklid, budování hnízda hlasité upachtěné rychlé oddychování
- b) pokles tělesné teploty, častější močení a řídkší stolice
- c) vyhledávání ochrany u člověka, třas ze strachu

Porod: Všeobecně je velký rozdíl mezi prvně rodícími samicemi a matkami již zkušenými. Lze pozorovat, že základní vzorce jednání jsou doplněny zkušenostmi. Porod a péče o novorozená mláďata mohou být ovlivněny různými vnějšími zásahy. Přestěhováním feny těsně před porodem do neznámého prostředí, může se tím porod zdržet až o několik dnů. Rušení nebo jiné hrubé zásahy mohou být příčinou smrti mláďat i matky. V zajetí se stává, že matky svá mláďata sežerou nebo je tak dlouho přenášejí z místa na místo, až zemřou vyčerpáním, pokud mají pocit ohrožení a nebezpečí (Veselovský, 1974).

Pokud má fena rodit a pečovat o štěňata v jiném prostředí než v jakém žije, měla by být do něj převedena alespoň jeden měsíc před porodem. Nejsou-li feny na nové prostředí zvyklé, projevují v době vrhu a krátce po něm značnou nervozitu (Mikulica, 1992).

Mateřské chování: Je veškeré chování, kterým se projevuje matka vůči svým mláďatům. Feny mají specifické rysy chování, jejichž účelem je péče o mláďata. Ihned po narození matka štěňata osuší, udržuje je v teple, krmí je a olizováním je čistí. Mateřské chování feny po porodu je řízeno hormonálními procesy, a pokud fena porodí předčasně, může dojít k jejich narušení. Když štěňata povyroستou, matka je začíná vychovávat. Vrčení a cenění zubů je vrozené, ale štěňata se musí naučit, jaký je jejich význam. I když hlavní podíl péče o štěňata připadá na fenu, o krmení a výchovu štěňat se v pozdější fázi zajímá i otec a jiní dospělí, pokud mají možnost (Abrantes, 2007).

3.6 KOMUNIKACE PSŮ

Mechanismus dorozumívání mezi jednotlivci sociálního zvířecího druhu, zajišťuje smysluplnou spolupráci jednotlivých tvorů ve smečce a je zcela odlišné povahy než řeč slov. Význam jednotlivých signálů, různých pohybových výrazových prostředků a zvuků je dán vrozenými „instinktivními“ normami jednání a reagování. Ke komunikaci jsou zapotřebí tři faktory: **VYSILATEL – PŘÍJEMCE – SIGNÁL** (Lorenz, 1997).

Signály jsou přijímány prostřednictvím smyslů – zraku, sluchu, hmatu, chuti a čichu. Často přehlédneme informace, které jsou nám sdělovány pomocí výrazu tváře, tělesnými signály a dotekem (Aldington, 1999).

Nesprávný výklad signálů, které k nám psi vysílají, je naneštěstí velmi běžný, často vede k vážným problémům a může být příčinou špatných vztahů. Na rozdíl od lidských jazyků, kterým je třeba se naučit, je většina psího jazyka zakódována geneticky. Pes má také schopnost se něčemu naučit a pochopit určité složky lidského jazyka, a to docela dobře, pokud má příležitost komunikovat s lidmi už v raném věku (Coren, 2001).

Goodwin a kol. (1997) popsali 15 různých signálů, kterými se vlci ve smečce dorozumívají. Bylo zkoumáno 10 plemen psů vybraných podle jejich fyzické podobnosti vlku. Počet dědičných vzorců chování používaných k dorozumívání v rámci plemene je v rozsahu od 2 (Kavalír King Charles španěl) do 15 (Sibiřská huska) a to je přímo úměrné ke stupni fyzické podobnosti plemene s vlkem. Psi komunikují výrazem tváře a postavením těla, což jsou

signály vizuální. Štěkání, vrčení, vytí a jiné hlasové projevy dávají základní informace. Někdy se mohou jednotlivé druhy signálů navzájem doplňovat (Mikulica, 1992).

Nejlepší jedinci nejsou ti nejvýkonnější, ale ti, kteří umí nejlépe vnímat a chápat pohyby druhých, signály, a dokážou s nimi koordinovat svou reakci (Abrantes, 2007).

3.6.1 Řeč psů – vnímání

U psů stejně jako u lidských dětí, je vnímání jazyka rozmanitější a na vyšší úrovni než samotný produktivní jazyk (Coren, 1998). Nedávné studie prokázaly, že souhlásky a samohlásky jsou v mozku zpracovávány odděleně – pravděpodobně jde o vývojově staré rozlišení významu zavrčení a zakňučení. V Rusku uskutečněné pokusy prokázaly, že se pes může naučit odlišit hlásky „a“ a „i“ zaznívající z hlasového syntetizátoru tak spolehlivě, že se nezmýlí ani při změnách výšky tónu. V příkazech psu můžete změnit souhlásky – například místo „Lehni“ řeknete „Sepni“ a pes zareaguje stejně, protože samohlásky zůstaly tytéž. Jedním z důvodů, proč pes dokáže postihnout jemné rozdíly mezi samohláskami je, že stejné tóny se vyskytují v hlasové komunikaci fen a štěňat (Budiansky, 2002).

3.6.1.1 Zvukové projevy psů

Psi jsou obecně mnohem hlučnější než vlci, což je způsobeno selektivním chovem, kdy člověk už od začátku preferoval hlučnější zvířata (Abrantes, 2007).

Když vědci cíleně a pozorně sledovali zvuky vydávané různými psy, identifikovali také množství odlišných hlasových zabarvení, která výrazně měnila smysl. Existuje několik důležitých zvukových oblastí, které je třeba v psím hlase rozlišovat. První z nich je výška tohoto zvuku. Druhou sledovanou oblast ve zvucích psího hlasu tvoří frekvence nebo rytmus. Pokud se nějaký zvuk opakuje často v rychlém sledu, značí to vysoký stupeň vzrušení a naléhavosti. Mimo jiné je důležitá i délka zvuku. Krátké, vysoce zbarvené zvuky často znamenají strach nebo bolest, zatímco tytéž zvuky, ale jen o něco pomalejší, značí hravost a předtuchu požitku. Celkově shrnuto, trvalejší zvuky většinou oznamují nějaký úmysl v následujícím chování, tak jako například ucelené hluboké vrčení předchází útok (Coren, 1998)

Štěkání a vytí

Při domestikaci psa bylo jasně výhodné vybrat si štěkajícího psa, neboť tato vlastnost z něj dělala výkonného hlídače. V našich domovech psi štěkají, aby nás upozornili na přítomnost vetřelců a přivolali naši pozornost. Štěkání se také používá jako výzva ke hře nebo během jiných sociálních aktivit spojených s vysokou hladinou vzrušení (Abrantes, 2007).

Štěkot s vytím: Tento hlas vydává zvíře, které se cítí izolováno, třeba proto, že je po celý den opuštěno na dvoře, aniž by vidělo člověka nebo nějakého jiného společníka. Zvláště vypuká, když se k místu, kde se pes nachází, přiblíží cizí člověk nebo jiný pes. Štěknutí prozrazuje touhu psa, aby se k němu pro případ, že nastanou nějaké potíže, připojili členové jeho smečky, vytí zase naznačuje, že asi nikdo nepřijde a pes to ví. Proto psi často vyjí, když jsou ponecháni sami zavřeni doma nebo jinak izolováni od své rodiny nebo smečky.

U vlků má vytí několik funkcí. Jednou z nich je svolávání a shromáždění smečky před lovem. Jiným důvodem vytí je upevnění identity ve smečce. Každý člen smečky, který uslyší společné vytí, se k němu připojí. (Coren, 2001)

Vrčení

Zvuk, který u svých psů slyšíme jen neradi, je vrčení (Trumler, 1999). Vrčení je slyšet asi ze vzdálenosti 200 metrů. Má různé varianty, u vlků stejně tak jako u psů je výhružné, varující nebo působí výchovně na štěňata. Výhružné vrčení má mnoho stupňů – od reptání až po útočné vrčení s vyceněnými zuby (Aldington, 1999). Ve styku mezi psy si to dovolí jen nadřazený pes. Vrčení funguje jako ritualizovaný signál jenom tehdy, má-li změnit chování jiného jedince ve smečce (Coren, 2001).

3.6.2 Řeč těla

Tělo jako celek vyjadřuje motivaci zvířete. Darwin se zmiňuje, že zvíře, které je agresivní a sebevědomé, se snaží působit dojmem, že je co největší a opak je pravdou u zvířete, které je bojácné a sebevědomí postrádá (Abrantes, 2007). U šelem snadno poznáme výzvu ke hře pozvednutím zadku. K této výzvě může dojít náhle při kterékoliv činnosti, a proto jí říkáme

metakomunikace. Bekoff (1995) ji pak výstižně přeložil do lidské řeči: „Chci si hrát navzdory všemu, co jsem právě dělal“ (Veselovský, 2005).

- a) **Klidný pes:** celkově uvolněný výraz (ocas, tělo, pohyby), hlava je zpříma (vysoké držení)
- b) **Dominantní agresivita:** hlava, ocas, uši vzpřímené, upřený pohled, cení, zuby (kousne)
- c) **Submisivní agresivita:** uši stažené dozadu, tělo, nohy a ocas strnulý a svěšený

3.6.2.1 Postavení a činnost ocasu

Neoddělitelnou součástí komunikačního systému psa je jeho ocas. Pes vrtí ocasem, má-li radost, nebo když vyzívá ke hře nebo na procházku. Svěšený ocas může být součástí agresivního postoje, jestliže se pes bojí; při zbabělém útěku ocas pevně přitiskne pod břicho (Taylor, 1995). U plemen psů vidíme ocasy různých tvarů a délek, které vznikly mutací původního vlčího ocasu a selektivním chovem. Je důležité si uvědomit, že ocas spíš doplňuje dominantnost a podřízenost (Abrantes, 2007).

Podle Corena (1997) všechny informace plynoucí z postavení ocasu jsou pozměňovány několika faktory:

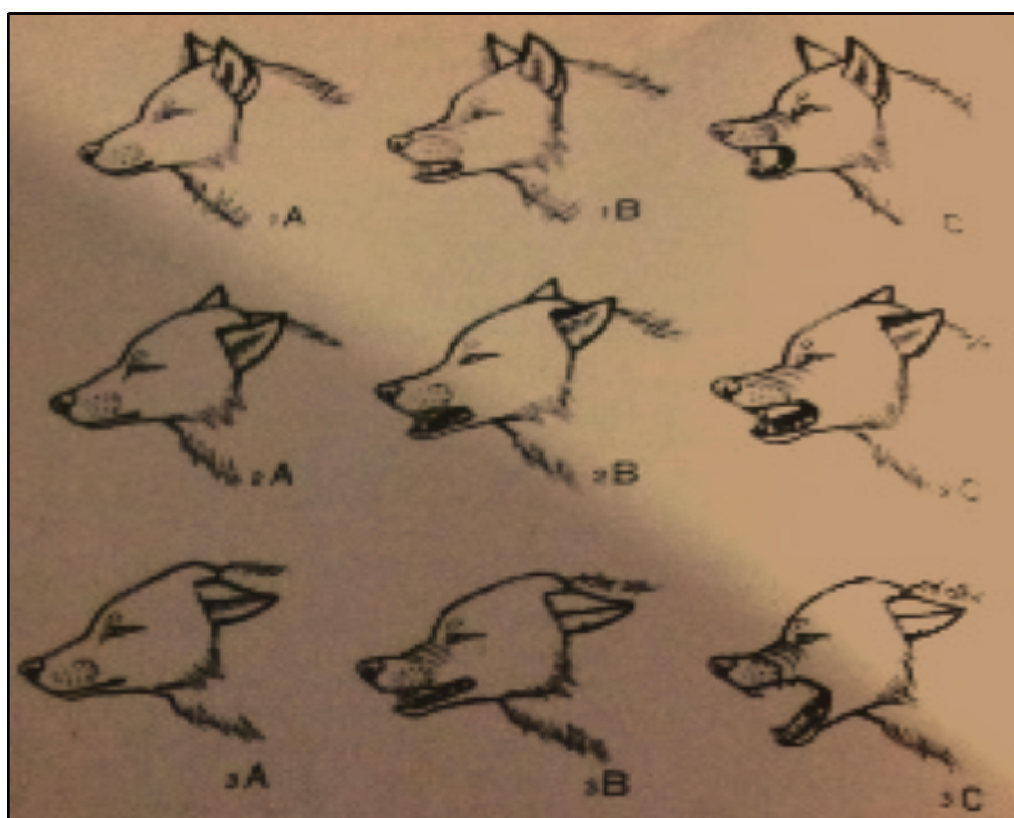
- a) **Zježená srst** na ocase je znamením agresivity a může změnit význam pozice ocasu.
- b) **Strnulý** nebo **ostře zahnutý** ocas, zvednutý vzhůru předpovídá možný útok.
- c) **Pohyby rychlé** signalizuje vzrušení, **pomalé** je reakcí na pozornost a pozdrav
- d) **Pomalý pohyb ve střední výšce** je výrazem snahy o řešení problému, když je vyřešen, rychlost i mohutnost se prudce zvýší

Dorozumění pomocí ocasu je většinou jasné. Některé ocasy nejsou vhodné pro komunikaci. Nedorozumění často vznikají u psů s kupírovaným nebo deformovaným ocasem, hlavně na větší vzdálenost (Abrantes, 2007). V minulosti se ocasy pracovních psů často amputovaly, aby se zmenšilo riziko úrazu, u jiných psů se provádělo kupírování, aby psi odpovídali plemenným standardům. Tato poškozování psího těla je nyní v mnoha zemích zakázáno. Jde pouze o módní záležitost, přežívající z dob, kdy měli lidé méně porozumění pro bolest zvířat (Fogle, 1993).

3.6.2.2 Výraz tváře - mimika

Optické signály zdědili psi po svém jediném předkovi, po vlkovi, a lze se je snadno naučit, což by mělo být základní povinností každého chovatele psů. Kromě svalové mimiky obličeje, mají veliký význam pro signalizaci také oči. Kontrast bílého bělma a barevné duhovky působí velice lidsky. Například jezevčáci s výrazně bílou rohovkou, když otočí oči na svého pána, jsou pravděpodobně odměněni sladkostí nebo uniknou potrestání (Veselovský, 2005).

U lidí má při komunikaci důležitý úkol i výraz obličeje – tzv. mimika. Výrazy obličeje psů rovněž většinou vycházejí z dolní části a z oblastí kolem tlamy, podobně jako většina výrazů lidských tváří, ale jsou mnohem omezenější rozsahem. To neznamená, že psi nejsou schopni předstírat, ale nepoužívají k tomu tlamy a výraz tváře. Další omezení obličejové mimiky psů vyplývá z faktu, že jejich čenich má jinou stavbu než lidská ústa (Coren, 2001).

Obrázek 1 Schéma konfliktu agresivity a strachu podle Lorenze (Mikulica, 1985)

Vysvětlivky: 1) zleva do prava (A – C) narůstá podíl agresivity ve výrazu psa
2) shora dolů (1 – 3) narůstá podíl strachu

U psa 2B je podíl středně vyjadřované agresivity a strachu v rovnováze (50 % zaútočí – 50 % couvne). U výrazu 3C se mísí velmi intenzivní agresivita i strach (kouše ze strachu).

3.7 SOCIOLOGIE VZTAHŮ ČLOVĚKA A PSA

Lidé a psi mají mnoho možností pro vzájemné porozumění. Oba druhy jsou schopni se přizpůsobit prostředí, spolupracovat vzájemně nebo s jinými druhy. Člověk a pes jsou oba savci, sociální tvorové, lovci, jsou agresivní, používají rituály a vyvinuli komplexní komunikační systém. Přes všechny vzájemné podobnosti není dobrý vztah mezi člověkem a psem automatický. Pes je většinou chován v roli domácího mazlíčka a společníka, kde je náhražkou jiných forem vztahů: potřeby doteků, objektem frustrovaného rodičovského chování, a také jako poslední spojení s přírodou (Abrantes, 2007). Pes je jedním z mála tvorů, který se je schopen přizpůsobit životu v nejrůznějších podmínkách, tedy i v umělém prostředí velkoměsta (Kholová, 1987). Na celém světě patří psi k oblíbeným společníkům, bez ohledu na stupeň kulturnosti a ekonomického bohatství země. Statistiky zaměřené na psí populace ukazují, že ve střední a východní Evropě je mnohem více vlastníků psů než v zemích západní Evropy. V Maďarsku, v České a Slovenské republice, v pobaltských státech a zvláště v Polsku patří chov psa k běžnému způsobu trávení volného času (Fogle, 2002).

Motivy, které mohou člověka přivést k tomu, aby si opatřil a držel nějaké zvíře, mohou být velice rozdílné, ale ne všechny jsou dobré. Studium vzájemného harmonického souladu pána a psa je z hlediska lidské psychologie velmi poučné. Z toho jakého psa si člověk zvolí a z pozdějšího vývoje vzájemných vztahů je možné učinit zajímavá zjištění (Lorenz, 1997).

Výběr psa ovlivňují u většiny lidí jak praktická hlediska, tak neuvědomělá, podvědomá přání. Určité plemeno zvýrazní vlastní představu člověka o sobě samém, nahrazuje mu, co sám postrádá. Jestliže, je pro výběr psa směrodatný pouze rodokmen a zvýšení vlastní prestiže, vztah nebude šťastný ani pro psa, ani pro člověka. U člověka s problémem osobnosti se časem, stejný povahový rys, objeví u jeho psa. Nemusí se projevovat stejně, protože každý pes reaguje na tyto vlivy rozdílně (Vine, 1992). Snaha přežít psům diktuje, aby se člověka naučili znát a do jisté míry jej i napodobovali. Tak jako lidé mohou někoho milovat, ale přesto pohrdat tím, co dělá, tak by pes mohl nenávidět, některé chování lidí, ale přesto je mít rád. Lidem je dána zodpovědnost za chování a vzdělávání svého psa. Pes není vlk a do určité míry,

se musí začlenit do společnosti, ale otázka je, jak moc ho začlenit do světa lidí a do jaké míry má zůstat psem. Určit dokonalou rovnováhu mezi nutným výcvikem a nezbytnou svobodou, která nepotlačí přirozenost psů, je velmi nesnadné (Masson, 1999).

3.7.1 Morální povinnost a etické principy

Každá skutečná morálka předpokládá schopnost rozlišovat dobré a špatné jednání. Avšak zodpovědnost by nebyla možná bez zcela určitých citových základů. I nejobětavější morální chování vnímáme jako bezcenné, pokud vychází pouze z rozumu. Člověk by se měl umět řídit citem. Věrnost psa morálně zavazuje stejně, jako přátelství s jiným člověkem. (Lorenz, 1997). Filozof Lawrence E. Johnson (1991) to výstižně shrnul slovy: „Je jisté, že když navážeme vztah důvěry a vzájemné náklonnosti s kterýmkoliv tvorem, který je schopen vztah opětovat, a pak se zapojíme do jeho úkladné a předčasné destrukce, čiší z toho špinavá dvojí hra“.

Předpoklad etického chování má dva zásadní směry -schopnost rozeznat správné od nesprávného a schopnost jednat ve prospěch správného.

Etika může pohled člověka na zvířata v jejich vlastním světě obohatit a pomoci mu pochopit, že si rozdíl mezi zvířaty zaslouží jeho úctu, obdiv a uznání. Etický přístup může rozšířit možnosti v přístupu k ostatním zvířatům, aniž by jim člověk ničil život (Bekoff, 2009).

Etické otázky chovatelství má rovněž dvě základní roviny - jaký je vliv na kvalitu života zvířat a jaká je ochrana druhů a plemen zvířat.

Fleig (1995) vyjádřil znepokojení nad, nezodpovědností, neinformovaností a ziskovostí lidí, kteří svým chováním mohou těžce poškodit pověst dobrého plemene. Rychlý rozvoj chovu a vzrůstající popularita určitého plemene, láká podvodné obchodníky a chovatele, jejichž jediným cílem je, co nejrychleji zbohatnout, bez ohledu na kvalitu štěňat z těchto vrhů.

Důvody proč se ptát jsou celkem čtyři - ochrana živých bytostí, které se samy nemohou bránit, předcházení strádání, kterému se lze vyhnout, pocit morální zodpovědnosti člověka za vlastní činy a v důsledku nést důsledky vlastních činů.

3.7.1.1 Vlastnictví zvířete – povinnost o něj pečovat

Pořízení psa je závažné rozhodnutí, které by se nemělo brát zpět. Znamená to starat se deset, patnáct i více let o tvora, který se může plně rozvinout a naplnit smysl svého i lidského života. Což předpokládá, že smí být skutečným členem rodiny, se všemi povinnostmi, ale i právy, které z toho vyplývají. Kdo považuje psa jen za majetek, jímž může volně disponovat, ten by si ho neměl pořizovat (Trumler, 1999).

Radford (2001) doslova uvádí: „Vlastnictví s sebou nese jasnou, trvalou, nepřenositelnou, právní povinnost poskytovat přiměřenou péči za účelem chránit zvíře před zbytečným utrpením“. Z toho vyplývá, že je nezákonné chovat se tak, že to může působit utrpení (Webster, 2009).

3.7.2 Práva zvířat

Podle J. Webstera (2009), se názory na práva zvířat různí i mezi jednotlivými skupinami, které se o tuto oblast aktivně zajímají. Jednou z mála věcí, na které se všechny skupiny shodnou je, že by zvířata neměla zbytečně trpět. Sporné je, podle jakých měřítek, není působení bolesti, vystavování nepřiměřeným psychickým i fyzickým podnětům, zbytečné, ale opodstatněné. Jedná-li se o „nadřazenost, vyšších zájmů“ nebo zvířete, které má bolest prožít. Ideologie druhové nadřazenosti tzv. speciesismus, poprvé použil v roce 1970 Richard Ryder ve spojitosti s rasismem a sexismem, tedy předsudky založenými na morálně nepodstatných fyzických odlišnostech a ignorující zájmy cítících bytostí (Vandrovcová, 2011).

Moderní **hnutí za práva zvířat** – stoupenci zvířecích práv zdůrazňují, že zvířecí životy jsou cenné již sami o sobě a jejich hodnota nespočívá pouze v tom, čím mohou být člověku prospěšná nebo jestli se lidem vzhledem a chováním podobají. Zvíře není věc a zaslouží si úctu, podporu, přátelství soucit. Žádnou míru bolesti a smrti zvířete, nelze považovat za nezbytnou či za přijatelnou.

Welfaristé – pokud je zabezpečen dobrý stav těla a mysli, člověk svůj závazek splnil. Zvířata by se neměla týrat ani zneužívat, trpět zbytečnou bolestí, ale měla by prožít kvalitní život. Bolest i smrt zvířete je přijatelná, pokud není zbytečná, ale omluvitelná.

Utilitarianisté – z hlediska zvířat je velmi podobný welfarismu. Využívat zvířata je správné, pokud výnos pro člověka převažuje nad závažností újmy. Standardní verze podle filosofa J. Bentham (1748–1842) je, že otázka nezní, jestli zvířata uvažují, mluví, ale jestli jsou schopna trpět (Bekoff, 2009).

3.7.2.1 Welfare – pohoda zvířat

Životní pohoda zvířat se zabývá souhrnem zkušeností, které určují stav těla a mysli vědomím nadaného zvířete a je určena jeho dobrou kondicí a spokojeností (Webster, 2009).

Dobrá kondice: popis fyzické pohody – stavu, kdy zvíře musí být zdravé, schopné normálního vývinu a růstu, chránit před poraněním, vhodné prostředí

Spokojenost – dobrý pocit: mentální stav zvířete, tedy schopnost vnímání, reakce na podnět,

Vědomím nadané zvíře: zvíře, kterému záleží na jeho pocitech – prožívá je, jedná se o emocionální odezvu (úzkost).

Aktivní působení ve smyslu welfare zvířat začalo v šedesátých letech zejména ve Velké Británii až na úrovni parlamentu a vlády a r. 1965 tzv. Brambellova komise shrnula poprvé základní požadavky kvality života zvířat do pěti zásad známých jako „**pět svobod**“:

Svoboda od žízně, hladu a podvýživy – zajištěním přístupu k vodě a krmivu.

Svoboda od nepohodlí – odpovídající prostředí, možnost úkrytu, místo odpočinku

Svoboda od bolesti, zranění a nemoci – prevencí či rychlou diagnosou a léčením.

Svoboda od strachu a úzkosti – prostředí a podmínky bez psychického strádání.

Svoboda projevat přirozené chování – dostatkem prostoru, vhodné prostředí a společenstvím ostatních zvířat.

3.7.2.2 Pohoda psů

Pro posouzení, zda je kvalita života zvířete přiměřená, je nutná znalost jeho biologických vlastností, přirozeného způsobu chování a potřeb na základě etologických poznatků (Webster, 2009).

Dobrá životní pohoda: Úplné projevy normálního chování (etogram), tedy sociální chování, odpočinek, hra, projevy radosti.

Projevy účinného chování: Orientační chování, normální obranné a vyhýbavé chování - odpočinek, očista, hledání potravy a vody, reakce na nové podněty, ostražitost, možnost úkrytu, vyhýbání se hrozbám, ritualizované reakce, únik, boj.

Abnormální chování: Stereotyp, sebepoškozování, potlačení normálního chování, fyzické deformace, přeměřované chování, nepřiměřená agresivita, bázlivost, fobie – například okusování částí vlastního těla, stereotypní pohyby na místě, běhání do kola, nechutenství.

Příčiny abnormálního chování u psů:

Vrozené – defekty zapříčiněné nevhodným šlechtěním nebo chovem

Z vědeckého hlediska (Wachtel, 1998) lze hovořit o dědičné chorobě pouze tehdy, když je dědičnost jednoznačně prokázána. Existují různé náznaky na možnou dědičnou příčinu:

- a) choroba se projevuje v určitém věku
- b) vyskytuje se převážně v určitých liniích nebo plemenech, příbuznost zvířat
- c) četnost výskytu stoupá s přibývajícím stupněm příbuzenské plemenitby
- d) vykazuje stále stejné symptomy

Dědičné choroby nervového systému:

Epilepsie: záchvaty při kterých pes močí, kálí, pohybuje končetinami, oči obrácené na horu, vydává neobvyklé zvuky

Mozková vodnatelnost (Hydrocefalus): křeče, nekoordinované pohyby, záchvaty, bezvědomí

Gangliosidóza (GM1, GM2). Idiotismus: záchvaty, nekoordinované pohyby, paralýza, slepota

Někteří psi se mohou narodit s přecitlivělou nervovou soustavou a na řadu zevních podnětů, které ostatní registrují jako nepříjemné, reagují velmi přehnaně. Z pouhého leknutí může vzniknout panika a psi se stávají nebezpeční sami sobě i okolí. Svým chováním si mohou způsobit zranění nebo porazit, zničit cokoli mu stojí v cestě panického úniku (Žertová, 2009).

Většina neuróz se vyvíjí vlivem vnějšího prostředí, ale některé se dědí. Můžou být přímým důsledkem špatných chovatelských metod (Vine, 1992).

Získané choroby nervového systému: Jsou ovlivněny prostředím, nemocí (nádory, infekce, stáří).

Lidé se pod vlivem mimořádně stresujících situací často uchylují k agresivním nebo sebezničujícím činům. Psi reagují podobným způsobem (Masson, 1999).

Nevhodné prostředí:

- a) nedostatek prostoru, nuda, překrmování, nemožnost základních vzorců chování, stres,
- b) nedostatek sociálních kontaktů, hry a pohybu, náhlé změny vlastnictví zvířete, toulavá zvířata, nedostatky v krmení
- c) přehnaný výcvik, nesprávná výchova, kruté zacházení, chirurgické úpravy zevnějšku
- d) pracovní zatížení v nemoci a při zranění, nedostatek zdravotní péče
- e) reakce na předchozí negativní zkušenosti (strach, fobie, agresivita)
- f) trest, výchova výcvik.

3.8 TÝRÁNÍ PSŮ

Tallichet et. al., (2005) zkoumali specifické metody způsobu týrání zvířat (topení, bití, pálení, kopání, sexuální praktiky) v závislosti na vlivu demografických atributů (rasa, vzdělání, bydliště) a situačních faktorů (dopustil se zneužívání sám, snaha o zakrytí násilností, pocity pachatele, v jakém věku se dopustili prvního násilí, jak často docházelo k týrání). Výsledným zjištěním bylo, že vězni s bílou barvou pleti, zvířata spíše stříleli a nesnažili se své jednání skrývat ani utajit, oproti vězňům s jinou barvou pleti.

Ze 180 vězňů se z pěti oslovených celkem čtyři přiznali k bití zvířat, více než třetina do zvířat kopala nebo střílela a 1 z 5 uvězněných měl se zvířetem sex. Méně než pětina vězňů se rozhodla pro topení a dušení zvířat a necelá šestina je podpálila. Prokázala se souvislost v metodách týrání zvířat, které byly ovlivněny věkem pachatelů, ve kterém se dopustili prvního činu týrání, a formě domácího násilí, jež sami viděli v dětství u dospělých. Je tedy oprávněný

předpoklad k tvrzení, že metody v týrání zvířat, ovlivnili násilí, kterého se dopustili později na lidech (Henderson et al, 2011).

3.8.1 Neorganizované – činy jednotlivce

Jje nechtěné (neschopnost, neznalost), náhodné (vliv povahy majitele na psa) nebo záměrné (potěšení z utrpení a bolesti, zvedání sebevědomí majitele, množírny psů)

3.8.2 Organizované – činy skupin

Zvířata si často vzájemně pomáhají a lidé by jim měli také pomáhat. Měli by brát jejich život vážně. Tvrzení, že účel světí prostředky, že lidský užitek ospravedlňuje, jak se zachází se zvířaty, je nesprávné (Bekoff, 2009).

Legální týrání může být charakterizováno jako náhodné: vznik dědičných onemocnění, nebo jako záměrné - vědecké v zájmu společnosti, psí dostihy, výkupy psů – obchod, šlechtění fyziologické deformace, úzká příbuzenská plemenitba, zábavní průmysl

Nelegální týrání je: organizované zápasy psů, chov psů na maso

3.8.3 Individuální týrání

Někdy je pes týrán, pouze **z neznalosti** jeho potřeb. Z nesprávného pochopení jeho chování a komunikačních výrazů. Jsou lidé, kteří psa pokládají za symbol svého společenského postavení, ale doma s ním zacházejí špatně (Vine, 1992). Komunikují s nimi pouze formou hrozeb a příkazů, neprojevují jim lásku a mají je jako obětní beránky pro své životní neúspěchy (Carlisle- Frank et. al., 2004) Pes to nikomu nepoví, nemá si jít kam postěžovat. Stává se, že krutost je výsledkem lhostejno ti k potřebám psa. Malé, hladkosrsté plemeno nevydrží tuhé mrazy v nezateplené boudě, ale určitě je odnese zápallem plic nebo zánětem ledvin. (Vine, 1992).

3.8.4 Nevědomé týrání

Znamená, že čin nebo jeho zanedbání může být považován za týrání, pokud ho za takový považuje „přiměřeně kompetentní a citlivá osoba“. Na obhajobu majitele nestačí tvrdit, že

podle jeho názoru pes nebude následkem opakovaného bití nebo hladovění trpět. Provádět či opomíjet provádění zahrnuje skutky přímého týrání či zanedbání (Webster, 2009).

Někdy se nejedná pouze o **lhostejnost**, ale také o **pověry**. Ještě v dnešní době se najdou lidé, kteří věří, že lze pomocí střelného prachu a sekery, zajistit povahu vynikajícího loveckého psa. Praxe spočívá v zapálení střelného prachu pod ocasem psa, který je vzápětí odseknut sekerkou. Krutost projevovaná vůči psům je každodenním jevem a jedním z důvodů jejich neurotického chování (Vine, 1992).

Příznaky týrání: - podvýživa, strach (z lidí, z doteku, z křiku, z hluku), fyzická poranění (řezné rány, zlomeniny, poranění krku), neléčené nemoci a zranění (neposkytnutí veterinární péče) a fobie, deprese.

3.8.5 Vědomé - organizované týrání

Praktická řešení složitých morálních otázek v reálném světě vyžadují promyšlená a použitelná etická pravidla. Význam těchto pravidel plyne ze skutečnosti, že vytváří racionální, analytický (tj. vědecký) přístup k morálce, týkající se využívání zvířat člověkem, ať už pro výrobu potravin, pro vědecké účely a medicínu, nebo pro sport a zábavu (Webster, 2009).

3.8.5.1 Týrání chovem

Jedná se o výraz, který byl původně myšlen pouze pro tělesné deformace, způsobené šlechtěním plemen, ale později se význam rozšířil i na metody chovu.

Zákony na ochranu zvířat v některých zemích zakazují chov, pokud může být potomstvo ohroženo utrpením, předčasnou smrtí nebo špatným zdravotním stavem. U mnoha plemen se stále častěji zdůrazňují typické znaky, jak při výběru chovných zvířat, tak při posuzování na výstavách. Nejedná se o samotné plemenné standardy, ale o jejich extrémní výklad, který činí ze psů karikatury a negativně ovlivňuje kvalitu jejich života. Tyto extravagance způsobily zdravotní problémy: krátké končetiny – dlouhá záda přetěžují páteř a klouby, malé oči jsou často spojeny s patologickými defekty, atd. (Wachtel, 1998).

3.8.5.2 Týrání pro vědecké účely

V tomto případě je pes pokusný subjekt, který si zachovává svou biologickou podstatu, způsob vnímání bolesti či radosti, ale zacházení s ním je ovlivněno významem, který mu lidé přisuzují a cílem, který chtějí s jeho pomocí dosáhnout (Vandrovcová, 2011). V důsledku sílícího hnutí za zastavení krutosti na zvířatech vzrůstá i tlak na rozvoj alternativních metod, jež by hradily dosavadní využívání zvířat ve výzkumu. Myšlenka principu omezení, zjemnění a nahrazení si získala uznání a těmito principy se řídí mnoho výzkumníků, kteří své projekty upravují tak, aby byly co nejhumánnější (Bekoff, 2009).

3.8.5.3 Týrání pro potřeby sportu

Všechny **sporty** obsahují prvek soutěživosti. Jsou založeny na soutěžení mezi zvířaty nebo mezi zvířaty a lidmi. Liší se v ceně (nebo užitku) pro zvířata při samotné soutěži a trestem při prohře. Při sportu využíváme zvířata jako nástrojů k tomu, aby lidé měli pocit uspokojení a vzrušení ze soutěžení nebo z možné výhry, a proto by mělo být samozřejmé, přijmout zodpovědnost za celý jejich život (Webster, 2009). Dostihoví psi vydělávají svým majitelům peníze, ale po většinu života jsou zavřeni v malých kójích a není jim projevována náklonnost, protože by při závodě nebyli dostatečně rychlí. Po uplynutí kariéry již nejsou výnosní, umístění jako mazlíčků je obtížné a proto jsou utraceni (Masson, 1999). Chrti si běháním uspokojují svou přirozenou behaviorální potřebu, Vysloužilý chrti (greyhoundi) jsou výteční společníci, a proto stojí za to je zachránit (Webster, 2009).

3.8.5.4 Nelegální organizované týrání

Zápasy psů

Jedním z prostředků římských císařů jak uklidnit nespokojený lid, byly tzv. lidové zábavy. Čím drastičtější tím lepší. Surové souboje mezi rozdrážděnými zvířaty se staly přetlakovým ventilkem pro nespokojený dav, který fandil nejslavnějším rváčům a uklidnil se. Býci, medvědi, lvi, jezevci i opice, byli vystaveni útokům běsnících psů. Největší atrakcí byl ovšem souboj psa se psem. Na počátku 19. století v Anglii pro tento účel vyšlechtili plemeno bulteriéra (Fleig, 1995). U pitbulteriéra je „užitná hodnota“ pro psí zápasy založena na jeho abnormální bojovnosti, spojené se sníženým prahem vnímání bolesti, což je předpokladem pro nelítostný boj až do smrti protivníka nebo do smrti vlastní. Psi agresivní vůči sobě

navzájem mohou být velice přátelští k dětem a ovladatelní v rodině. Plemena pitbulteriérů, bulteriérů jsou toho důkazem (Wachtel, 1998).

Bojovní psi se v Evropě a v Americe odvozují od plemene bojujícího s býky, zatímco v Japonsku, Afghánistánu a Turecku se vyvinuli z mastifů a ovčáckých psů. Pro souboje s býky a s medvědy, byli vyšlechtěni obří mastifové, potomci válečných psů, nazývaní „Bandogges“. Toto jméno v nedávné době opět ožilo v USA jako označení pro velkého bojovného psa. V roce 1689 se stalo Holandsko první zemí, kdy souboje mezi zvířaty postavila mimo zákon. Británie a Francie vydali podobné zákony až o 150 let později. Psí zápasy jsou ve většině zemí zakázány, protože se tato „móda“ se vrací, jsou provozovány ilegálně (Fogle, 2002).

Psi na maso

Evropě se psí maso běžně konzumovalo již do počátku 20. století. Dříve sloužil pes mořeplavcům a cestovatelům jako tzv. „chlupatá psí konzerva“. Vytvořilo se tak zvláštní, téměř býložravé psí plemeno, jemuž Havajané říkají pes **poi**, podle domorodého jídla, které bylo pro svou trvanlivost na moři velmi oblíbené. Dnes toto původní plemeno téměř vymizelo, poslední jedince chovala zoologická zahrada v Honolulu. V některých asijských zemích (Čína, Vietnam, Korea), je psí maso stále součástí jídelníčku. Je připravováno mnoha způsoby a jako příloha je nejčastěji podáváno s rýží (Kholová, 1987).

Zveřejněné reportáže s fotografiemi o hromadném zabíjení psů, byly velmi otřesné, barbarské a zavrženíhodné. Zabíjením psů na jídlo, se veřejnost od vietnamské komunity odvrací. Lidem, kteří zabíjejí psy i kočky, hrozí lynčováním od rozhořčené veřejnosti (Vandrovcová 2011).

3.9 PORUCHY CHOVÁNÍ

Poruchou chování se rozumí výrazná odchylka od běžného chování, ale mnohdy je těžké odchylku od běžného chování odlišit (Webster, 2009). Každý pes má jiný původ, jinou tělesnou konstituci, vyrůstá v jiném prostředí, s jinými lidmi, má rozdílné vychování a dostává se do jiných situací. Výsledkem spolupůsobení všech těchto vlivů je projev psa na venek, tedy forma chování. Může jít o docela přirozené chování, ale majitelem nepochopené. Naopak některé skutečné poruchy chování (stereotypní pohyby, tupé zírání na jedno místo) nechávají majitele klidné (Žertová, 2009).

3.9.1 Projevy a důsledky

Většina poruch chování se projeví při pohybové aktivitě, příjmu krmiva, psychickými a emociálními problémy. Normální chování je trvale nahrazeno změněným chováním, které škodí zvířeti či ostatním. Neslouží k zabezpečení potřeb zvířete a stereotypně se opakuje a vyplňuje podstatnou část dne.

3.9.2 Biologické poruchy

Za jistých okolností se i z bezproblémového psa může stát agresivní a zlé zvíře. U psů je známo a popsáno několik stovek dědičných defektů a chorob, které mohou mít vliv na chování jedince. Genetický základ normálního chování psa je důležitý, pro mentální zdraví psů (Dostál, 2007). Má-li pes na hlavě příliš dlouhou srst, může hůře vidět, také šedý nebo zelený zákal a zbytnění rohovky vede k abnormálnímu chování, stejně jako roztoči nebo infekce v uchu. Podaří-li se odstranit příčinu, chování se pomalu vrátí k normálu (Vine, 1992).

U člověka i psa se věkem mění rychlost a jasnost myšlení. Psi mohou posloužit jako model k procesu lidského stárnutí, protože jak se někteří psychologové domnívají, věkem podmíněné změny v mozku a v procesech myšlení jsou u psů i lidí podobné. V některých ohledech psychické stárnutí záleží na chování jedince, jeho aktivním životě, ale také mezi plemeny psů jsou výrazné rozdíly. Velká a obří plemena stárnou rychleji a dříve, nežli plemena malá a střední (Coren, 2008). V případech, kdy selhávají smysly, ztráta sluchu, zraku, se změni způsob, jakým pes bude vnímat svět a to mění jeho reakce v určitých situacích (Abrantes, 2007) Pes si uvědomí svoji zranitelnost, protože nemá rychlé reakce, trpí bolestmi, takže není

možný rychlý útěk a hůře se orientuje. Každé vyrušení z obvyklého klidu staršího psa rozruší a může vést k poruchám chování (Žertová, 2009).

3.9.3 Poruchy chování týraných psů

Při každém šetření abnormálního projevu chování u psů, je třeba klást důraz zejména na vztah majitele a psa. V mnoha případech psi napodobují členy rodiny, s níž žijí. Někdy se stávají obětí hlouposti, lajdáctví nebo krutosti člověka, jindy je takto změně špatně chápaná láska. Nejčastějším důvodem abnormálního chování je však nesprávné zacházení a výchova psa (Vine, 1992).

3.9.3.1 Strach a fobie

Fobie je abnormální a iracionální strach z něčeho. Zvířata s fobiemi patří mezi nejobtížnější případy psích behavioralistů (Tennant, 2003). Psi jsou tvorové společenší a neobyčejně zvědaví. Pokud se připraví o společníky (psí, lidské) nebo jsou drženi ve stísněných podmínkách a monotónním prostředí, trápí se – trpí. Nejtěžší mentální trest pro psa, představuje zavření o samotě do přísně omezeného prostoru, v němž se nic nemění (Morris, 1986).

Příčiny: zanedbaná socializace – vliv prostředí – špatná výchova

Projevy: třes, kňučení, štěkání, vytí, pomočení a pokálení, schovávání se, běhání v kruhu, chytání vlastního ohonu, okusování a olizování se do krve

Důsledky: nečistota v bytě, destrukce, útoky, hysterie, agresivita, otupělý a narušený pes

Léčba: trpělivost, dodávat psovi sebevědomí (chválit a odměňovat), poskytnout mu jistoty (ochrana od vůdce smečky).

3.9.3.2 Destruktivní chování

Projevy: trhání, okusování, podhrabávání plotů, škrábání stěn a kobereců

Není důležité, jak pohodlný je jejich domov, kde tráví čas, samota prostě vede k frustraci psa a ta se obrací v ničení (Fogle, 2007). Podle Žertové (2007) pes okusuje hlavně věci, které mu připomínají majitele (prádlo, boty, knihy, noviny, papíry) a hrabe si je pod sebe. Takové projevy chování nejsou projevem pomsty ze strany psa, ale projevem stísněnosti z pocitu odloučení, vážného druhu neurózy. Řada psů se bojí samoty proto, že jako mládě zůstávalo často samo. Mezi třetím a dvanáctým týdnem nemá pes zůstat dlouho sám, uzavřený v prázdném bytě. V tomto období lze očekávat vytvoření poruch chování a jejich trvalé zafixování (Vine, 1992). Někteří psi devastují své okolí proto, aby byli alespoň na chvíli středem pánova zájmu. Dělají to i za cenu trestu, o kterém vědí, z dřívějších zkušeností, že následně přijde. Ve většině případů, v důsledcích nepochopení jeho chování, je pes následně uzavírán, přivazován a ještě více izolován a tím se jeho psychický stav nadále zhoršuje. Takovéto řešení situace je možné považovat za týrání (Eichler, 2000).

3.9.3.3 Nadměrné štěkání

Projevy: Štěkání-vytí – kňučení

Pes nevyje a neštěká bez příčiny. Může se snažit o upoutání pozornosti, odehnání vetřelce nebo je zraněný, nemocný a má bolesti. V každém případě se snaží sdělit okolí, v rámci svých komunikačních prostředků, že není něco v pořádku. Většina psů potřebuje svým štěkáním uvolnit nějaké vnitřní napětí, pocit stísněnosti, úzkosti a strachu ze samoty nebo opuštěnosti (Vine, 1992). Pes štěká, protože je osamělý, má strach, je nejistý, frustrovaný, nebo má moc energie. Příliš hlučné zvíře se může stát i ze psa, který bývá často a dlouho sám – v tom případě štěká proto, že je nešťastný a nudí se. Důležité je zjistit příčinu a zdroj této frustrace (Carlson, Green, 1995).

3.9.3.4 Stereotypní chování – pohybové stereotypy

Podle Trumlera (1996) budí pes při těchto stereotypních pohybech dojem, jako by své okolí vůbec nevnímal, jakoby všechny smysly byly vypnuty a pes byl v jakémsi hypnotickém stavu. Celkově tyto psi působí jako automaty.

Sklony ke stereotypnímu chování mohou být spojeny s příslušností k určitému plemeni. Často však začne pes vykazovat stereotypní chování jako snahu o upoutání pozornosti nebo jako náhražkové chování, pokud nemá možnost věnovat se jiným aktivitám. Některé projevy z této skupiny poruch bývají spjaty s vážnými onemocněními mozku (Žertová, 2007).

3.9.3.5 Pomočování ze strachu

Příčina nečistotnosti může být způsobená strachem, úzkostí a stresem, který pes prožívá. Jindy se může pes, který má strach z trestu a jiných věcí pomočit. K tomu přistupuje oslabení nervového systému v důsledku přešlechtění, které bývá často spjato s obecným zhoršením tělesné konstituce, to znamená, že mnohý čistokrevný pes je tělesně a duševně příliš měkký a citlivý. Právě takový psi mívají často sklony k pomočování ze strachu (Trumler, 1999). Jestliže na sebe lidé v rodině křičí, pes to nechápe, je zmatený a jako projev své podřízenosti se pomočí (Eichler, 2000). Majitelé psů stav jen zhoršují, když psa trestají za tento projev podřízenosti vůči pánovi – tím v něm pěstují jen ještě větší strach a další projevy podřízenosti. Takový pes pak má ještě větší strach z přiblížení se k pánovi a snaží se mu zalíbit ještě usilovněji – a součástí této snahy je i vypouštění moče (Budiansky, 2002).

Kdo trestá v tomto případě psa za to, že není naprosto proti své vlastní přirozenosti čistotný, ten dokazuje, že ho alespoň částečně opustila inteligence (Trumler, 1999). Žertová (2007) uvádí, že je důležitější odhalit a odstranit příčinu tohoto chování.

3.9.3.6 Toulání

Sklon k toulání se může projevit s různou intenzitou a v různý čas (Mikulica, 1992). Nejvíce psů začne toužit po volnosti, protože se cítí osamoceni, hledají partnera anebo se chtějí vyhnout domácímu konfliktu. U těchto důvodů toulání je trestání neúčinné a naopak situaci jen zhoršuje a pes se bojí vrátit domů, protože z jeho pohledu, bude za svůj návrat potrestán (Vine, 1992) Tvrzení, že ten nebo onen pes je „rozený tulák“, dokazuje neporozumění psí povaze. Tulákem se žádný pes nerodí, ale stává se jím pod vlivem negativních vlivů prostředí. K potulkám mají sklon psi, kteří nejsou spokojeni se svou životní situací. Ti se už zpravidla vůbec nevrátí (Trumler, 1996).

3.9.3.7 Deprese a nervové zhroucení

Příznaky: lhostejné, apatické chování, spavost, nechutenství, vypadávání srsti

Nejvíce depresivních psů lze najít mezi vitálními zvířaty, které zavřeli a často trestali. Změna prostředí a trest je již více než může zvíře snést a pod tíhou této zátěže dochází ke zhroucení jeho psychiky (Vine, 1992). Je to stav myslí zvířete, které se vzdalo a lze jej označit jako zoufalství, protože všechna zvířata mají určitou kapacitu reagovat svým chováním na podmínky prostředí. Zvířata nadaná vědomím nereagují pouze instinktivně, ale jsou schopna si vybrat ze škály možných reakcí nebo se rozhodnout nereagovat. Pokud pes nedokáže svými činy vyřešit problém svého prostředí, začne projevoval jeden či více vzorců abnormálního chování a tím dává najevo, že situaci nezvládá (Webster, 2009). Psi jsou velmi citlivá zvířata, závislá na neporušené sociální struktuře. Důsledné odmítání potravy nebo přinejmenším nechutenství po jídle se s vyslovenou hubeností může být důsledkem selhání organismu (Trumler, 1996).

3.9.3.8 Kennelitis – psincový syndrom

Tento syndrom se vytváří v případě zanedbání socializační fáze mezi třetím a dvanáctým týdnem života štěněte, což je výsledek špatného chovu psa. Charakteristickým chováním je mimořádná bázlivost, pokořování a stranění se okolí. Pes se stáhne do nějakého tmavého kout, stále více se bojí lidí a také se může objevit stereotypní chování. Někteří psi se mohou stát autistickými nebo kousavými ze strachu (Vine, 1992). Také je možné ho nazývat Hausarovým syndromem (sociální deprivací), kdy pes vyrůstá v izolovaném prostředí bez možnosti se učit a poznávat nové prostředí a podmínky. U těchto zvířat je silně poškozena jejich schopnost navazovat sociální vztahy jak s lidmi, tak s jedinci vlastního druhu a zanedbané zvíře se všemu novému učí velmi pomalu a zpravidla u něj přetrvává bázlivost společně s divokostí (Eichler, 2000).

3.9.3.9 Agresivita

Příčiny: obrana, dominance, strach, úzkost

Projevy: agrese, štěkání chvění, hledání úkrytu (za majitelem)

Důsledek: brání teritorium, pocity ohrožení – snaží se reagovat zuřivostí

Kousání ze strachu

Projevy: Při kousnutí ze strachu má pes uši sklopeny dozadu, ocas nebo stažený mezi nohy, po chňapnutí okamžitě uskakuje

U psů, kteří koušou ze strachu, tedy u psů, již jsou zároveň agresivní a bojácní, vycházíme nejdříve z toho, že kousání ze strachu je typický znak chování. Po důkladném zkoumání našel Krushinsky pro toto chování jiné vysvětlení. U agresivně-bojácných psů se míchají dvě samostatné reakce (aktivní a pasivní obrana) do jednoho mnohonásobně působícího chování (Aldington, 1999).

Malý pes odpoví kousnutím do ruky, která se natahuje, aby jej pohladila. Pes odpovídá nejen na pohyb ruky, ale i na přímý a upírající se pohled člověka, který je psem milně interpretován jako součást hrozebného výrazu (Mikulica, 1992). Kousání ze strachu označujeme jako „povahově slabé“ (Trumler, 1996).

3.9.3.10 Obrana teritoria

Základním pudem psů je obrana a schopnost hlídat svého pána, jeho dům a majitele před lidskými vetřelci nebo jinými psy. Přijímá-li jeho majitel neznámého člověka (nebo psa) přátelsky a bez agresivity, akceptuje ho i pes (Taylor, 1996).

Obrana teritoria může u domácího psa vycházet ze strachu a úzkosti, a někdy může být i posilována chováním ostatních členů rodiny. Jestliže k „narušení teritoria“ dochází opakovaně v určitou hodinu, pes se je naučí předjímat a má to u něj za následek nárůst úzkosti z očekávání

Když pes před vetřelcem utíká k pánovi, jedná přesně jako štěně, které proti vetřelci krátce vyrazí, zuřivě zaštěká a pak se honem žene zpátky do pelechu k matce a sourozencům (Budiansky, 2002).

4 MATERIÁL A METODY

4.1 POUŽITÉ STATISTICKÉ METODY

- a) Elementární statistická analýza – ukazatele polohy (aritmetický průměr) a variability (směrodatná odchylka)
- b) Statistické testy a hypotézy – parametrický test T-TEST (dvouvýběrový, na porovnání středních hodnot)

4.2 MATERIÁLY - ZDROJE

Pro tuto práci byly použity informační zdroje KVS (Krajské veterinární správy) v Jihlavě pro kraj Vysočina a archivační záznamy Městského útulku pro opuštěná zvířata v Jihlavě. 246/1992 a Veterinární zákon č. 166/1999 o veterinární péči.

Údaje, ze kterých jsem v této práci vycházela, pocházejí z archivů a evidence těchto zdrojů:

- a) Městský útulek pro opuštěná zvířata v Jihlavě
- b) Krajská veterinární správa (KVS) v Jihlavě pro Kraj Vysočina
- c) Zákon České národní rady na ochranu zvířat proti týrání č. 246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání a Veterinárního zákona 166/1999 Sb. na požadavky veterinární péče a úpravu práv a povinností právnických a fyzických osob.

4.2.1 Městský útulek Jihlava

Každá obec má povinnost postarat se o nalezené zvíře ve svém katastru, a proto město Jihlava rozhodlo v roce 2003 o zřízení útulku pro zvířata. Jedná se tedy o státní zařízení, které finančně zajišťuje město Jihlava. Je tedy určen pouze pro nalezená a opuštěná zvířata z Jihlavy a jejích příměstských částí. Provozní doba je od 7.00 – 20.00 hodin každý den, kromě víkendů a svátků.

Popis: Zařízení zajišťující dočasný pobyt všech nalezených a opuštěných zvířat

Objekt je umístěn na okraji města v prostorách bývalých kasáren. Areál je rozlehlý, pro účely útulku maximálně vyhovující. Základní rekonstrukce proběhla v roce 2003, ale vzhledem k množství a různorodosti zvířat, která jsou zde umístěna, probíhají rekonstrukce průběžně každý rok.

Provozní prostory:

- Odchytové kotce 2 x pro umístění zvířat v nočních hodinách
- Karanténa pro nově přijatá zvířata (na 7 dní po odchytu)
- Kotce venkovní a vnitřní pro následující umístění zvířat po karanténě
- Karanténa pro nemocná nebo pro zvířata vyžadující zvláštní péči
- Ošetřovna
- Umývárna
- Samostatné výběhy (2 x karanténní a 2 x na běžné venčení)

4.2.2 Krajská veterinární správa pro Kraj Vysočina (KVS Jihlava)

Je organizací, která ze zákona vykonává dozor nad zdravím zvířat, nad tím, aby nebyla týrána, nad zdravotní nezávadností potravin živočišného původu, nad ochranou našeho území před možným zavlečením nebezpečných nálezů nebo jejich nositelů. Přímo i nepřimo zodpovídá i za zdraví občanů. Všechny povinnosti a práva jsou vyjmenovány a popsány ve veterinárním zákoně č. 166/1999 Sb., který platí od 28. 9. 1999.

4.2.3 Průzkum evidence týraných psů

Informace o oficiálních počtech týraných psů, které byli podkladem pro vypracování těchto statistických údajů, jsem získala osobním kontaktem a mnoha návštěvami na Krajské veterinární správě (KVS) v Jihlavě, kde jsem prostudovala archivní údaje z evidence Městského útulku pro opuštěná zvířata v Jihlavě. Postupným získáváním potřebných dat jsem vše zkompletovala a následně roztřídila do tabulek a sloupcových grafů. Vše jsem zformulovala do této konečné podoby.

Průzkum oficiálně šetřených případů byl komplikovaný, protože podle zákona o ochraně osobních údajů, jsem nebyla oprávněna samostatně nahlížet do spisů o šetření týraných psů, proto jednotlivé případy ve spisech dohledal, MVDr. Jan Bořil vedoucí oddělení péče o pohodu zvířat KVS v Jihlavě, který vybral pouze informace podstatné pro tuto práci, a tím nedošlo k porušení jmenovaného zákona. Dále mi poskytl odborné konzultace a pomoc při roztřídění údajů, zvláště při klasifikaci příslušných paragrafů zákona č.246/1992 Sb. na ochranu zvířat proti týrání a jejich přiřazení k jednotlivým šetřeným případům týraných psů.

S pomocí statistických výpočtů – pomocí časových řad - bylo posléze možné vyhodnotit údaje v každé organizaci zvlášť, jejich výsledky vzájemně porovnat a graficky zpracovat do sloupcových grafů

4.3 METODY

4.3.1 Zpracování dle zákonů

Zákon České národní rady Na ochranu zvířat proti týrání č. 246/1992 Sb. a Veterinárního zákona 166/1999 Sb. Na požadavky veterinární péče a úpravu práv a povinností právnických a fyzických osob.

Tato práce je zaměřená pouze na psy v zájmových chovech, proto byly použity pouze části uvedených zákonů, na jejichž základě byla provedena příslušná kvalifikace a přiřazení určitých paragrafů k jednotlivým šetřeným případům týrání.

4.3.2 Zákon: 246/1992 Sb. Na ochranu zvířat proti týrání

Zvířata jsou stejně jako člověk živými tvory, schopnými na různém stupni pociťovat bolest a utrpení, a zasluhují si proto pozornost, péči a ochranu ze strany člověka. Účelem zákona je chránit zvířata, jež jsou živými tvory schopnými pociťovat bolest a utrpení, před týráním, poškozováním jejich zdraví a jejich usmrčením bez důvodu, pokud byly způsobeny, byť i z nedbalosti, člověkem.

§ 2(1) Zakazuje se týrání zvířat jak volně žijících, tak i chovaných v lidské péči.

Za týrání se považuje § 4

§ 4c) z jiných než zdravotních nebo pokusných důvodů

1. omezovat výživu zvířete včetně jeho napájení, nestanoví-li zvláštní předpis jinak, ²⁾
2. podávat zvířeti potravu obsahující příměsi nebo předměty, které mu způsobují bolest, utrpení nebo je jinak poškozují,
3. omezovat bez nutnosti svobodu pohybu nutnou pro zvíře určitého druhu, pokud by omezování způsobilo utrpení zvířete,

§ 4f) cvičit nebo zkoušet zvíře na jiném živém zvířeti, používat jiných živých zvířat jako lákadla, štvát zvířata proti sobě, aniž by to vyžadoval lov anebo příprava zvířete k jeho vypuštění do volné přírody,

§ 4h) používat podnětů, předmětů nebo bolest vyvolávajících pomůcek tak, že působí klinicky zjevné poranění nebo následné dlouhodobé klinicky prokazatelné negativní změny v činnosti nervové soustavy nebo jiných orgánových systémů zvířat,

§ 4j) vyvolávat bezdůvodně nepřiměřené působení stresových vlivů biologické, fyzikální nebo chemické povahy,

§ 4k) chovat zvířata v nevhodných podmínkách nebo tak, aby si sama nebo vzájemně způsobovala utrpení,

§ 4n) používat k vázání zvířete prostředky, které způsobují utrpení,

§ 4o) usmrtit zvíře způsobem působícím nepřiměřenou bolest nebo utrpení,

§ 5 (1) Nikdo nesmí bez důvodu usmrtit zvíře.

(2) Důvodem k usmrcení je:

- a) využití produktů hospodářského zvířete,
- b) slabost, nevléčitelná nemoc, těžké poranění, genetická nebo vrozená vada, celkové vyčerpání nebo stáří zvířete, jsou-li pro další přežívání spojeny s trvalým utrpením,
- c) bezprostřední ohrožení člověka zvířetem
- d) výkon práva myslivosti a rybářství podle zvláštních předpisů, ⁴⁾

(7) Nestanoví-li tento zákon jinak, zakazují se následující metody usmrcování zvířat:

- a) utopení a jiné metody udušení včetně použití farmak typu myorelaxantů
- b) použití takových jedů a drog, jejichž dávkování neuvede zvíře do hlubokého celkového znečitlivění a bezpečně nezpůsobí následnou smrt,
- c) ubití, ubodání nebo jiné metody, které zvířeti způsobí nepřiměřenou bolest nebo utrpení,
- d) použití elektrického proudu, pokud nenastane okamžitá ztráta vědomí.

§ 6 Nikdo nesmí zvíře opustit s úmyslem se ho zbavit nebo je vyhnat. Za opuštění zvířete se nepovažuje vypuštění zvířete do jeho přirozeného prostředí, pokud je to vhodné z hlediska stavu zvířete a podmínek prostředí.

4.3.3 Veterinární zákon č. 166/1999 Sb. o veterinární péči

Základní ustanovení:

§ 1a) stanoví požadavky veterinární péče (dále jen "veterinární požadavky") na chov a zdraví zvířat a na živočišné produkty, upravuje práva a povinnosti fyzických a právnických osob

§ 3 a) chovatelem každý, kdo zvíře nebo zvířata vlastní nebo drží, anebo je pověřen se o ně starat, ať již za úplatu nebo bezúplatně, a to i na přechodnou dobu

Zdraví zvířat a jeho ochrana:

Oddíl 1 Povinnosti chovatelů

§ 4 (1) Chovatel je povinen

a) chovat zvířata způsobem, v prostředí a podmínkách, které vyžadují jejich biologické potřeby, fyziologické funkce a zdravotní stav a předcházet poškození jejich zdraví,

b) sledovat zdravotní stav zvířat, v odůvodněných případech jim včas poskytnout první pomoc a požádat o odbornou veterinární pomoc

Souběžně se zákonem 246/1992 Sb. není možné uplatňovat šetření porušení **§1a** zákona 166/1999, vždy se postupuje podle zákona 246/1992 na ochranu zvířat proti týrání.

4.3.4 Správní delikty chovatelů a přestupky - 246/1992 Sb.

§ 27 Správní delikty chovatelů

1) Správního deliktu na úseku ochrany zvířat proti týrání se dopustí chovatel

a) ztěžuje nebo maří výkon dozoru prováděného příslušným orgánem ochrany zvířat,

b) poruší jinou povinnost stanovenou chovateli tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě.

4) Při stanovení výše pokuty se přihlédne zejména k závažnosti, způsobu, době trvání a následkům protiprávního jednání.

(5) Pokutu lze chovateli uložit do jednoho roku ode dne, kdy příslušný orgán ochrany zvířat zjistil porušení povinnosti, nejdéle však do tří let ode dne, kdy k porušení povinnosti došlo.

(6) Pokuta je splatná do 30 dnů ode dne, kdy rozhodnutí o jejím uložení nabylo právní moci.

§ 28 Přestupky

1) Přestupku na úseku ochrany zvířat proti týrání se dopustí občan:

c) poruší jinou povinnost stanovenou tímto zákonem a obecně závaznými právními předpisy vydanými na jeho základě.

d) trpí týrání zvířat nezletilými nebo nesvéprávními osobami, za které odpovídá.

(2) Za přestupek podle odstavce 1 písm. c) lze uložit pokutu od 10000 Kčs a za přestupek podle odstavce 1 písm. a) a b) a za opětovné spáchání přestupku podle odstavce 1 písm. c) pokutu do výše 15000 Kčs.

(3) Přestupek podle odstavce 1 písm. c) byl spáchán opětovně, dopustil-li se ho občan, kterému byla v posledním roce za jednání podle odstavce 1 písm. c) uložena pokuta pravomocným rozhodnutím o přestupku.

§ 28 a Zvláštní opatření

(1) Na návrh okresní nebo městské veterinární správy může obec správním rozhodnutím nařídit odebrání týraného zvířete, vyžaduje-li to jeho zdravotní stav. Odvolání proti rozhodnutí o odebrání zvířete nemá odkladný účinek.

(2) Náklady spojené s odebráním zvířete a následnou péčí o něj hradí osoba, jíž bylo zvíře odebráno.

(3) Náklady na léčení zvířete, které bylo týráno a poškozeno tak na jeho zdraví, ponese osoba, jež tento stav způsobila, i když přesahují hodnotu zvířete.

(4) O nákladech podle odstavců 2 a 3 rozhoduje obec ve správním řízení.

5 VÝSLEDKY

5.1 MĚSTSKÝ ÚTULEK JIHLAVA – EVIDENCE TÝRANÝCH PSŮ

Použité archivní záznamy z evidence Městského útulku pro opuštěná zvířata v Jihlavě, obsahují popis fyzického i psychického stavu psa, při vstupní prohlídce do útulku. Poruchy chování, které se projeví při delším pobytu v tomto zařízení a jakékoliv další fyzické nebo psychické změny v projevech chování psa, jsou také zapsány do veterinární karty každého psa, aby nový majitel byl informován o možných problémech, které mohou nastat po osvojení zvířete.

5.1.1 Evidence týraných psů za rok 2005

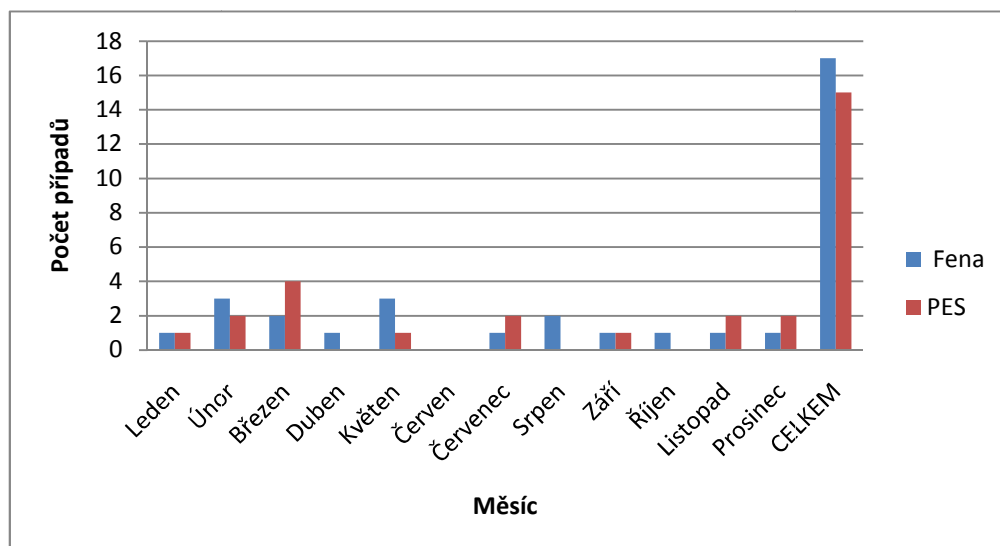
5.1.1.1 Sledované období 1. až 31. 12. rok 2005

V roce 2005 od 1. 1 až 31. 12. bylo v Městském útulku v Jihlavě celkem odchyceno: 305 psů. Na základě zdravotního a psychického stavu psů, při vyšetření - vstupní prohlídce, bylo prokázáno 32 případů týraných zvířat, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání a 7 těchto případů současně s porušením veterinárního zákona č. 166/1999 § 1b.

Jednotlivé zaznamenané případy v roce 2005 jsou stručně popsány v příloze č. 1.

ROK 2005 měsíc	Pohlaví – věk psa						Součet měsíc		
	ROK 0 – 0,5	ROK 0,6–1	ROK 2–3	LET 4–6	LET 7–9	LET 10 ≤	Fena	PES	Celkem psů
Leden	0	0	0	P 1	F 1	0	1	1	2
Únor	F 1	F 1	P 1	F 1 P 1	0	0	3	2	5
Březen	P 3	0	F 1 P 1	F 1	0	0	2	4	6
Duben	0	F 1	0	0	0	0	1	0	1
Květen	0	P 1	F 2	F 1	0	0	3	1	4
Červen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Červenec	0	F 1	P 1	P 1	0	0	1	2	3
Srpen	0	F 1	0	0	F 1	0	2	0	2
Září	0	F 1	P 1	0	0	0	1	1	2
Říjen	0	0	0	F 1	0	0	1	0	1
Listopad	0	0	P 1	P 1	F 1	0	1	2	3
Prosinec	F 1	0	0	P 1	0	P 1	1	2	3
CELKEM	F 2, P 3	F 5, P 1	F 3, P 5	F 4, P 5	F 3	P 1	17	15	32

Obrázek 2. Prokázané týrání psů za určitý měsíc v roce 2005, podle věku a pohlaví (Autor: Rychlá, 2012)

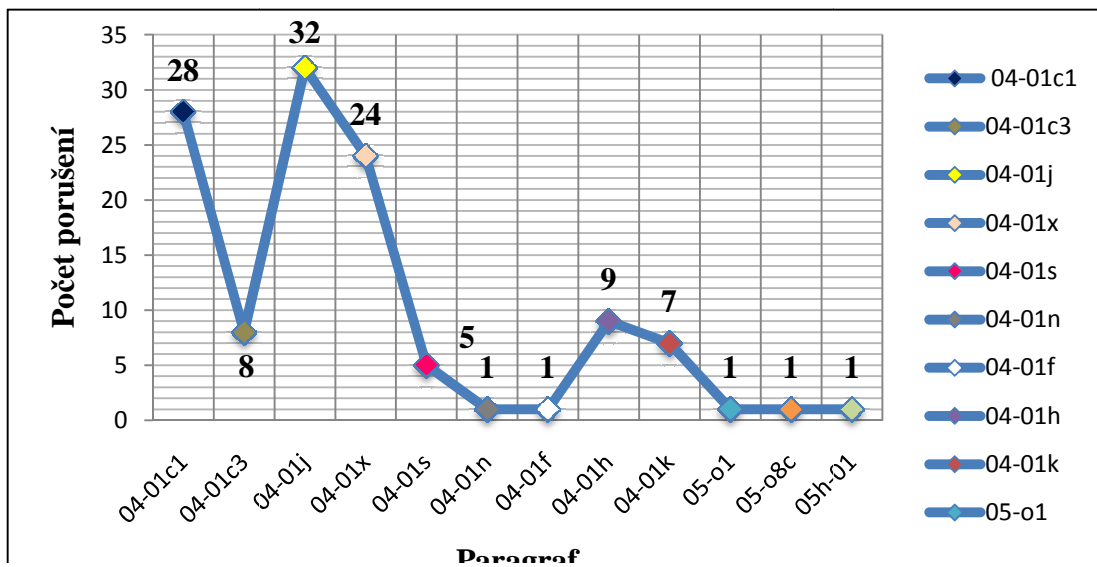
Graf 1. Počet týraných psů v Městském útulku v Jihlavě za rok 2005 podle pohlaví zvířat a určitého měsíce v roce (Autor: Rychlá, 2012)

Na sloupcovém grafu je zřejmé, že z celkového počtu 32 zvířat bylo 17 fen a 15 psů. Počet případů byl během roku prakticky konstantní, průměrně se jednalo o 3 případy týrání za měsíc.

- maximum měsíc/rok: březen 6 případů týrání (4 psi, 2 feny)
- minimum měsíc/rok: červen 0 případů týrání

ROK 2005	Zákon 246/1992												
	§ měsíc	04-01c1	04-01c3	04-01j	04-01x	04-01s	04-01n	04-01f	04-01h	04-01k	05-01	05-08c	05h-01
Leden	2	0	2	0	0	0	0	0	2	0	0	0	6
Únor	6	4	6	6	1	1	0	4	2	0	0	0	30
Březen	4	1	6	5	1	0	0	0	3	0	0	0	20
Duben	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Květen	4	0	4	3	0	0	1	2	0	0	0	0	14
Červen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Červenec	3	1	3	3	0	0	0	2	0	0	0	0	12
Srpen	1	0	2	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Září	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	1	1	8
Říjen	1	0	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Listopad	3	0	3	1	0	0	0	0	0	0	0	0	7
Prosinec	2	1	3	2	2	0	0	1	0	0	0	0	11
Součet §/rok	28	8	32	24	5	1	1	9	7	1	1	1	118

Obrázek 3: Porušení jednotlivých § zákona 246/1992 Sb. v roce 2005 v Městském útulku Jihlava (Autor: Rychlá, 2012)

Graf 2. Porušení jednotlivých § v roce 2005 v Městském útluku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

Zákon: 246/1992 Sb. Na ochranu zvířat proti týrání

§ 04–01c1

- omezování výživy a napájení

§ 04–01c3

- bezúčelné omezování svobody

§ 04–01j

- nepřiměřený stres

§ 04–01s

- opuštění zvířete
- **§ 04–01f**
- cvičení, štvání na živých zvířatech

§ 04–01n

- nevhodné způsoby uvazování

§ 04–01h

- nedovolené podněty a pomůcky

§ 04–01k

- nevhodný způsob chovu

§ 05 – 01

- bezdůvodné usmrcení zvířete

§ 05–08c

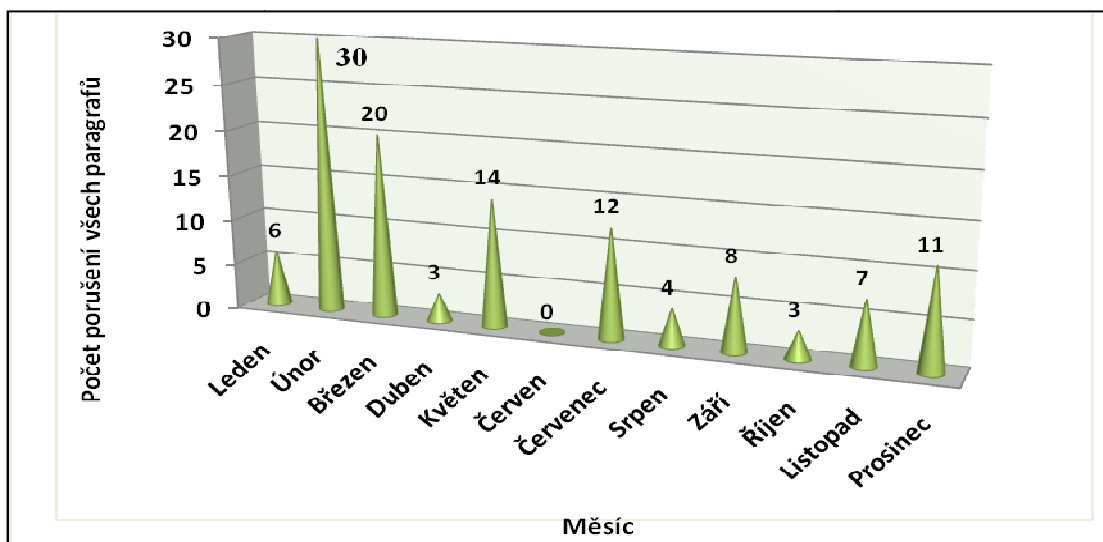
- ubití, ubodání zvířete

§ 05–01h

- nedovolený způsob usmrcování

Nejvíce porušované § zákona č. 246/1992 Sb. v roce 2005 a to více než ve 20 případech:

- 04 – 01j nepřiměřený stres = 32 psů
- 04 – 01c1 omezování výživy a napájení = 28 psů
- 04 – 01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete = 24 psů

Graf č. 3. Porušení počtu všech § zákona 246/1992 Sb. v roce 2005 za měsíc v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

Kuželový graf zobrazuje počet porušení příslušných paragrafů za celý rok 2005 v jednotlivých měsících, zaznamenaných v Městském útulku v Jihlavě.

- Maxima bylo dosaženo v únoru (30)
- Minima v červnu (0).

Průměrné porušení paragrafů v měsíci = $118/12=9,8$, s modem 30 v únoru, s průměrnou odchylkou 8,4.

Tabulka součtu zákona 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za měsíc/rok 2005			
Měsíc	§ 1 b Zákon 166/1999	§ Zákon 246/1992	SOUČET §
1	0	6	6
2	1	30	31
3	1	20	21
4	1	3	4
5	0	14	14
7	2	12	14
8	1	4	5
9	0	8	8
10	1	3	4
11	0	7	7
12	1	11	12
Součet zákonů	7	118	126

Tabulka č. 1: Porušení Veterinárního zákona č. 166/1999 Sb. za rok 2005 (Autor: Rychlá, 2012)

Tabulka č. 1. vyjadřuje porušení zákona č. 166/1999, které bylo souběžné s porušováním zákona č. 246/1992 a kde je možnost právního postihu, za oba zákony současně (v případě porušení § 1b veterinárního zákona).

5.1.2 Evidence týraných psů za rok 2006

5.1.2.1 Sledované období 1. 1. 2006 až 31. 12. 2006

V roce 2006 od 1. 1. až 31. 12. bylo celkem odchyceno: 283 psů. Na základě zdravotního a psychického stavu psů, při vstupní prohlídce, bylo prokázáno 35 případů týraných psů, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání a 3 krát byl souběžně porušen veterinární zákon 166/1999 Sb. § 1b.

ROK 2006	VĚK PSA						Pohlaví		Celkem psů/měsíc
	Měsíc	rok 0 – 0,5	rok 0,6–1	roky 2 -3	let 4 -6	let 7–9	let 10 ≤	Fena	
Leden	0	0	1F	1F	0	0	2	0	2
Únor	0	0	1F	0	0	0	1	0	1
Březen	0	0	2F 1P	1P	0	0	2	2	4
Duben	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Květen	0	2F	0	0	1P	0	2	1	3
Červen	0	1F	0	0	0	0	1	0	1
Červenec	3P	1P	0	0	0	1F	1	4	5
Srpen	4F 3P	1F	1P	1F	0	0	6	4	10
Září	1F 1P	0	0	0	0	0	1	1	2
Ríjen	0	1F	1P 1F	0	0	0	2	1	3
Listopad	1F	0	1F	0	0	0	2	0	2
Prosinec	0	1F 1P	0	0	0	0	1	1	2
Celkem	11	8	9	3	1P	1F	21	14	35

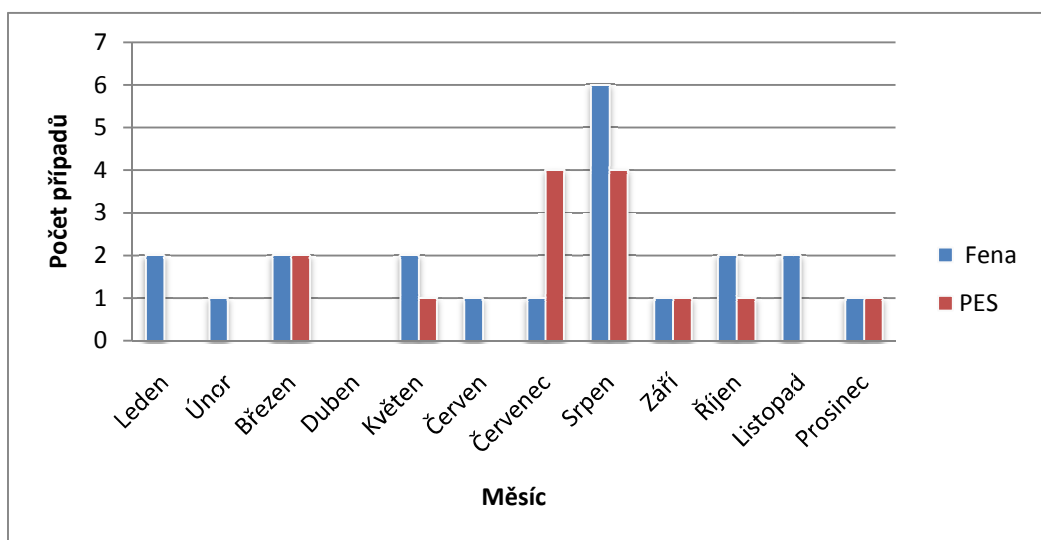
Tabulka č. 2: Případy za měsíce v roce 2006, v závislosti na věku a pohlaví psů (Autor: Rychlá, 2012)

Z celkového počtu 35 týraných psů bylo, v roce 2006, 21 fen a 14 psů. Jak je zřejmé z tabulky č. 2., bylo nejvíce týraných psů, zaznamenáno o letních prázdninách. V červenci se jednalo, o 5 případů z toho byli 4 psi a 1 fena. V srpnu byl nárůst na 10 případů, kdy se poměr pohlaví otočil na 6 fen a 4 psy. Jednalo se převážně o štěňata do 6 měsíců věku a s rostoucím stářím psů, klesal i počet případů týrání.

Tabulka součtu zákona 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za měsíc/rok 2006			
Měsíc	§1b Zákon 166/1999	§/Rok Zákon 246/1992	SOUČET § zákonů
1	1	9	10
3	0	15	15
5	1	10	11
10	1	12	13
CELKEM	3	46	49

Tabulka č. 3: Porušení Veterinárního zákona č. 166/1999 za rok 2006 (Autor: Rychlá, 2012)

Při uplatnění veterinárního zákona (166/1999) §1b se počet případů zvýší ze 46 na 49 případů.

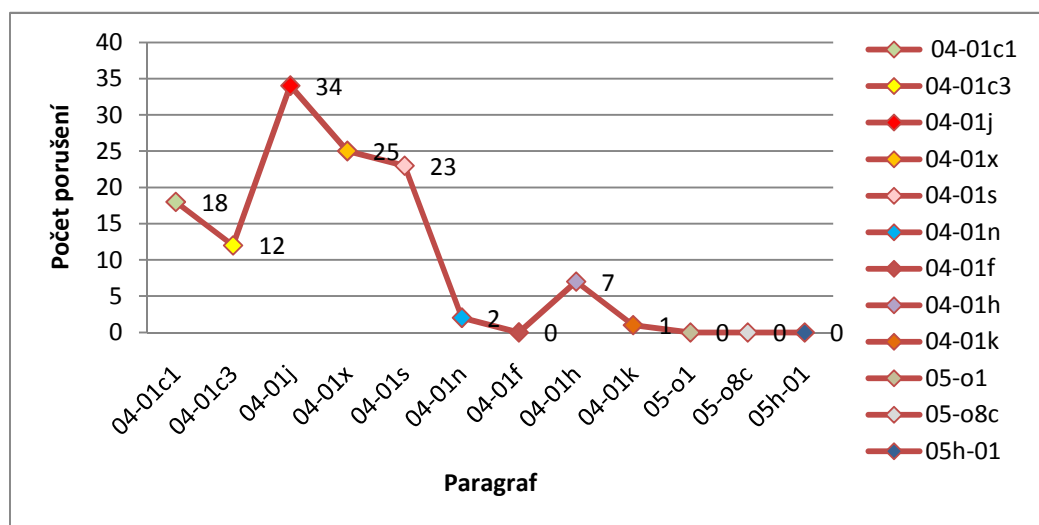

Graf 4. Počet týraných psů v Městském útulku v závislosti na pohlaví, za každý měsíc v roce 2006

Je zřejmé, že v tomto roce docházelo k porušení zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání, průměrně téměř ke 3 případům za měsíc.

§ ROK Zákon 246/1992 měsíc	04-01c1	04-01c3	04-01j	04-01x	04-01s	04-01n	04-01f	04-01h	04-01k	05-01	05-08c	05h-01	Součet všech §/měsíc
Leden	2	1	2	2	1	1	0	0	0	0	0	0	9
Únor	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Březen	4	1	4	3	1	0	0	1	1	0	0	0	15
Duben	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Květen	1	2	2	2	2	1	0	0	0	0	0	0	10
Červen	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Červenec	0	0	5	5	4	0	0	1	0	0	0	0	15
Srpen	2	3	10	5	8	0	0	2	0	0	0	0	30
Září	1	1	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	8
Říjen	3	1	3	2	2	0	0	1	0	0	0	0	12
Listopad	1	2	2	1	2	0	0	0	0	0	0	0	8
Prosinec	2	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	7
Součet §/rok	18	12	34	25	23	2	0	7	1	0	0	0	122

Tabulka č. 4: Porušení jednotlivých § zákona 246/1992 Sb. v roce 2006 (Autor: Rychlá, 2012)

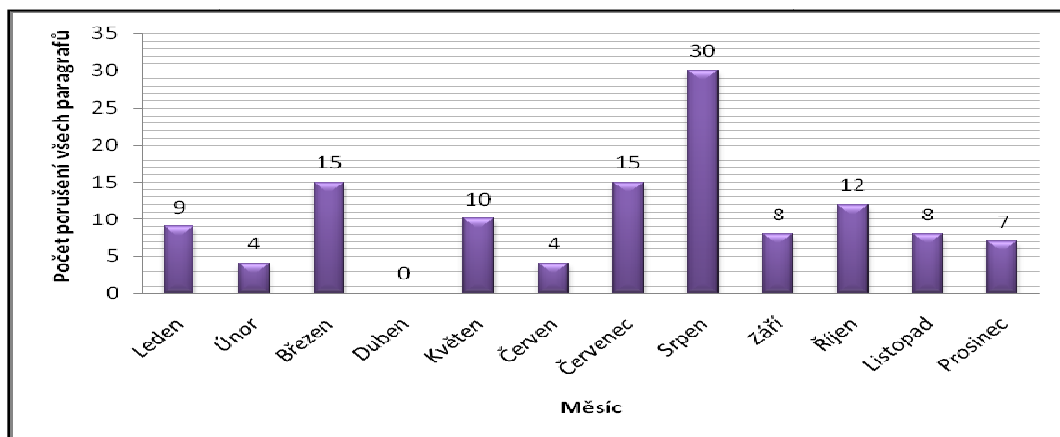

Graf 5. Porušení jednotlivých § v roce 2006 v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

§ 04 – 01j nepřiměřený stres = 34 psů

§ 04 – 01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete = 25 psů

§ 04 – 01 s opuštění zvířete = 23 psů

Graf 6. Porušení všech § zákona 246/1992 Sb. v jednotlivých měsících za rok 2006
(Autor: Rychlá, 2012)

Ve sloupcovém grafu je znázorněno počet porušených jednotlivých § zákona 246/1992 Sb. za jednotlivé měsíce v roce 2006.

- Maxima bylo dosaženo v srpnu, kdy došlo k porušení 30 § zákona
- Minima bylo dosaženo v dubnu, kdy nebyl žádný případ týrání = 0 §

Průměrné porušení § v měsíci: $122/12 = 10,2$

- modem 30 v srpnu
- průměrná odchylka 7,6

5.1.3 Evidence týraných psů za rok 2007

5.1.3.1 Sledované období 1. až 31. 12. rok 2007

V roce 2007 od 1. 1 až 31. 12. bylo v Městském útulku v Jihlavě: celkem odchyceno: 366 psů. Bylo prokázáno 25 případů týraných psů, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání a 4 krát byl souběžně porušen veterinární zákon 166/1999 Sb. § 1b.

ROK 2007	VĚK PSA						POHLAVÍ		
	měsíc	rok 0 – 0,5	rok 0,6–1	roky 2 -3	let 4 -6	let 7–9	let 10 ≤	Fena	Pes
Leden	1P	0	0	0	0	0	0	1	1
Únor	0	0	1P	0	0	0	0	1	1
Březen	0	1p	0	0	0	0	0	1	1
Duben	4P	1P	1P	0	0	0	0	6	6
Květen	1F	1P	0	2P	0	0	1	3	4
Červen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Červenec	0	1F	1F	0	0	0	2	0	2
Srpen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Září	0	1F	0	0	0	0	1	0	1
Říjen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Listopad	0	0	0	2P	0	0	0	2	2
Prosinec	3F 2P	0	1P 1F	0	0	0	4	3	7
Celkem/věk	11	5	5	4	0	0	8	17	25

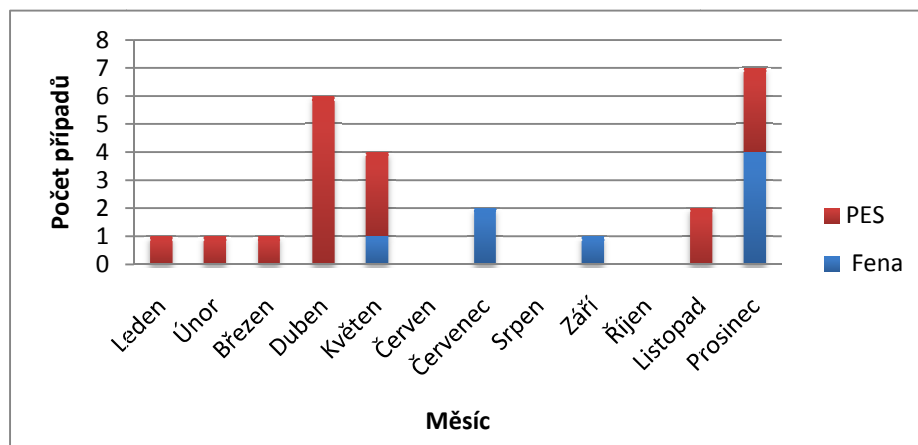
Tabulka č. 5: Případy týrání v závislosti na stáří a pohlaví psů za měsíc a rok 2007 (Autor: Rychlá, 2012)

Z celkového počtu 25 týraných psů bylo, v roce 2007, 8 fen a 17 psů. V roce 2007 bylo nejvíce přestupků zákona do půl roku věku psů a z tohoto počtu byly 4 feny a 7 psů. V roce 2007 byly v průměru 2 případy týrání psů za měsíc, kdy počet případů vzrostl v dubnu a v prosinci.

Tabulka součtu zákona 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za měsíc/rok 2007			
Měsíc	§ 1b Zákon 166/1999	§ Zákon 246/1992	SOUČET § obou zákonů
1	0	4	4
2	1	4	5
4	0	15	15
5	1	10	11
12	2	29	31
Celkem	4	62	66

Tabulka č. 6: Porušení Veterinárního zákona č. 166/1999 za rok 2007 (Autor: Rychlá, 2012)

Při uplatnění veterinárního zákona (166/1999) §1b lze přestupky přičítat k § zákona o týrání zvířat (246/1992) a projednávat tak porušení obou zákonů současně. V roce 2007 se počet šetření navýšil z 62 případů na 67.

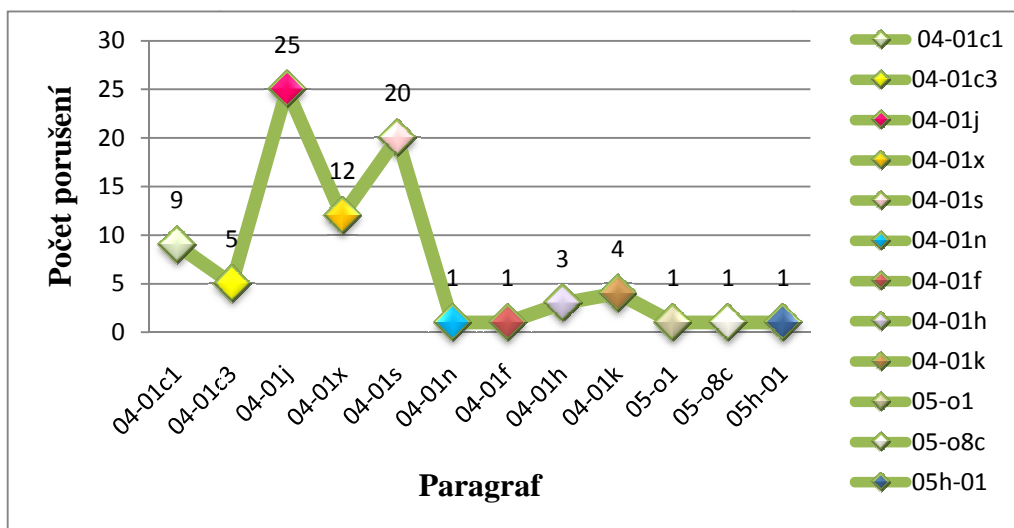

Graf 7 Zobrazení počtu všech případů za každý měsíc roku 2007, v závislosti na pohlaví a věku psů (Autor: Rychlá, 2012)

- Maximum bylo 7 psů v prosinci (3 psi, 4 feny)
- Minimum bylo 0 případů v červenci, srpnu, říjnu

ROK 2007 § Zákon 246/1992 Sb.													
MĚSÍC	04-01c1	04-01c3	04-01j	04-01x	04-01s	04-01n	04-01f	04-01h	04-01k	05-01	05-08c	05h-01	Součet §/měsíc
Leden	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Únor	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Březen	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	3
Duben	1	1	6	1	5	0	1	0	0	0	0	0	15
Květen	0	0	4	1	4	1	0	0	0	0	0	0	10
Červen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Červenec	1	0	2	1	0	0	0	0	0	1	1	1	7
Srpen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Září	1	0	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	3
Říjen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Listopad	2	2	2	0	2	0	0	0	0	0	0	0	8
Prosinec	2	1	7	7	7	0	0	1	4	0	0	0	29
Součet §/rok	9	5	25	12	20	1	1	3	4	1	1	1	83

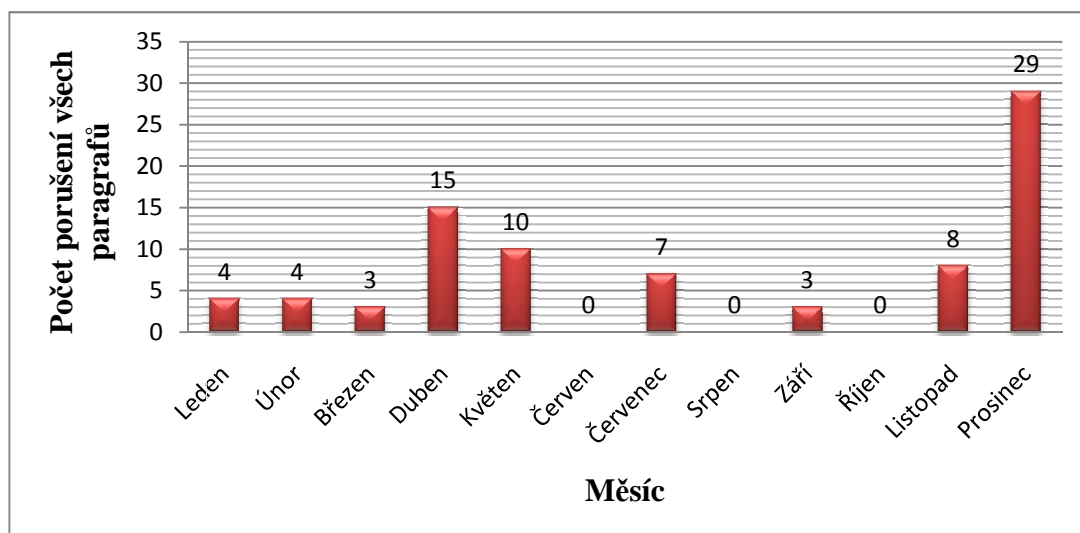
Tabulka č. 7: Porušení jednotlivých § zákona 246/1992 Sb. v roce 2007 (Autor: Rychlá, 2012)

Graf 8 Porušování jednotlivých § v roce 2007 v Městském útluku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

Mezi nejčastěji porušované § Zákona 246/1992 Sb. patřily:

- § 04–01j způsobení nepřiměřeného stresu (25)
- § 04 – 01s úmyslné opuštění zvířete (20)
- § 04 – 01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (12)

Graf 9 Porušení všech § zákona 246/1992 Sb. v jednotlivých měsících za rok 2007 (Autor: Rychlá, 2012)

Ve sloupcovém grafu je zobrazen počet jednotlivých § zákona 246/1992 Sb. které byly v určitém měsíci v roce 2007 porušeny. Zjištěné údaje minima a maxima se shodují s grafem č.

7. Průměrné porušení jednotlivých §: $83/12 = 6,9$ s modem 29 v prosinci a s průměrnou odchylkou 8,2.

5.1.4 Evidence týraných psů za rok 2008

5.1.4.1 Sledované období 1. až 31. 12. rok 2008

V roce 2008 od 1. 1 až 31. 12. bylo v Městském útulku v Jihlavě na základě zdravotního a psychického stavu psů, při vstupní prohlídce, prokázáno 34 případů týraných psů, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání a 3 krát byl souběžně porušen veterinární zákon 166/1999 Sb. § 1b

ROK 2008	VĚK PSA						POHLAVÍ		
	MĚSÍC	0–0,5 rok	0,6–1 rok	2 -3 roky	4 -6 let	7–9 let	10 ≤ let	Fena	PES
Leden	0	1P	0	0	1P	0	0	2	2
Únor	1F 2P	0	0	0	1P	0	1	3	4
Březen	4F 3P	1P	0	0	0	0	4	4	8
Duben	0	0	1P	0	0	0	0	1	1
Květen	1P	0	1F	0	0	0	1	1	2
Červen	0	0	0	1P	0	0	0	1	1
Červenec	0	0	2F P1	0	0	1F	3	1	4
Srpen	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Září	0	2p	2P	1P	0	0	0	5	5
Říjen	2F 2P	1P	1F	0	0	0	3	3	6
Listopad	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prosinec	0	0	1F	0	0	0	1	0	1
Celkem věk	15	5	9	2	2	1	13	21	34

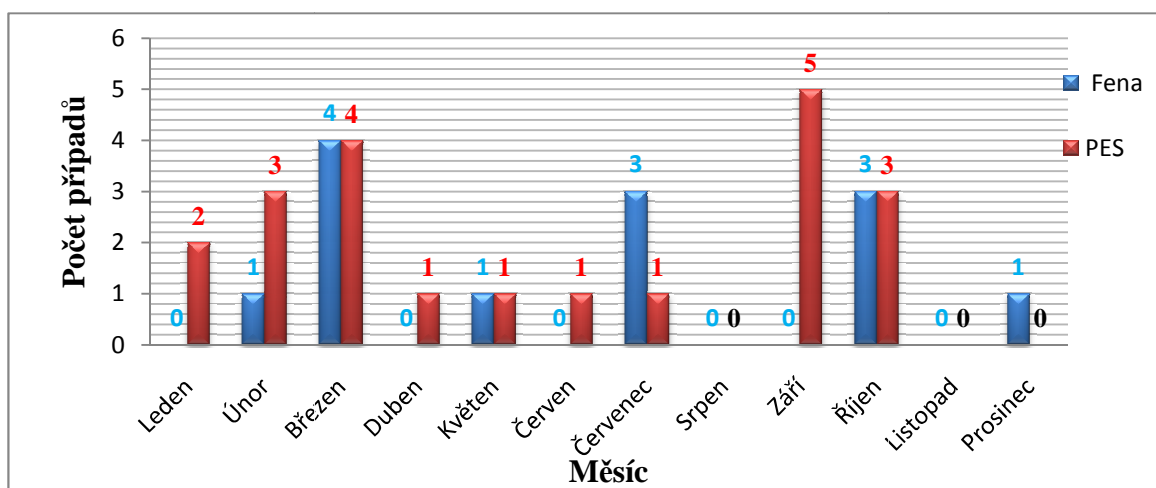
Tabulka č. 8: Případy v závislosti na stáří a pohlaví psů za měsíc a rok 2008 (Autor: Rychlá, 2012)

Nejčastěji byly opět týrány štěňata ve věku do půl roku v počtu 15 jedinců, 7 fen a 7 psů. Na rozdíl od předešlých let, se zvýšil počet případů ve věkové hranici 2 až 3 roky a to na 9 případů. V roce 2008 bylo celkového počtu 34 případů týrání 13 fen a 21 psů

Tabulka součtu zákona 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za měsíc/rok 2008			
Měsíc	§ 1b Zákon 166/1999	§Zákon 246/1992	SOUČET § zákonů
1	1	6	7
5	1	8	9
6	1	4	5
7	0	14	14
celkem	3	32	35

Tabulka č. 9: Porušení Veterinárního zákona č. 166/1999 za rok 2008 (Autor: Rychlá, 2012)

Při uplatnění veterinárního zákona (166/1999) §1b lze přestupky přičítat k § zákona o týrání zvířat (246/1992) a projednávat tak porušení obou zákonů současně. V roce 2008 by se počet šetření navýšil z 32 případů na 35.

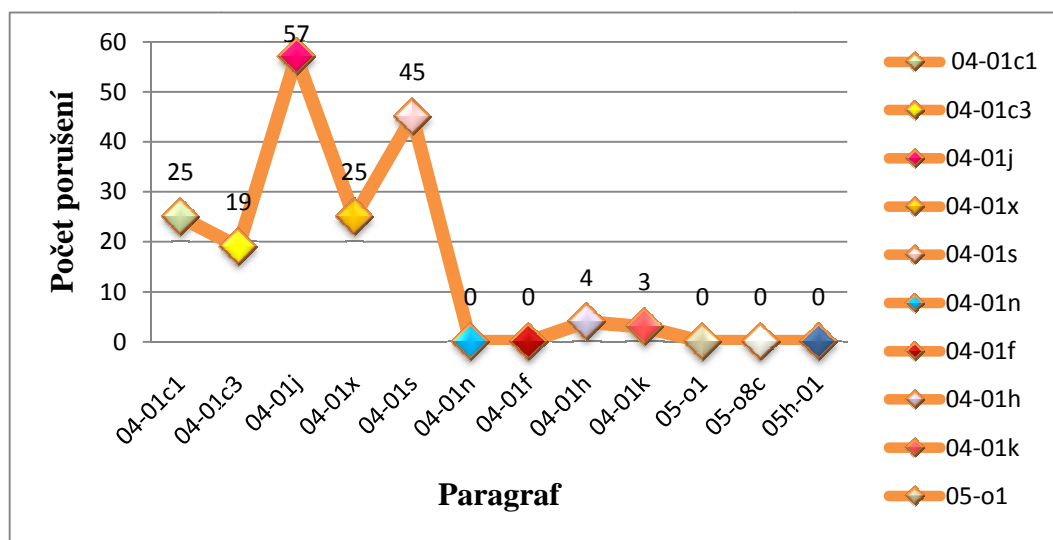
Graf 10 Zobrazení počtu případů týrání v měsících roku 2008 v závislosti na pohlaví a věku psů (Autor: Rychlá, 2012)

Podle grafického znázornění docházelo k průměrnému týrání téměř 3 psů měsíčně, kdy počet případů vzrostl v měsíci září, březnu a říjnu

- Maximum: 5 psů v září (5 psů, 0 fen)
- Minimum: 0 případů v srpnu, listopadu

ROK 2008 Zákon 246/1992 §													
MĚSÍC	04-01c1	04-01c3	04-01j	04-01x	04-01s	04-01n	04-01f	04-01h	04-01k	05-01	05-08c	05h-01	Součet §/ měsíc
Leden	0	0	2	2	2	0	0	0	0	0	0	0	6
Únor	4	0	4	3	3	0	0	0	0	0	0	0	14
Březen	1	1	9	1	9	0	0	1	0	0	0	0	22
Duben	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Květen	2	1	2	2	1	0	0	0	0	0	0	0	8
Červen	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	0	4
Červenec	2	2	4	2	3	0	0	0	1	0	0	0	14
Srpen	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Září	1	4	5	0	4	0	0	0	0	0	0	0	14
Ríjen	12	9	28	12	22	0	0	2	1	0	0	0	86
Listopad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prosinec	1	1	1	1	1	0	0	0	1	0	0	0	6
Součet §/rok	25	19	57	25	45	0	0	4	3	0	0	0	178

Tabulka č. 10: Porušení jednotlivých § zákona 246/1992 Sb. v roce 2008 (Autor: Rychlá, 2012)

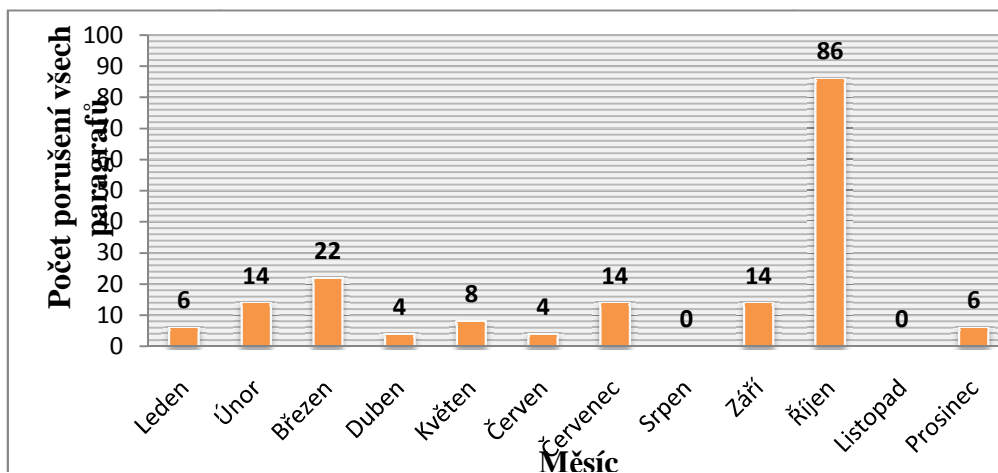

Graf 11 Porušování jednotlivých § v roce 2008 v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

Mezi nejčastěji porušované § Zákona 246/1992 Sb. v roce 2008 patřily:

S počtem přes **40 případů** za rok:

- § 04-01j způsobení nepřiměřeného stresu (57)
- § 04-01s úmyslné opuštění zvířete (45)
- S počtem přes **20 případů** za rok
- § 04-01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (25)
- § 04-01c1 omezování výživy a napájení (25)

Graf 12 Porušení všech § zákona 246/1992 Sb. v jednotlivých měsících za rok 2008
(Autor: Rychlá, 2012)

Ve sloupcovém grafu je zobrazeno kompletní porušování § Zákona 246/1992 Sb. v každém měsíci za rok 2008. Extrémní hodnoty byly dosaženy v měsíci říjnu a nejnižší hodnoty byly v srpnu a listopadu.

Průměrné porušení §: $178/12 = 14,8$ s modem 86 v říjnu a s průměrnou odchylkou 23,3. Pokud je říjnový nárůst charakterizován jako extrémní a ojedinělý, lze tento údaj ve výpočtech nepoužít a průměr je: $(178-86)/11 = 8,4$, s modem 22 v březnu a průměrnou odchylkou 6,9.

5.1.5 Evidence týraných psů za rok 2009

5.1.5.1 Sledované období od 1. 1. do 31.12 2009

V roce 2007 od 1. 1. až 31. 12. bylo v Městském útulku v Jihlavě: celkem odchyceno: 366 psů. Bylo prokázáno 25 případů týraných psů, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání a 4 krát byl souběžně porušen veterinární zákon 166/1999 Sb. § 1b.

ROK 2009	Pohlaví – věk psa						Součet měsíc		
	0 – 0,5 rok	0,6–1 rok	2 -3 roky	4 -6 let	7–9 let	10 ≤ let	Fena	PES	Celkem psů
Leden	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Únor	0	0	0	1F 1P	0	0	1	1	2
Březen	0	0	1P	1P	0	0	0	2	2
Duben	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Květen	0	2P	1P	0	0	0	0	3	3
Červen	1P	0	0	0	0	0	0	1	1
Červenec	0	1F	0	0	0	0	1	0	1
Srpen	1P	0	0	0	0	0	0	1	1
Září	0	2P	1F	0	0	0	1	2	3
Říjen	0	1P 1F	1P	0	0	0	1	2	3
Listopad	0	1F	1F	0	0	0	2	0	2
Prosinec	4P	1P	0	0	0	0	0	5	5
Celkem	6	9	5	3	0	0	6	17	23

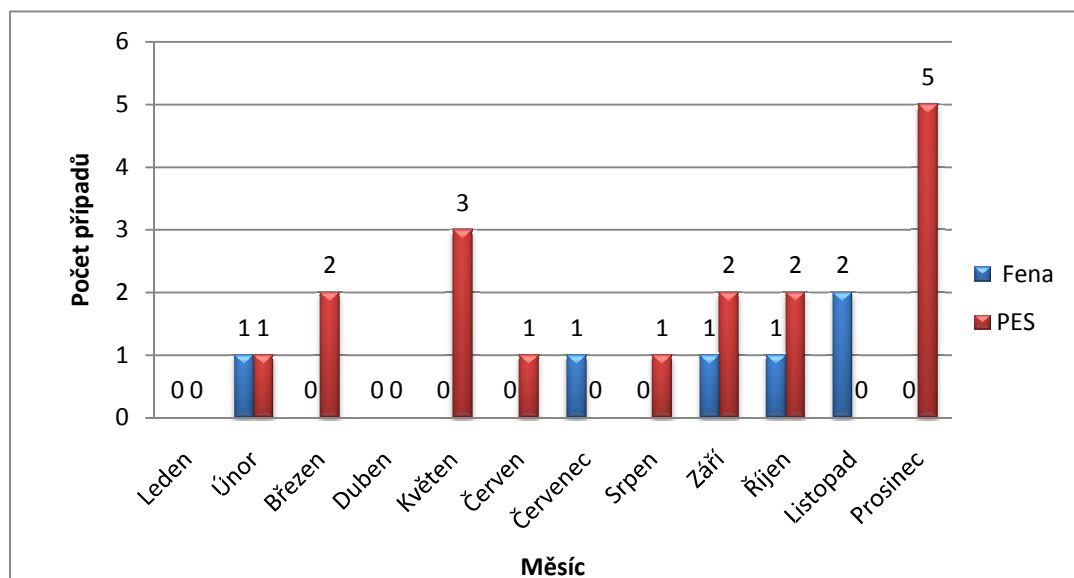
Tabulka č. 11. Případy v závislosti na stáří a pohlaví psů za měsíc a rok 2009 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2009 došlo u 23 případů k porušení § zákona 246/1992. Z tohoto počtu se jedná o 6 fen a 17 psů. Nejvíce přestupků se týkalo psů ve věku do 1 roku, od stáří 6 let zvířete, nebyly zaznamenány žádné případy.

Zákona 166/1999 §1b a § zákona 246/1992			
Měsíc	Zákon 166/1999 § 1b	§ ROK Zákon 246/1992	SOUČET §
6	0	4	4
7	0	4	4
8	0	4	4
9	1	10	11
10	0	9	9
11	2	10	12
celkem	3	41	44

Tabulka č. 12 Součet zákona 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za měsíc/rok 2009 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2009 byly zjištěny 3 případy porušení zákona 166/1999 §1b a tím by se celkový počet přestupků navýšil ze 41 na 44 šetření.

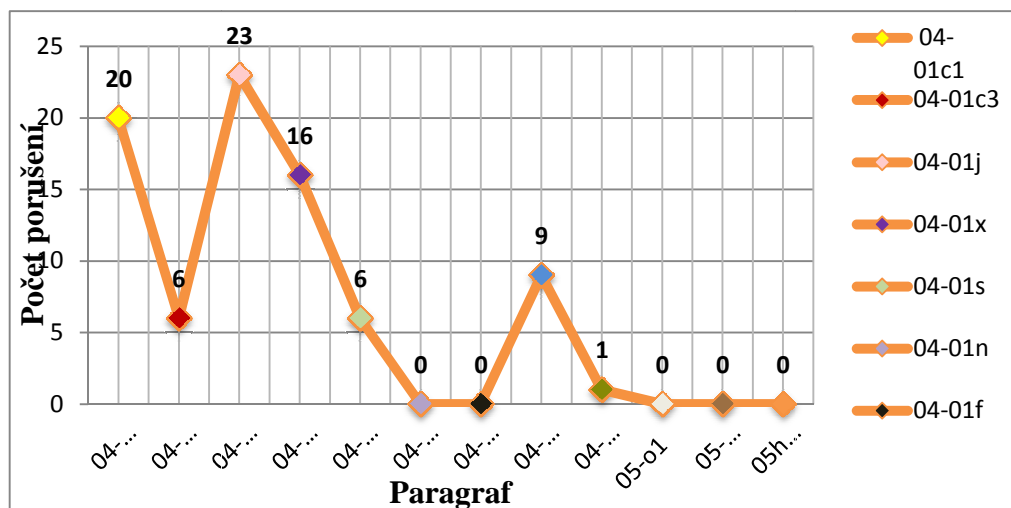
Graf 13 Zobrazení počtu případů týrání v měsících roku 2009 v závislosti na pohlaví a věku psů (Autor: Rychlá, 2012)

Podle zobrazení sloupcového grafu docházelo k průměrnému týrání téměř 2 psů měsíčně, kdy počet případů vzrostl obezbně vzato na podzim, v prosinci, v květnu. V tomto roce výrazně převažují případy týrání u samčího pohlaví (17) nad šetřením u fen (6)

- Maximum: 5 psů v prosinci (0 fen)
- Minimum: leden, duben, (0 psů, 0 fen)

§ ROK Zákon 246/1992 měsíc	04-01c1	04-01c3	04-01j	04-01x	04-01s	04-01n	04-01f	04-01h	04-01k	05-01	05-08c	05h-01	Součet všech §/ rok
Leden	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Únor	2	1	2	1	1	0	0	0	0	0	0	0	7
Březen	2	0	2	1	0	0	0	1	0	0	0	0	6
Duben	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Květen	3	0	3	1	0	0	0	1	0	0	0	0	8
Červen	1	0	1	1	0	0	0	0	1	0	0	0	4
Červenec	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Srpen	1	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	4
Září	3	0	3	2	0	0	0	2	0	0	0	0	10
Říjen	3	0	3	2	0	0	0	1	0	0	0	0	9
Listopad	2	1	2	2	1	0	0	2	0	0	0	0	10
Prosinec	2	4	5	4	4	0	0	0	0	0	0	0	19
Součet §/rok	20	6	23	16	6	0	0	9	1	0	0	0	81

Tabulka č. 13. Porušení jednotlivých § zákona 246/1992 Sb. v roce 2009 (Autor: Rychlá, 2012)

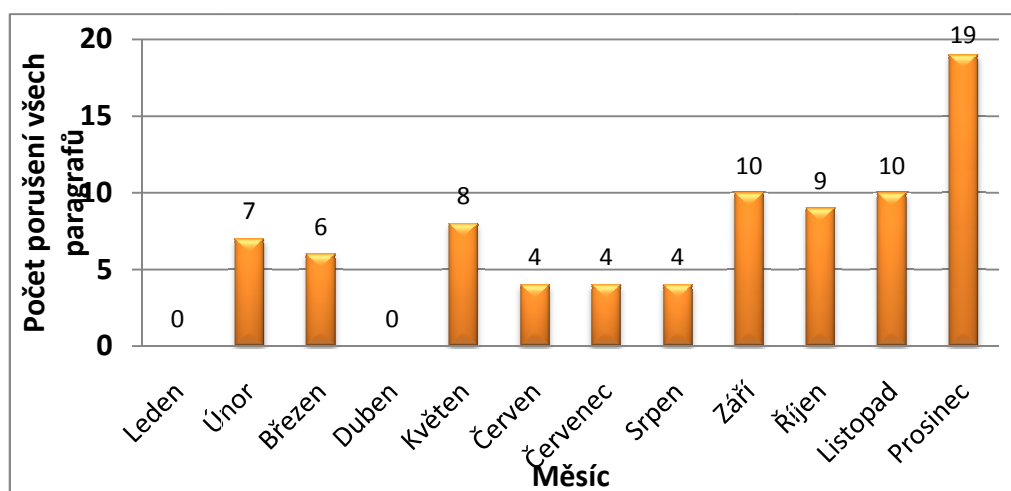

Graf 14 Porušování jednotlivých § v roce 2009 v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

Více než k 20 případům porušování § zákona 246/1992 Sb. v roce 2009 došlo:

- § 04–01j = nepřiměřený stres (23/rok)
- § 04 -01c1 = omezování vody a výživy (20)

Dále je výrazné porušování: § 04–01x = jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (16/rok)

Graf 15. Porušení všech § zákona 246/1992 Sb. v měsících za rok 2009 (Autor: Rychlá, 2012)

Ve sloupcovém grafu je zobrazeno porušování všech § Zákona 246/1992 Sb. v každém měsíci za rok 2008. Nejvyšší hodnoty byly dosaženy v měsíci prosinci a nejnižší hodnoty byly v lednu a dubnu.

Průměrné porušení paragrafů v měsíci: = $81/12 = 6$

- s modem 19 v prosinci
- s průměrnou odchylkou 5,2

5.1.6 Evidence týraných psů za rok 2010

5.1.6.1 Sledované období 1. 1. až 31.12 2010

V roce 2010 od 1. 1. až 31. 12. bylo v Městském útulku v Jihlavě: celkem Bylo prokázáno 35 případů týraní psů, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týraní a 4 krát byl souběžně porušen veterinární zákon 166/1999 Sb. § 1b

ROK 2010	Pohlaví – věk psa						Součet měsíc		
	0 – 0,5 rok	0,6–1 rok	2 -3 roky	4 -6 let	7–9 let	10 ≤ let	Fena	PES	Celkem psů
Leden	1P 3F	1P	1F 1P	1P	0	0	4	4	8
Únor	0	1P	2F	2F 1P	0	0	4	2	6
Březen	2F 4P	1F	2F	0	0	0	5	4	9
Duben	0	0	0	0	0	1P	0	1	1
Květen	2P	1F	0	0	0	0	1	2	3
Červen	0	1P	0	0	0	0	0	1	1
Červenec	1F 1P	1F 1P	0	1F	0	0	3	2	5
Srpen	0	1P	0	1F	0	0	1	1	2
Září	6F 3P	0	1P	1F 1P	1P	0	7	6	13
Ríjen	0	0	1P	0	0	0	0	1	1
Listopad	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prosinec	1F	0	0	1P	2F	0	3	1	4
Celkem věk	20	8	8	9	3	1	28	25	53

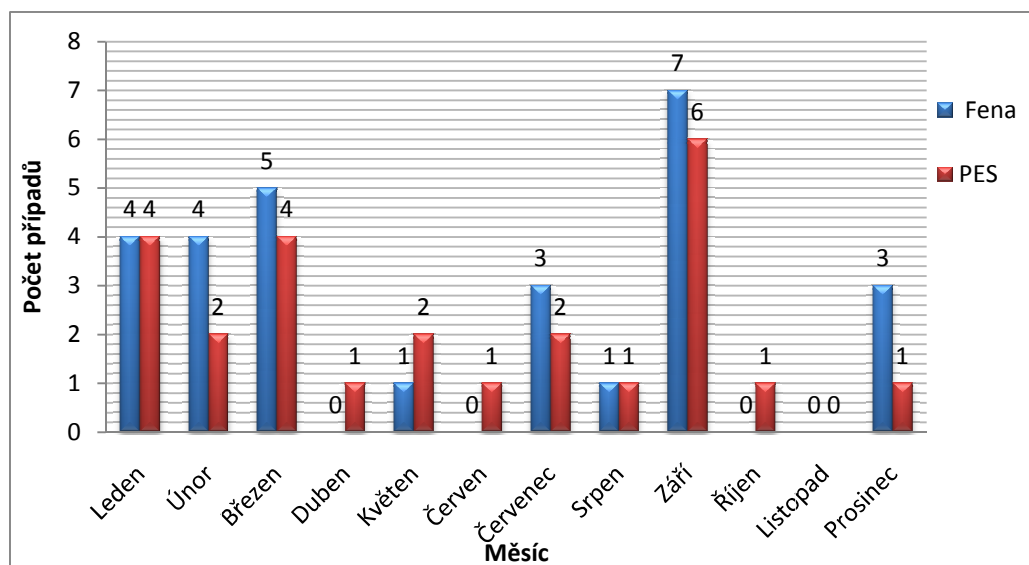
Tabulka č. 14. Případy v závislosti na stáří a pohlaví psů za měsíc a rok 2010 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2010 došlo k 53 případům porušení § zákona 246/1992. Z tohoto počtu se jedná o 28 fen a 25 psů. Nejvíce přestupků se týkalo psů do půl roku věku psa, tedy malých štěňat. Oproti minulým rokům, jsou zastoupeny všechny věkové kategorie psů od 0,5 měsíců až do více než 10 let.

zákon 166/1999 §1b a § zákon 246/1992 za měsíc/rok 2010			
Měsíc	Zákon 166/1999 § 1b	§ ROK Zákon 246/1992	SOUČET §
1	5	28	33
2	2	13	15
3	8	31	39
7	1	19	20
8	1	10	11
9	1	30	31
10	0	3	3
12	3	17	20
celkem	21	151	172

Tabulka č. 15 Tabulka součtu zákonů 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za měsíc/rok 2010 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2010 bylo zjištěno 21 případy porušení zákona 166/1999 §1b a tím by se celkový počet přestupků navýšil ze 151 na 172 šetření. Tento rozdíl by měl mít vliv na výsledky šetření.

Graf 16 Případy v závislosti na stáří a pohlaví psů za měsíc a rok 2010 (Autor: Rychlá, 2012)

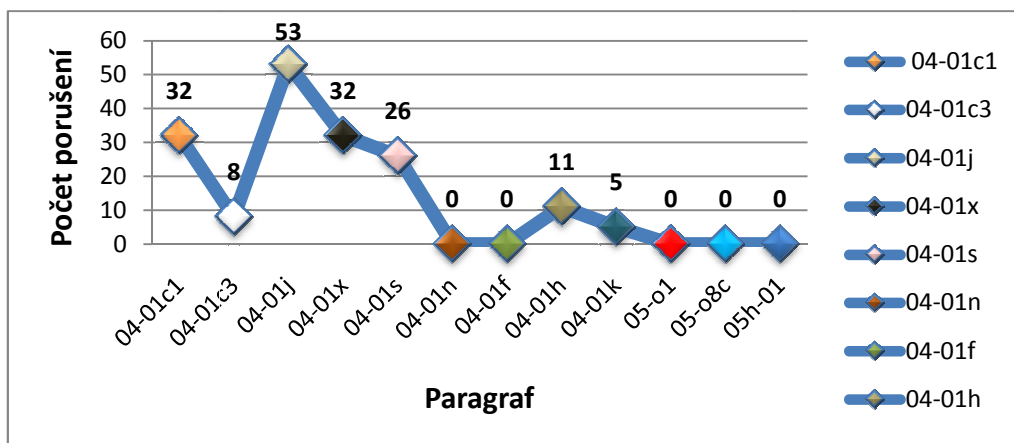
V roce 2010 docházelo měsíčně k více než 4 případům porušení § zákona 246/1992 Sb. Ve sloupcovém grafu je znázorněn poměr pohlaví v případech šetření za měsíc.

- Maximum září (7 psů, 6 fen)
- Minimum listopad (0 psů, fen)

Lze konstatovat, že počty případů byl vyšší na začátku roku a na podzim.

§ ROK Zákon 246/1992 měsíc	04-01c1	04-01c3	04-01j	04-01x	04-01s	04-01n	04-01f	04-01h	04-01k	05-01	05-08c	05h-01	Součet všech §/ měsíc
Leden	8	0	8	8	0	0	0	3	1	0	0	0	28
Únor	2	2	6	2	0	0	0	1	0	0	0	0	13
Březen	7	0	9	8	6	0	0	1	0	0	0	0	31
Duben	1	1	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	5
Květen	1	0	3	1	2	0	0	1	0	0	0	0	8
Červen	0	0	1	1	0	0	0	1	0	0	0	0	3
Červenec	5	1	5	4	3	0	0	1	0	0	0	0	19
Srpen	2	1	2	2	1	0	0	2	0	0	0	0	10
Září	2	2	13	2	10	0	0	1	0	0	0	0	30
Říjen	0	1	1	0	0	0	0	0	1	0	0	0	3
Listopad	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Prosinec	4	0	4	3	3	0	0	0	3	0	0	0	17
Součet §/rok	32	8	53	32	26	0	0	11	5	0	0	0	167

Tabulka č. 16 Porušování jednotlivých § v roce 2010 v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

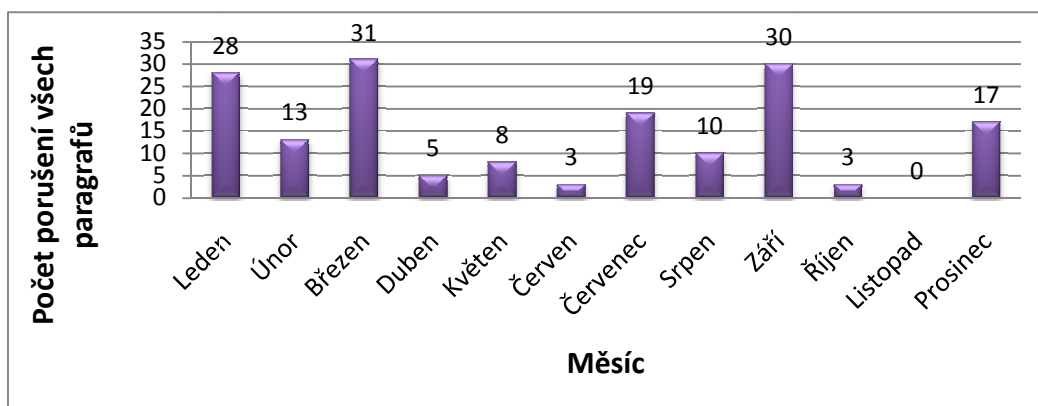

Graf 17 Porušování jednotlivých § v roce 2010 v Městském útulku (Autor: Rychlá, 2012)

Více než k 30 případům porušování § zákona 246/1992 Sb. v roce 2010 došlo:

- § 04–01j = nepřiměřený stres (53/rok)
- § 04 -01c1 = omezování vody a výživy (32/rok)
- § 04–01x = jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (32/rok)

Dále je výrazné porušování: § 04–01s = opuštění zvířete (26/rok)

Graf 18 Porušení všech § zákona 246/1992 Sb. v měsících za rok 2010 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2010, jak je znázorněno ve sloupcovém grafu,

- nejvíce případů v březnu (31)
- nejméně v listopadu. (0)

Průměrné porušení § Zákona 246/1992 Sb. v měsíci za rok 2010:

- = $167/12 = 13,9$
- s modem 31 v březnu
- směrodatnou odchylkou 11,0

5.1.7 Evidence týraných psů za rok 2011

5.1.7.1 Sledované období 1. 1. až 31.12 2011

V roce 2011 od 1. 1. až 31. 12. bylo v Městském útulku v Jihlavě: celkem Bylo prokázáno 37 případů týraní psů, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týraní a 6 krát byl souběžně porušen veterinární zákon 166/1999 Sb. § 1b

ROK 2011	Pohlaví – věk psa						Součet měsíc		
	0 – 0,5 rok	0,6–1 rok	2 -3 roky	4 -6 let	7–9 let	10 ≤ let	Fena	PES	Celkem psů
Leden	0	1F	1P	1P	0	0	1	2	3
Únor	1F 2P	0	0	0	0	0	1	2	3
Březen	0	0	1P	0	0	0	0	1	1
Duben	1F 3P	0	1P	0	0	0	1	3	4
Květen	0	0	0	1P	0	0	0	1	1
Červen	2F 2P	0	1P	0	0	0	2	3	5
Červenec	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Srpen	1P	0	0	1F 1P	0	0	1	2	3
Září	0	1F	1F	0	0	0	2	0	2
Říjen	0	2F 7P	0	0	0	0	2	7	9
Listopad	1P	0	0	0	0	0	0	1	1
Prosinec	3F 2P	0	0	0	0	0	3	2	5
CELKEM	17	11	5	4	0	0	13	24	37

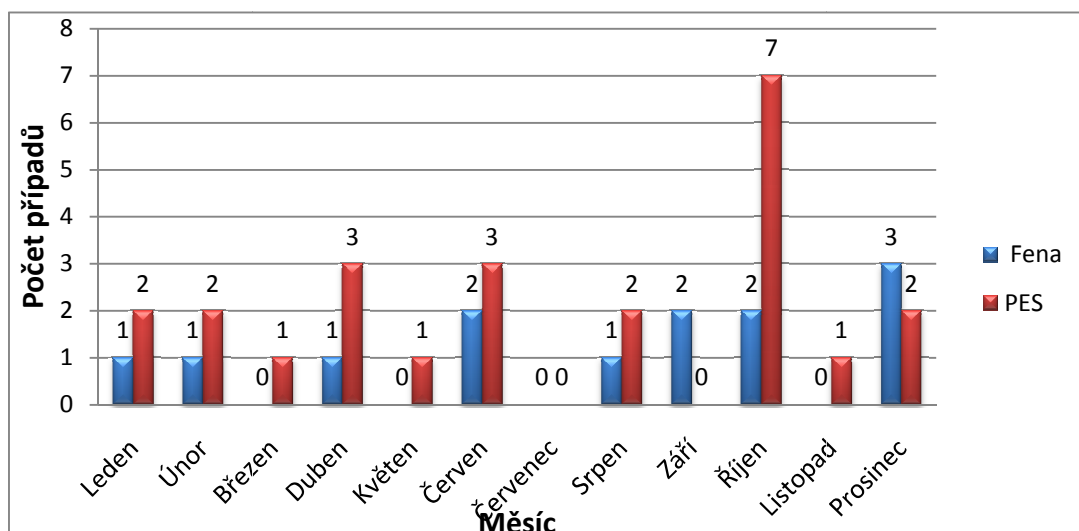
Tabulka č. 17 Případy v závislosti na stáří a pohlaví psů za měsíc a rok 2011 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2011 došlo k 37 případům porušení § zákona 246/1992. Z tohoto počtu se jedná o 13 fen a 24 psů. Nejvíce přestupků se týkalo psů do půl roku věku psa, tedy malých štěňat. Od stáří 7 let nebyly zaznamenány žádné přestupky. V tomto roce platí srovnatelnost mezi věkem psů a počtem případů přestupků. S vyšším věkem se snižuje počet případů porušování zákona.

Zákon 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za měsíc/rok 2011			
Měsíc	Zákon 166/1999 § 1b	§ ROK Zákon 246/1992	SOUČET §
2	2	12	14
4	1	20	21
6	0	12	12
8	1	15	16
9	1	9	10
12	1	17	18
celkem	6	85	91

Tabulka č. 18. Tabulka součtu zákona 166/1999 §1b a § zákona 246/1992 za rok 2011 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2011 byly zjištěny 6 případů porušení zákona 166/1999 §1b, tím by se celkový počet přestupků navýšil z 85 na 91 šetření.

Graf 19 Případy v závislosti na stáří a pohlaví psů za měsíc a rok 2011 (Autor: Rychlá, 2012)

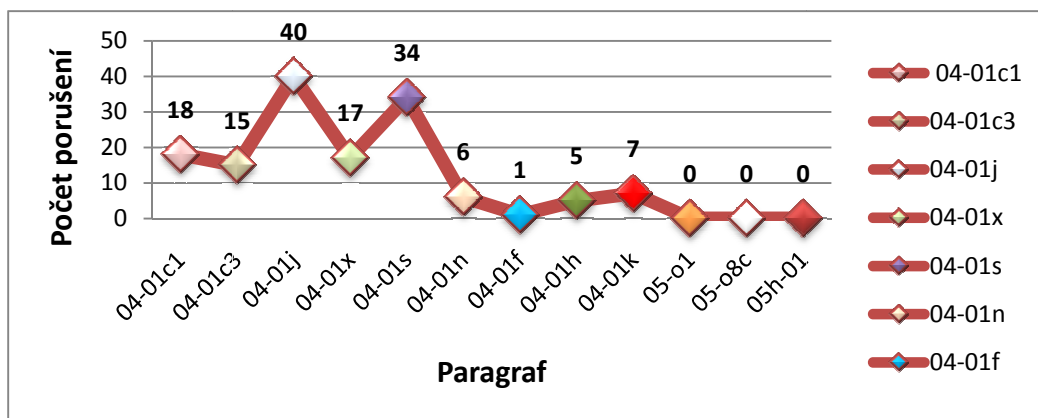
V roce 2011 docházelo měsíčně k více než 3 případům porušení § zákona 246/1992 Sb. Ve sloupcovém grafu je znázorněn poměr pohlaví v případech šetření za měsíc.

- Maximum říjen (7 psů, 2 feny)
- Minimum červenec (0 psů, fen)

Lze konstatovat, že počty případů se pohybovaly přibližně na stejné úrovni všechny ostatní měsíce v roce.

§ ROK Zákon 246/1992 měsíc	04-01c1	04-01c3	04-01j	04-01x	04-01s	04-01n	04-01f	04-01h	04-01k	05-01	05-08c	05h-01	Součet všech §/ měsíc
Leden	1	2	3	1	3	0	0	0	0	0	0	0	10
Únor	1	1	3	3	2	1	0	0	1	0	0	0	12
Březen	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	3
Duben	6	0	6	0	4	0	0	1	3	0	0	0	20
Květen	0	1	1	0	1	0	0	0	0	0	0	0	3
Červen	1	0	5	1	4	0	0	1	0	0	0	0	12
Červenec	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Srpen	3	0	3	3	2	0	1	2	1	0	0	0	15
Zář	1	2	2	1	2	1	0	0	0	0	0	0	9
Říjen	4	8	8	5	8	4	0	1	1	0	0	0	39
Listopad	0	0	1	1	1	0	0	0	0	0	0	0	3
Prosinec	1	1	7	1	6	0	0	0	1	0	0	0	17
Součet §/rok	18	15	40	17	34	6	1	5	7	0	0	0	143

Tabulka č. 19 Porušování jednotlivých § v roce 2011 v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

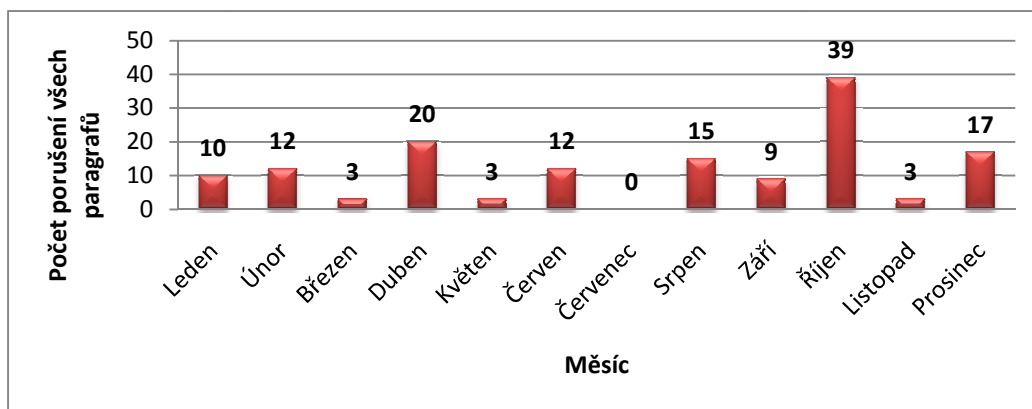
Graf 20 Porušování jednotlivých § v roce 2011 v Městském útulku (Autor: Rychlá, 2012)

Více než k 15 případům porušování § zákona 246/1992 Sb. v roce 2011 došlo:

- § 04 -01c1 = omezování vody a výživy (18/rok)
- § 04-01x = jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (17/rok)
- § 04-01c3 = bezúčelné omezování pohybu (53/rok)

Více než k 30 případům porušování § zákona 246/1992 Sb. v roce 2011 došlo:

- § 04-01j = nepřiměřený stres (40/rok)
- § 04-01s = opuštění zvířete (34/rok)

Graf 21 Porušení všech § zákona 246/1992 Sb. v měsících za rok 2011 (Autor: Rychlá, 2012)

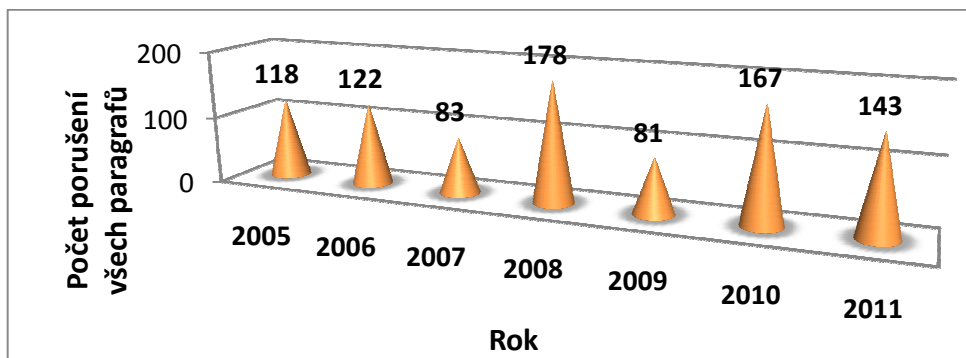
- nejvíce případů v říjnu (39)
- nejméně v červenci (0)

Průměrné porušení § Zákona 246/1992 Sb. v měsíci za rok 2011:

- = $143/12 = 11,9$
- s modem 39 v říjnu
- směrodatnou odchylkou 10,6

5.1.8 Grafické srovnání výsledků 2005 – 2011

- § zákona č. 246/1992 Sb.

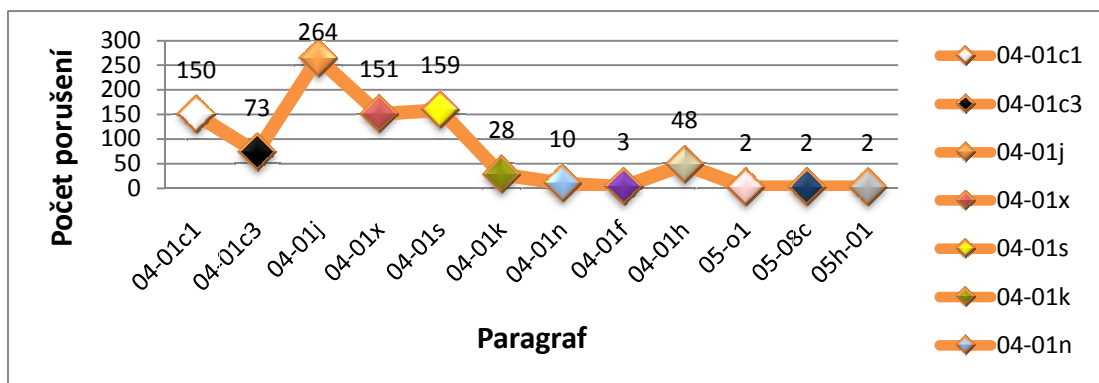
Graf 22. Všechny § v letech 2005 -2011 v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

V jehlanovém grafu je znázorněn počet případů porušování všech § zákona 246/1992 Sb. ve sledovaném období. Jak je zřejmé:

- nejvíce případů bylo v roce 2008 (178/rok)
- nejméně případů bylo v roce 2009 (81/rok)

Roční průměr: $892/7 = 127,4$ s průměrnou odchylkou 37,9.

Nadprůměrné byly roky 2008, 2010,2011, ostatní roky 2005, 2006, 2007, 2009 byly podprůměrné z hlediska porušování § zákona 246/1992

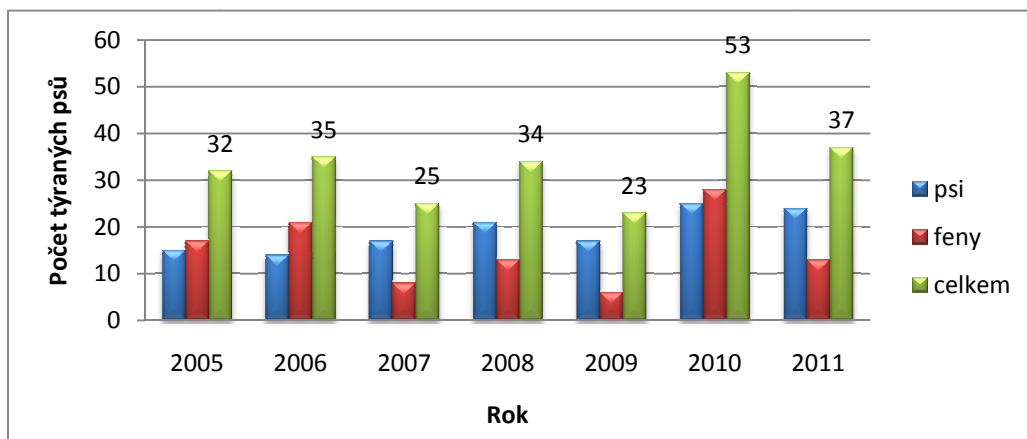
Graf 23 Porušování jednotlivých § v roce 2005 až 2011 v Městském útulku v Jihlavě (Autor: Rychlá, 2012)

Nad 100 případů byly porušovány § zákona 246/1992 Sb. byly:

- § 04 -01c1 = omezování vody a výživy – 150 případů
- § 04–01x = jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete – 151 případů
- § 04–01s = opuštění zvířete-159 případů

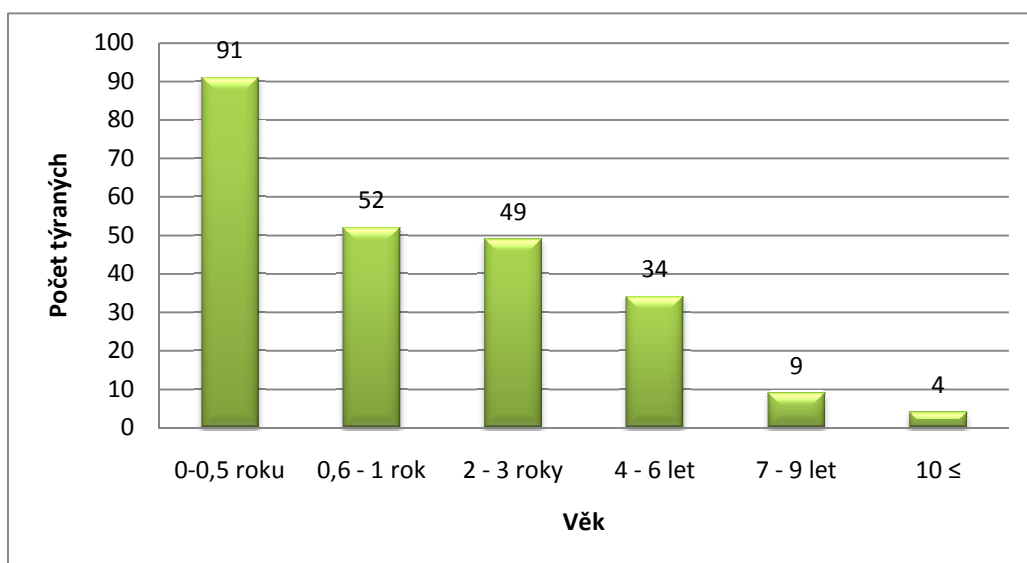
Nad 200 případů byly porušovány § zákona 246/1992 Sb. byly:

- § 04–01j = nepřiměřený stres a to celkem ve 264 případech týrání

Graf 24 Srovnání 2005 – 2011 v závislosti na pohlaví jedince (Autor: Rychlá, 2012)

V letech 2005 až 2011 bylo zaznamenáno 239 případů týraných psů. Z tohoto celkového výsledku se jednalo o 106 fen a 113 psů. Počet případů byl přibližně konstantní, k většímu nárůstu došlo v roce 2010, kdy došlo 53 případů porušení § zákona č.246/1992 Sb. V průměru za sledované období docházelo k 34 případů ročně.

Graf 25 Srovnání 2005 – 2011 v závislosti na věku jedince (Autor: Rychlá, 2012)

Nejvíce šetření se týkalo psů do věku 6 měsíců, tedy štěňat, v celkovém počtu 91 případů za sledované období, což představuje 38 % všech zaznamenaných týraných psů. S rostoucím věkem psů, počet případů klesá. Kritickým je u psů věk do tří let, kdy dochází nejčastěji k jejich týrání. Ve sledovaném období se jednalo o 192 psů, což je plných 80 % všech případů týrání.

5.2 KRAJSKÁ VETERINÁRNÍ SPRÁVA JIHLAVĚ PRO KRAJ VYSOČINA

Krajská veterinární správa (dále jen KVS) vykonává, mimo jiné, dozor nad zdravím zvířat, nad tím, aby nebyla týrána, podle zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání. Jedná se o neplánované kontroly, které vyplývaly z hlášených podnětů třetí osoby, v průběhu roku v oblasti zájmového chovu zvířat – psů.

Vzhledem k tomu, že šetření některých případů probíhají i přes přelom roku, není možné v jednotlivých letech přesné porovnání počtu probíhajících a zahájených případů, ale je nutné vycházet z údajů ukončených šetření KVS v daném roce.

5.2.1 KVS šetření v roce 2005

Šetření	Měsíc/Rok začátek	Měsíc/Rok konec	Počet pohlaví	Plemeno věk	Předmět šetření	Zákon 246/192 Sb. §	Výsledek šetření
1	Září 2004	10/05	16 neuveďeno	X špice neuveďeno	Ve sklepě, příbuzenská plemenitba	04-01k 04-01j, 04-01x	Odebrání, pokuta 1000 Kč
2	červenec 2005	8/05	1 pes	Jezevčík 1 rok	Chov ve sklepě, krměn 3 x týdně	04-01k 04-01c1 04-01x 04-01j	Odebrání a pokuta 500 Kč
3		9/05	5 neuveďeno	X NO neuveďeno	V pytli, v kontejneru, topení	04-01j 04-01x 05-01 05h-01	3 psi přežili, udělena sankce
4	Listopad 2005	12/05	2 feny	NO	Zanedbaná péče, výživa	04-01c1 04-01k 04-01j 04-01x	Udělena pokuta 1000 Kč

Tabulka č. 20 Šetření KVS zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání (Autor: Rychlá, 2012)

Z tabulky č. 20 je zřejmé, že délka řešených případů se pohybuje od 11 měsíců (č. 1.) až po 1 měsíc (č. 2, 4).

5.2.2 KVS 2006

případ	Měsíc/Rok začátek	Měsíc/Rok konec	Počet pohlaví	Plemeno věk	Předmět šetření	Zákon 246/1992 Sb. §	Výsledek šetření
5	Březen 06	Duben 06	7 neuveдено	X pudla neuveдено	Týrání chovem, výživa, péče	04-01c1 04-01k 04-01x 04-01j	2 utraceni sankce neudělena

Tabulka č. 21 Šetření KVS zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání 2006
(Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2006 KVS řešila pouze jeden případ šetření, jehož délka byla 1 měsíc. Celkem bylo v šetření 7 psů-kříženců, z nichž 2 jedinci byli po vyšetření utraceni, jelikož jejich další přežívání by bylo spojeno s utrpením a bolestí.

Jednalo se o tyto § zákona č. 246/192 Sb.:

- 04-01c1 omezení výživy a napájení
- 04-01k nevhodné podmínky chovu
- 04-01j nepřiměřený stres
- 04-01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete

Po skončení šetření nebyl uložen žádný postih, z rozhodnutí obce s rozšířenou pravomocí.

5.2.3 KVS 2007

případ	Měsíc/Rok začátek	Měsíc/Rok konec	Počet pohlaví	Plemeno věk	Předmět šetření	Zákon 246/1992 Sb. §	Výsledek šetření
6	Prosinec 2006	Leden 2007	2 psy 2 feny	RTW neuveдено	Fyzický stav zvířat, výživa, péče, podmínky chovu	04-01c1 04-01j 04-01x 4-01k	Odebrání, nařízená sankce

Tabulka č. 22 Šetření KVS zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání 2007
(Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2007 KVS řešila pouze jeden případ šetření, jehož délka trvala 1 měsíc. Celkem se jednalo o 4 psy plemene RTW (Rottweiler)

Jednalo se o tyto § zákona č. 246/192 Sb.:

- 04-01k nevhodné podmínky chovu
- 04-01j nepřiměřený stres
- 04-01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete

5.2.4 KVS 2008

případ	Měsíc/Rok začátek	Měsíc/Rok konec	Počet pohlaví	Plemeno věk	Předmět šetření	Zákon 246/1992 Sb. §	Výsledek šetření
7	Únor 08	Květen 08	1 pes	Dalmatin 9 let	Velmi špatný fyzický stav, návrh na odebrání (KVS)	04-01c1 04-01k 04-01j, 04-01x	Šetření zastaveno (obecní úřad)
8	Duben 08	Květen 08	4 neuveden	1 NO 3 kříženci neuveden	Výživa, chovatelské podmínky, návrh odebrání (KVS)	04-01c1 04-01x 04-01j 04-01k	Obec udělila pokutu 100 Kč
9	Červen 08	Červenec 08	2 psi	1 RTW 1 Labrador 2 roky	Výživa, péče, víkendový majitel	04-01c1 04-01j 04-01x 04-01k	Podnět odebrání (KVS), obec sankce

Tabulka č. 23 Šetření KVS zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání 2008

(Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2008 KVS v Jihlavě řešila 3 případy šetření, porušení zákona č. 246/192 Sb, v intervalu od 1 do 3 měsíců. Celkem bylo v šetření 7 psů různých plemen a kříženců

Jednalo se o tyto § zákona č. 246/192 Sb.(počtu psů):

- 04-01c1 omezení výživy a napájení (3)
- 04-01k nevhodné podmínky chovu (7)
- 04-01j nepřiměřený stres (7)
- 04-01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (7)

Výsledky šetření v roce 2008:

- KVS – podala 3 návrhy na odebrání
- Obec
 - 3 krát zamítla odebrání
 - 2 krát udělila pokutu za přestupek
 - 1 krát zastavila řízení (šetření)

5.2.5 KVS 2009

Případ	Měsíc/rok začátek	Měsíc/rok konec	Počet/pohlaví	Plemeno/věk	Případ šetření	Zákon 246/1992 Sb. §	Výsledek šetření
10	říjen 08	2/09	1 pes	špic X belgický ovčák, 2 roky	Ubít majitelkou (podřízla - vykrvila)	05-01, 05-08c 05h-01, 04-01j 04-01x	Drastický způsob týrání pokuta 4000 Kč
11	říjen 08	3/09	1 pes	Kříženec neuváděno	Podvýživa, zdravotní stav – vyražené oko, uvázn k noze od stolu na délku 1 m	04-01c1, 04-01j, 04-01x, 04-01k 04-01c3	Návrh na odebrání pokuta 2000 Kč
12	listopad 08	9/09	1 pes	X pitbulteriér 2 roky	Nezabezpečený pokoušel jiné psy	04-01j	Pokuta 500 Kč
13	srpen 08	11/09	10 neuváděno	kříženci	Výživa, chovatelské podmínky, volné pobíhání	04-01c1, 04-01j 04-01k	Majitel s psych. poruchou, udělena sankce
14	únor 08	11/09	1 neuváděno	neuváděno	Postřelení myslivcem na procházce s majiteli	04-01j, 04-01x	Neprojednáno v termínu – zaniklo
15	březen 08	11/09	1 fena	Aljašský malamut 8 let	Nakopána do břicha (vyšla bolestí)	04-01x, 04-01j 04-01h	Pomsta majiteli udělena pokuta
16	březen 08	11/09	1 fena	NO neuváděno	Napadla jiného psa, nezabezpečení	04-01j	Udělena pokuta
17	červenec 07	11/09	1 neuváděno	neuváděno neuváděno	Pes trvale umístěný na balkoně	04-01k, 04-01c3	Udělena sankce
18	červen 09	9/09	1/fena 1/ pes	RIW, NO neuváděno	Podvýživa, nedostatečná péče a pohyb	04-01c1, 04-01c3 04-01j, 04-01x 04-01k	Pokuta 3000 Kč Umístění do útulku
19	červenec 09	8/09	1 neuváděno	NO neuváděno	Výživa, péče	04-01c1, 04-01x, 04-01j, 04-01k	Udělena sankce
20	listopad 09	12/09	5 neuváděno	Kříženci neuváděno	Opuštění majitel se odstěhoval	04-01s, 04-01j 04-01x	Umístění do útulku

Obrázek 4 Šetření KVS zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání 2009
(Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2009 KVS v Jihlavě řešila 11 případů, porušení zákona č. 246/192 Sb, v délce intervalu od 1 do 12 měsíců. Celkem bylo v šetření 25 psů různých plemen a kříženců.

Nejvíce se jednalo se o tyto § zákona č. 246/192 Sb (počtu psů):

- 04–01c1 omezení výživy a napájení (14)
- 04–01k nevhodné podmínky chovu (16)
- 04–01j nepřiměřený stres (24)
- 04–01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (12)

Na rozdíl od minulých let, byly ještě porušeny tyto § (počtu psů):

- 04 – 01c3 bezúčelné uvazování (4)
- 04–01s opuštění zvířete (5)
- 04–01h nedovolené podněty a pomůcky (1)
- 05–01 bezdůvodné usmrcení zvířete (1)
- 05–08c ubití, ubodání (1)
- 05h-01 usmrcování – nedovolený způsob (1)

5.2.6 KVS 2010

Případ	Měsíc/rok začátek	Měsíc/rok konec	Pohlaví počet	Plemeno Věk	Případ šetření	Zákon 246/192 Sb. §	Výsledek šetření
21	únor 09	8/10	1 pes	Kříženec neuveдено	Nevhodné chovatelské podmínky, omezení pohybu, hygien	04-01k, 04-01j 04-01c3, 04-01x	Udělena pokuta 1000 Kč
22	listopad 09	3/10	1 fena 1 pes	Leonberger 3,5 let Bernardýn 5,5 let	Nedostatečná výživa	04-01c1, 04-01x	Udělena pokuta 1000 Kč
23	prosinec 09	4/10	1 fena	Labrador 1 rok	Trvalý úvaz na řetězu, útlčky	04-01c3, 04-01k, 04-01n, 04-01j	Udělena pokuta 500 Kč
24	únor 09	5/10	1 pes	X RTW 5let	Uzavřený v autě – dehydrovaný, přehřátý	04-01c1, 04-01x, 04-01j, 04-01k 04-01s	Odloženo – majitel nenalezen
25	leden 10	4/10	1 fena	Kříženec 4 roky	Nevhodný chov, výživa	04-01c1, 04-01x, 04-01j, 04-01k	Odloženo – smrt majitele
26	červenec 10	8/10	4 neuveдено	Kříženci neuveдено	Nevhodný chov, výživa	04-01c1, 04-01j, 04-01x, 04-01k	Návrh na odebrání nerealizován
27	březen 10	5/10	3 feny 5 psů	Kříženci	Příbuzenská plemenitba, nevhodný chov	04-01k, 04-01j 04-01x, 05-01, 05-08c	5 psů a 1 fena ukopáno, ubití, 2 ponechání majitelům
28	červen 10	8/10	1 pes	X NO 6 let	Omezení výživy	04-01c1, 04-01x	Odloženo smrt majitele

Obrázek 5 Šetření zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání 2010 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2010 KVS v Jihlavě řešila 8 případů, porušení zákona č. 246/192 Sb, v délce intervalu od 6 do 1 měsíce. V šetření bylo 19 psů různých plemen a kříženců.

Šetření se týkalo § zákona č. 246/192 Sb (počtu psů):

- 04–01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (18)
- 04–01k nevhodné podmínky chovu (16)
- 04–01j nepřiměřený stres (16)
- 04–01c1 omezení výživy a napájení (9)
- 04–01c3 bezúčelné uvazování (2)
- 04–01n nevhodné způsoby uvazování (1)
- 05–01 bezdůvodné usmrcení zvířete (6)
- 05–08c ubití, ubodání (6)

Výsledky šetření:

- 3 případy odloženy
- 3 případy pokuta (500 – 1000 Kč)
- 2 případy bez sankce

5.2.7 KVS 2011

případ	Měsíc/rok začátek	Měsíc/rok konec	Pohlaví počet	Plemeno věk	Šetření	Zákon 246/1992 Sb. §	Výsledek šetření
29	prosinec 10	1/11	1 fena	Leonberger 10 měsíců	Nevhodné chovatelské podmínky	04-01k,04-01j 04-01x	Provedena kontrola-bez závad
30	prosinec 10	1/11	3 pes 6 Fen	Mops, 1/ franc. Buldoček, 3/ mops, 1/ RTW neuvvedeno	Nevhodné chovatelské podmínky, výživa	04-01k,04-01x, 04-01j,04-01cl	Návrh odebrání kontrola – bez závad
31	leden 11	1/11	1 Fena	Labrador 1,5 roku	Výživa, nevhodné podmínky	04-01k,04-01j 04-01cl,04-01x	Obec: bez závad
32	květen 11	5/11	1 pes	Křížence 5 let	Chovatelské podmínky	04-01k,04-01j	Obec: bez závad
33	červen 11	6/11	1 Fena	NO 4 roky	Chovatelské podmínky	04-01k,04-01j	Obec: bez závad
34	srpen 11	8/11	1 pes	NO X Husky 5 let	Chovatelské podmínky, výživa	04-01k,04-01j 04-01cl,04-01x	Obec: bez závad
35	říjen 11	10/11	1 pes	RTW 4 roky	Chovatelské podmínky	04-01k,04-01j	Obec: bez závad
36	říjen 11	10/11	1 pes	Labrador X malamut 1 rok	Chovatelské podmínky	04-01k,04-01j	Dohoda o zlepšení podmínek s majitelem

Obrázek 6 Šetření zákona č. 246/192 Sb. na ochranu zvířat proti týrání 2011 (Autor: Rychlá, 2012)

V roce 2010 KVS v Jihlavě řešila 8 případů, porušení zákona č. 246/192 Sb, v délce intervalu do 1 měsíce. V šetření bylo 16 psů různých plemen a kříženců.

Nejvíce se jednalo se o tyto § zákona č. 246/192 Sb (počtu psů):

- 04-01k nevhodné podmínky chovu (16)
- 04-01j nepřiměřený stres (16)
- 04-01x jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete (12)
- 04-01cl omezení výživy a napájení (11)

Výsledky šetření obce:

- celkem 7 případů zamítnuto (15 psů)
- 1 případ dohodou o zlepšení podmínek, bez sankce (1 pes)

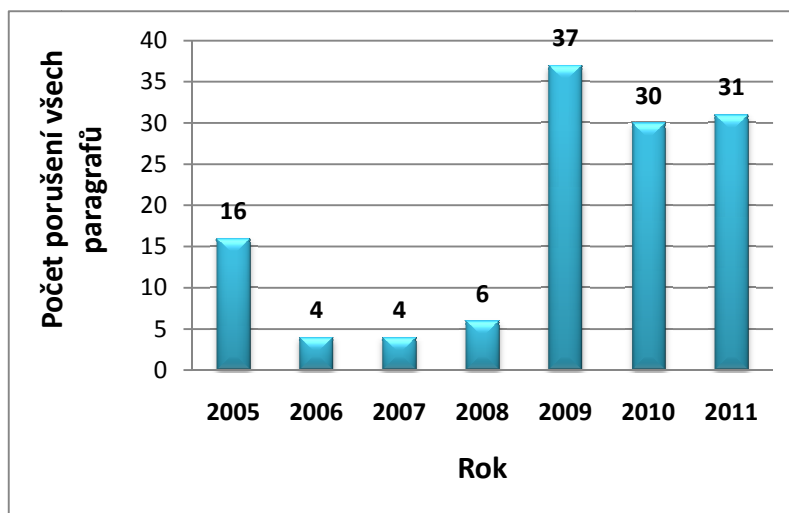
Návrhy KVS:

- 1 případ návrh na odebrání (9 psů)
- 15 případů udělení sankce

5.2.8 Souhrn údajů KVS Jihlava 2005 – 2011

ROK / Zákon 246/1992 §	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	celkem porušení §
§ 04-01k	3	1	1	3	5	6	8	27
04-01c1	3	1	1	3	5	6	8	27
04-01j	4	1	1	0	10	6	7	29
§ 04-01c3	0	0	0	0	3	3	0	6
§ 04-01s	0	0	0	0	1	0	0	1
§ 04-01n	0	0	0	0	0	1	0	1
§ 04-01h	0	0	0	0	1	0	0	1
§ 04-01x	3	1	1	0	7	7	8	27
§ 05-7a	1	0	0	0	0	0	0	1
§ 05-01	1	0	0	0	1	0	0	2
§ 05-08c	0	0	0	0	1	0	0	1
§ 05h-01	1	0	0	0	1	0	0	2
počet §/rok	16	4	4	6	37	30	31	125

Tabulka č. 24 Souhrn šetřených § zákona č. 246/192 Sb 2005-2011 KVS Jihlava
(Autor: Rychlá, 2012)

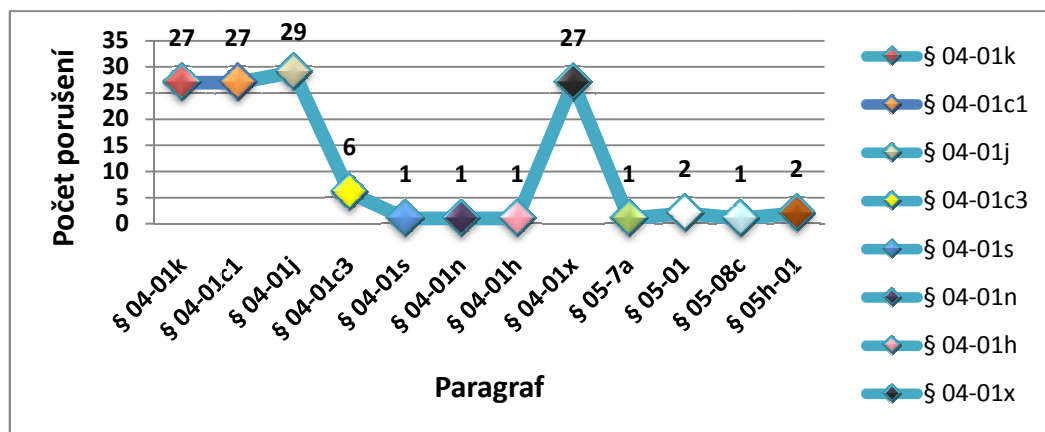
Graf 26. Počet všech porušených § zákona č. 246/192 Sb. za sledované období 2005 – 2011 na KVS (Autor: Rychlá, 2012)

- nejvíce za rok 2009 (37)
- nejméně za rok 2006 (4)

Roční průměr: $128/7 = 16$ s průměrnou roční odchylkou 14,2

Nadprůměrné roky: 2009, 2010, 2011

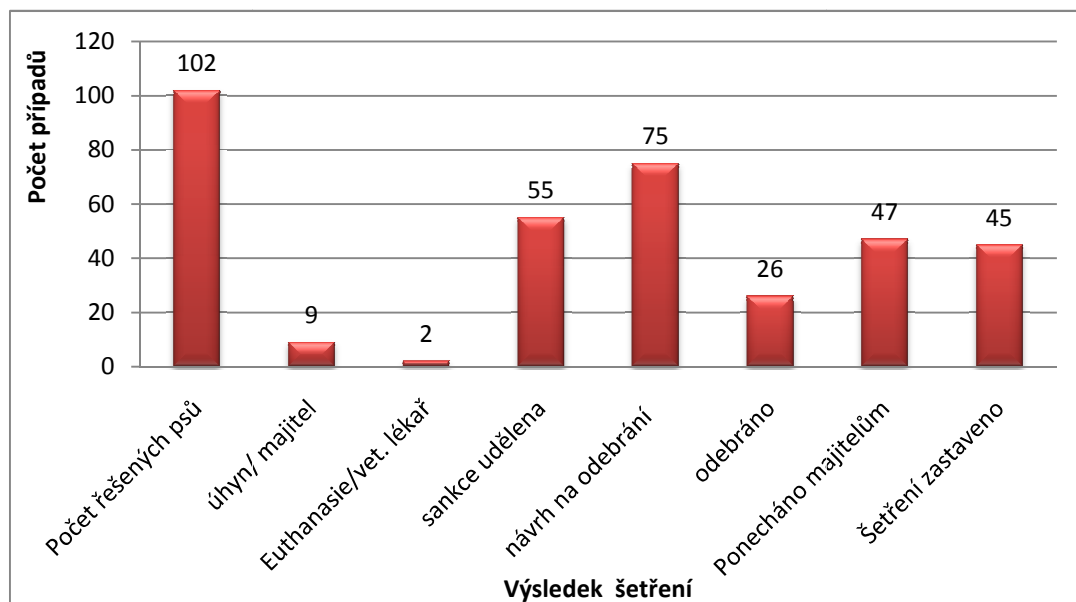
Podprůměrný rok: 2009

Graf 27. Znáznorňuje porušení jednotlivých § zákona č. 246/192 Sb. za sledované období 2005 – 2011 KVS (Autor: Rychlá, 2012)

Nejvyšší četnost porušovaných § zákona č. 246/1992 Sb.

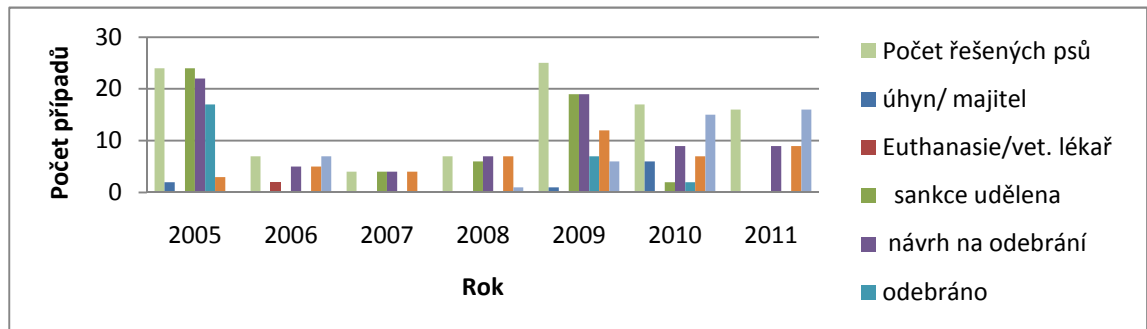
- § 04-01j = nepřiměřený stres: 29 porušení
- § 04-01x = jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete: 27 porušení
- § 04-01c1 = omezování výživy a napájení: 27 porušení
- § 04-01k = nevhodné podmínky chovu: přesahující 27 porušení

Graf 28 Souhrn výsledků šetření KVS a obcí Kraje vysočina (Autor: Rychlá, 2012)

Z celkového počtu řešených případů týrání:

- odebráno 26 psů z navrhovaného počtu 75 psů (1/3)
- euthanasie vet. lékař 2 psi, ubití, ubodání 9 psů z tohoto počtu pouze jedno šetření po zabití psa
- zastaveno šetření u 45 psů
- udělena sankce (pokuta) v 55 případech

Graf 29 Vývoj výsledků šetření KVS během let 2005-2011 (Autor: Rychlá, 2012)

(Graf znázorňuje vývoj spolupráce mezi KVS a obcí s rozšířenou působností – výkon opatření)

Výkon práce KVS v Jihlavě:

- provedla šetření v 36 případech podle zákona č. 246/192 Sb
- zhodnotila stav 102 psů
- shledala 125 porušení § zákona č. 246/192 Sb
- navrhla opatření k zamezení týrání (pokuta, odebrání)

Výkon práce zodpovědných obcí Kraje Vysočina

- zhodnotila 36 případů šetření KVS z porušení zákona č. 246/192 Sb
- zamítla šetření u 10 případů
- změnila návrh řešení KVS ve 13 případech (43 psů)
- posoudila životní podmínky 102 psů a shledala 35 psů ve vyhovujících podmínkách a zdravotním stavu, 8 psů zemřelo (2 utraceni na místě KVS, 6 ukopali majitelé)
- udělila sankci – pokutu ve 34 případech
- neprojednala v termínu 1 případ, odložila 3 případy, 1 případ dohodou

5.3 POROVNÁNÍ ÚDAJŮ KVS A MĚSTSKÝ ÚTULEK JIHLAVA 2005 – 2011

Srovnáním dat z Městského útulku v Jihlavě a KVS pro Kraj Vysočina, je zjištěno, že počet oficiálních případů týrání nedosahuje hodnot Městského útulku pro zvířata, který je jedním z pěti podobných zařízení v Kraji vysočina. Při předpokladu pěti podobných výsledků z ostatních zařízení na Vysočina, lze rozšířit údaje pětinasobně a porovnat zjištěná data. Jedná se o zjednodušenou metodu, ale přijatelnou pro srovnání v celém Kraji Vysočina.

S tímto předpokladem je porovnání zjištěných dat:

Rok Organizace	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Součet
Útulek	118	122	83	178	81	167	143	892
KVS	16	4	4	6	37	30	31	128
Útulek 5x	590	610	415	890	405	835	715	4460

Tabulka 25. Porovnání výsledků zjištěných v obou organizacích (Autor: Rychlá, 2012)

Zjištění případů KVS ve sledovaném období:

2005 – 2008 =velmi nízká, 2009 – 2011 =dochází k nárůstu

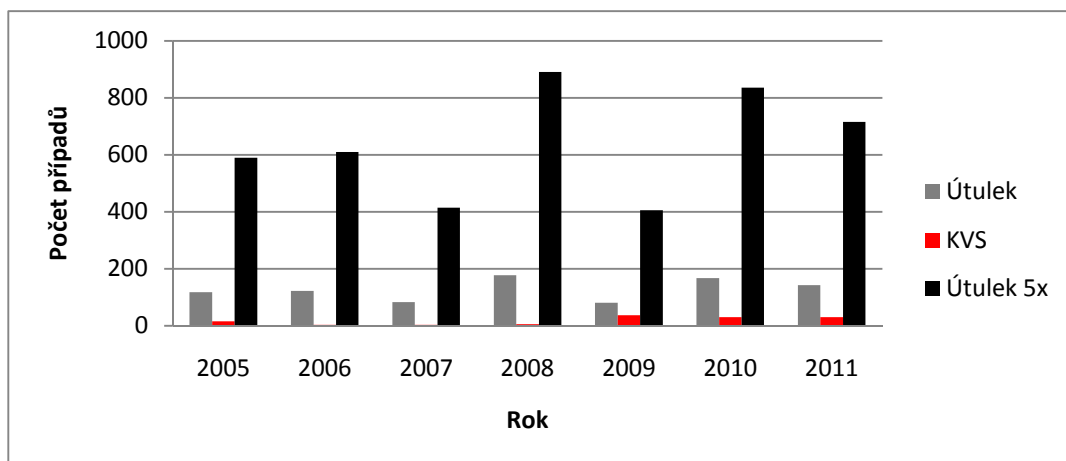
Porovnání statistickým párovým t-testem:

Párový t-test: Nulová hypotéza: Hodnoty jsou spárované, a tudíž se od sebe neliší

Alternativní hypotéza: Hodnoty spárované nejsou, a tudíž nepopisují ten samý stav

Vypočtená hodnota pravděpodobnosti za předpokladu platnosti nulové hypotézy, která se řídí Studentovým rozdělením, pomocí excelovské funkce T. TEST, je $p=0,00014$

Zvolíme-li doporučenou hladinu významnosti 5 procent, a tudíž hladinu spolehlivosti 95 procent (hladina významnosti říká, s jakou pravděpodobností se spletu, pokud zamítnu nulovou hypotézu). Vzhledem k tomu, že hodnota $p=0,00014$ je daleko menší, než hodnota hladiny významnosti 5 procent, čili 0,05, můžeme nulovou hypotézu o shodnosti údajů KVS a útulku zamítnout a přijmout alternativní hypotézu, a to, že se zjištěné údaje statisticky liší (nejdou tudíž spárované - nepopisují tu samou situaci) Pokud by byl proveden párový t-test na datech ne 5x útulek, ale pouze útulek versus KVS, byl by rozdíl ještě více patrný, ale to bychom neporovnávali srovnatelné údaje.

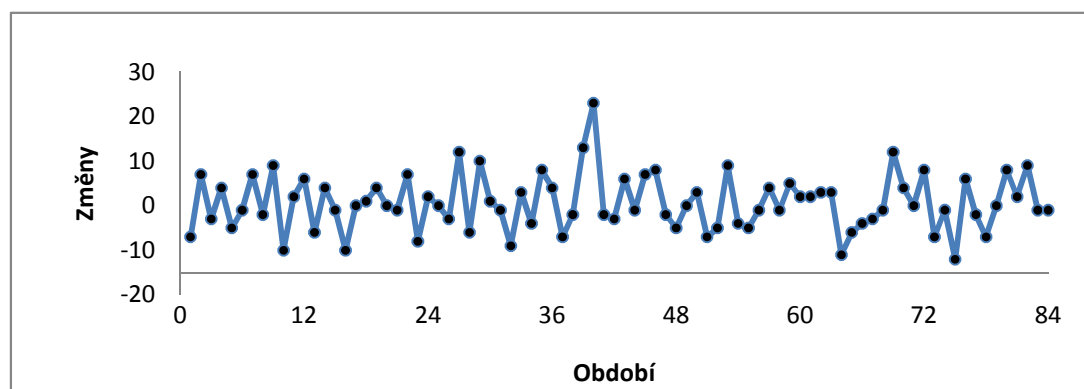
Graf 30. Porovnání údajů KVS a Městským útulkem Jihlava s koeficientem 5 násobku
(Autor: Rychlá, 2012)

Závěr: Počet týraných psů podle paragrafů, dle KVS je ročně v průměru 16 za celý kraj, se směrodatnou odchylkou 14,2, počet případů z jednoho útulku je 127,4, se směrodatnou odchylkou 37,9. Počet případů přepočtených na 5 útulků při stejné metodice a obdobných zjištěních, je 637 Počet případů přepočtených na 5 útulků při stejné metodice a obdobných zjištěních, je 637 se směrodatnou odchylkou 189,5. Údaj KVS o počtu porušených paragrafů ohledně týrání je skoro 8 krát menší, než údaje z jednoho útulku, a tudíž v celém kraji je počet zjištění KVS menší asi 40 násobně, což je velmi alarmující

5.4 ČASOVÉ ŘADY POHYBU PSŮ SE VZTAHEM K POČTU TÝRANÝCH PSŮ V MĚSTSKÉM ÚTULKU V JIHLAVĚ

Rok	Měsíc	Období	Změna	Rok	Měsíc	Období	Změna	Rok	Měsíc	Období	Změna
2005	Leden	1	-7	2008	Leden	37	-7	2011	Leden	73	-7
	Únor	2	7		Únor	38	-2		Únor	74	-1
	Březen	3	-3		Březen	39	13		Březen	75	-12
	Duben	4	4		Duben	40	23		Duben	76	6
	Květen	5	-5		Květen	41	-2		Květen	77	-2
	Červen	6	-1		Červen	42	-3		Červen	78	-7
	Červenec	7	7		Červenec	43	6		Červenec	79	0
	Srpen	8	-2		Srpen	44	-1		Srpen	80	8
	Září	9	9		Září	45	7		Září	81	2
	Říjen	10	-10		Říjen	46	8		Říjen	82	9
	Listopad	11	2		Listopad	47	-2		Listopad	83	-1
	Prosinec	12	6		Prosinec	48	-5		Prosinec	84	-1
2006	Leden	13	-6	2009	Leden	49	0				
	Únor	14	4		Únor	50	3				
	Březen	15	-1		Březen	51	-7				
	Duben	16	-10		Duben	52	-5				
	Květen	17	0		Květen	53	9				
	Červen	18	1		Červen	54	-4				
	Červenec	19	4		Červenec	55	-5				
	Srpen	20	0		Srpen	56	-1				
	Září	21	-1		Září	57	4				
	Říjen	22	7		Říjen	58	-1				
	Listopad	23	-8		Listopad	59	5				
	Prosinec	24	2		Prosinec	60	2				
2007	Leden	25	0	2010	Leden	61	2				
	Únor	26	-3		Únor	62	3				
	Březen	27	12		Březen	63	3				
	Duben	28	-6		Duben	64	-11				
	Květen	29	10		Květen	65	-6				
	Červen	30	1		Červen	66	-4				
	Červenec	31	-1		Červenec	67	-3				
	Srpen	32	-9		Srpen	68	-1				
	Září	33	3		Září	69	12				
	Říjen	34	-4		Říjen	70	4				
	Listopad	35	8		Listopad	71	0				
	Prosinec	36	4		Prosinec	72	8				

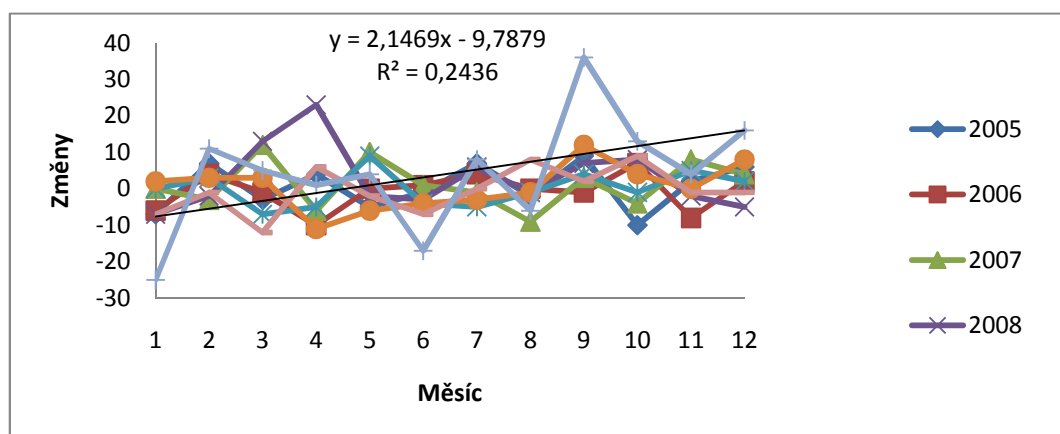
Obrázek 2 Tabulky sledování změn počtu jednotlivých psů v měsících (Autor: Rychlá, 2012)

Graf 31 Znárodnění změn v pohybu psů v Městském útulku Jihlava (Autor: Rychlá, 2012)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Celkem
Leden	-7	-6	0	-7	0	2	-7	-25
Únor	7	4	-3	-2	3	3	-1	11
Březen	-3	-1	12	13	-7	3	-12	5
Duběn	4	-10	-6	23	-5	-11	6	1
Květen	-5	0	10	-2	9	-6	-2	4
Červen	-1	1	1	-3	-4	-4	-7	-17
Červenec	7	4	-1	6	-5	-3	0	8
Srpen	-2	0	-9	-1	-1	-1	8	-6
Září	9	-1	3	7	4	12	2	36
Říjen	-10	7	-4	8	-1	4	9	13
Listopad	2	-8	8	-2	5	0	-1	4
Prosinec	6	2	4	-5	2	8	-1	16
Celý rok	7	-8	15	35	0	7	-6	

Tabulka 26: Měsíční změny počtu psů v útulku (Autor: Rychlá, 2012)

Graf 32 Měsíční změny v porovnání v jednotlivých letech (Autor: Rychlá, 2012)

Předpokládejme, že se lidé ve stejných ročních obdobích a měsících chovají podobně, pak se sečte vliv daného období, pokud dané změny sečteme v jednotlivých měsících.

Z grafu 32 je patrné, že lidé si berou psy z útulku nejvíce v lednu, a pak v srpnu a červnu. Leden je odůvodnitelný z hlediska dodatečného splnění vánočního přání, v červnu bývá

pejsk dárkem za vysvědčení a v srpnu zřejmě ozvláštnění posledních týdnů prázdnin, kdy už rodiče nevědí, čím zabavit své ratolesti. Největší nárůst psů v útulku pozorujeme v průměru v měsících září, únoru a březnu. Září si vysvětlujeme návratem školních dětí ke školním povinnostem, nedostatkem času, ale také jistou omrzelostí z domácího mazlíčka. Únor a březen je období povánoční, kdy po měsíci opadá radost z domácího mazlíčka, a ten se stává přítěží. Dále jsou vidět 1-2 měsíční cykly úbytku a nárůstu počtu psů.

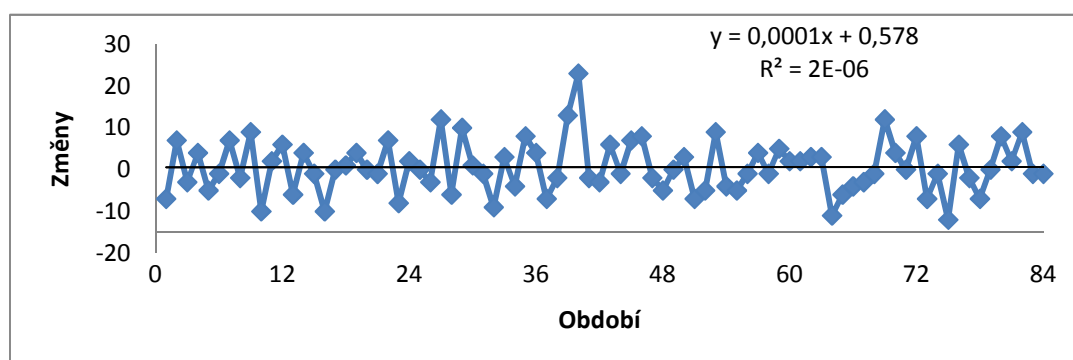
Z dlouhodobého zprůměrovaného hlediska počet psů v útulku během roku ale mírně roste lineárním trendem, viz graf 32.

Počet sledovaných období	84
Minimum	-12
Maximum	23
Medián	0
Modus	-1
Stř. hodnota	0,60
Chyba stř. hodnoty	0,68
Směr. odchylka	6,22
Rozptyl výběru	38,75
Špičatost	0,91
Šířkost	0,54

Tabulka 27. Elementární statistika dané časové řady (Autor: Rychlá, 2012)

Průměrná změna počtu psů v útulku je +0,60, tj. necelý jeden přírůstek měsíčně, se směrodatnou odchylkou 6,22, tj. o více jak 6 kousků jedním i druhým směrem.

Medián vyšel jako nulová změna, nejvíce změn probíhá v průměru v daných měsících o minus jeden jedinec.

Graf 33 Trendová funkce změn (Autor: Rychlá, 2012)

Klasickou trendovou funkci není snadné nalézt, exponenciální, lineární, mocninné, logaritmické, apod. funkce dávají koeficient determinace R^2 velmi nízký, $R^2 < 0,060$; proto na grafu je ukázka jedné z možných trendových funkcí, i když není moc dobrá. Daná časová řada vykazuje harmonický průběh, který není lehké najít.

To, že se průměrná změna pohybuje v číslech -1 (modus) až téměř 1 (0,60 – střední hodnota), znamená, že se psi v útulku ani nehromadí, ale ani houfně nemizí, je v nich víceméně ustálený stav.

Faktor	Anova: jeden faktor			
Rok	Počet	Součet	Průměr	Rozptyl
2005	12	7	0,583	38,083
2006	12	-8	-0,667	25,697
2007	12	15	1,250	41,659
2008	12	35	2,917	76,447
2009	12	0	0,000	22,909
2010	12	7	0,583	38,629
2011	12	-6	-0,500	39,182

Tabulka 28. Testování rozdílu změn počtu psů v útulku (Autor: Rychlá, 2012)

ANOVA						
Zdroj variability	SS	Rozdíl	MS	F	Hodnota P	F krit
Mezi výběry	107,5714	6	17,92857	0,444081	0,847017	2,218817
Všechny výběry	3108,667	77	40,37229			
Celkem	3216,238	83				

Tabulka 29. Testování rozdílů mezi jednotlivými roky (Autor: Rychlá, 2012)

Test nulové hypotézy, že se od sebe neliší průměrné měsíční umístění psů v útulku v jednotlivých letech je nulová hypotéza.

$$H_0: \mu (2005) = \mu (2006) = \mu (2007) = \mu (2008) = \mu (2009) = \mu (2010) = \mu (2011)$$

Alternativní hypotéza-měsíční průměrný počet umístěných psů v jednotlivých letech se od sebe statisticky liší. $H_1: \text{non } H_0$

Za hladinu spolehlivosti α (=chyba I. druhu) volíme 5 procent, tj. 0,05, provedeme test ANOVA.

Vzhledem k tomu, že hodnota $P=0,847017 > \alpha=0,05$, nelze zamítnout nulovou hypotézu.

Závěr: Průměrné měsíční umístění počtu psů v útulku v jednotlivých letech se od sebe statisticky neliší, tj. v každém měsíci daného roku dojde k umístění stejného počtu psů (v průměru)-dáno rozkolísaností.

Test rozdílnosti součtu umístěných psů v jednotlivých letech

Test nulové hypotézy, že se od sebe neliší součet umístěných psů v útulku v jednotlivých letech. $H_0: \sum(2005)=\sum(2006)=\sum(2007)=\sum(2008)=\sum(2009)=\sum(2010)=\sum(2011)$

Je nulová hypotéza, neboli, že data pocházejí z jednoho rozdělení: $H_0: \sum=\sum_0=7,14$

$H_1: \text{non } H_0$

Alternativní hypotéza-součet umístěných psů v jednotlivých letech se statisticky liší.

Za hladinu spolehlivosti α (=chyba I. druhu) volíme 5 procent, tj. 0,05

Provedeme excelovský z-test, který spočte P-hodnotu=0,5000.

Vzhledem k tomu, že hodnota $P=0,5000 > \alpha=0,05$, nelze zamítnout nulovou hypotézu.

Závěr: Celkové umístění počtu psů v útulku v jednotlivých letech se od sebe statisticky neliší, tj. ročně dojde ke statisticky stejnému, průměrnému, umístění počtu psů= $(7-8+15+35+0+7-6)/7=7,14$.

Testování rozdílu změn počtu psů v za měsíc útulku - Anova: jeden faktor

Měsíc	Počet	Součet	Průměr	Rozptyl
Leden	7	-25	-3,571	16,286
Únor	7	11	1,571	13,286
Březen	7	5	0,714	86,905
Duben	7	1	0,143	143,810
Květen	7	4	0,571	41,286
Červen	7	-17	-2,429	8,619
Červenec	7	8	1,143	21,143
Srpen	7	-6	-0,857	24,476
Září	7	36	5,143	19,810
Říjen	7	13	1,857	50,476
Listopad	7	4	0,571	26,619
Prosinec	7	16	2,286	18,905

Tabulka 30. Faktor (Autor: Rychlá, 2012)

ANOVA						
Zdroj variability	SS	Rozdíl	MS	F	Hodnota P	F krit
Mezi výběry	386,5238	11	35,13853	0,894074	0,550234	1,924308
Všechny výběry	2829,714	72	39,30159			
Celkem	3216,238	83				

Tabulka 31 Anova (Autor: Rychlá, 2012)

Testování rozdílů mezi jednotlivými roky v daných měsících

Test nulové hypotézy, že se od sebe neliší průměrné umístění psů v útulku v měsících meziročně: $H_0: \mu(\text{leden}) = \mu(\text{únor}) = \dots = \mu(\text{prosinec})$ je nulová hypotéza

$H_1: \text{non } H_0$ je alternativní hypotéza-průměrný počet umístěných psů v měsících se mezi roky od sebe statisticky liší. Za hladinu spolehlivosti α (=chyba I. druhu) volíme 5 procent, tj. 0,05, provedeme test Anova. Vzhledem k tomu, že hodnota $P=0,550234 > \alpha=0,05$, nelze zamítnout nulovou hypotézu. Závěr: Průměrné umístění počtu psů v útulku v měsících se meziročně od sebe statisticky neliší, tj. jednotlivé měsíce se meziročně statisticky kopírují.

Test rozdílnosti součtu umístěných psů v jednotlivých měsících

Test nulové hypotézy, že se od sebe neliší součet umístěných psů v útulku v jednotlivých měsících

$H_0: \sum(\text{leden}) = \sum(\text{únor}) = \dots = \sum(\text{prosinec})$ je nulová hypotéza, neboli, že data pocházejí z jednoho rozdělení: $H_0: \sum = \sum_0 = 4,17$

H_1 : non H_0 -alternativní hypotéza – součet umístěných psů v jednotlivých měsících se statisticky liší. Za hladinu spolehlivosti α (=chyba I. druhu) volíme 5 procent, tj. 0,05

Provedeme excelovský z-test, který spočte P-hodnotu=0,5000. Vzhledem k tomu, že hodnota $P=0,5000 > \alpha = 0,05$, nelze zamítnout nulovou hypotézu. Závěr: Celkové umístění počtu psů v útulku v jednotlivých letech se od sebe statisticky neliší, tj. ročně dojde ke statisticky stejnému umístění počtu psů = $(-25+11++16)/12=4,17$.

Rok	Měsíc	Období	Změna	Rok	Měsíc	Období	Změna	Rok	Měsíc	Období	Změna
2005	Leden	1	-7	2006	Leden	13	-6	2007	Leden	25	0
	Únor	2	7		Únor	14	4		Únor	26	-3
	Březen	3	-3		Březen	15	-1		Březen	27	12
	Duben	4	4		Duben	16	-10		Duben	28	-6
	Květen	5	-5		Květen	17	0		Květen	29	10
	Červen	6	-1		Červen	18	1		Červen	30	1
	Červenec	7	7		Červenec	19	4		Červenec	31	-1
	Srpen	8	-2		Srpen	20	0		Srpen	32	-9
	Září	9	9		Září	21	-1		Září	33	3
	Říjen	10	-10		Říjen	22	7		Říjen	34	-4
	Listopad	11	2		Listopad	23	-8		Listopad	35	8
	Prosinec	12	6		Prosinec	24	2		Prosinec	36	4

Rok	Měsíc	Období	Změna	Sez. index	Rok	Měsíc	Období	Změna	Sez. index
2008	Leden	37	-7	-2,400	2010	Leden	61	2	3,429
	Únor	38	-2	-0,686		Únor	62	3	5,143
	Březen	39	13	4,457		Březen	63	3	5,143
	Duben	40	23	7,886		Duben	64	-11	-18,857
	Květen	41	-2	-0,686		Květen	65	-6	-10,286
	Červen	42	-3	-1,029		Červen	66	-4	-6,857
	Červenec	43	6	2,057		Červenec	67	-3	-5,143
	Srpen	44	-1	-0,343		Srpen	68	-1	-1,714
	Září	45	7	2,400		Září	69	12	20,571
	Říjen	46	8	2,743		Říjen	70	4	6,857
	Listopad	47	-2	-0,686		Listopad	71	0	0,000
	Prosinec	48	-5	-1,714		Prosinec	72	8	13,714
2009	Leden	49	0	0,000	2011	Leden	73	-7	14,000
	Únor	50	3	3,000		Únor	74	-1	2,000
	Březen	51	-7	-7,000		Březen	75	-12	24,000
	Duben	52	-5	-5,000		Duben	76	6	-12,000
	Květen	53	9	9,000		Květen	77	-2	4,000
	Červen	54	-4	-4,000		Červen	78	-7	14,000
	Červenec	55	-5	-5,000		Červenec	79	0	0,000
	Srpen	56	-1	-1,000		Srpen	80	8	-16,000
	Září	57	4	4,000		Září	81	2	-4,000
	Říjen	58	-1	-1,000		Říjen	82	9	-18,000
	Listopad	59	5	5,000		Listopad	83	-1	2,000
	Prosinec	60	2	2,000		Prosinec	84	-1	2,000

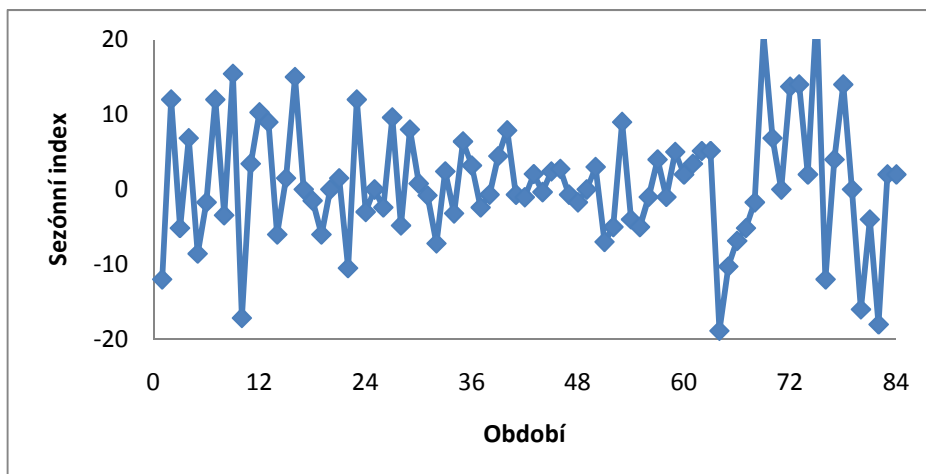
Tabulka 32 - 33 Sledování změn počtu psů v útulku v jednotlivých měsících (Autor: Rychlá, 2012)

K pravidelným cyklickým výkyvům, které nás při rozboru časových řad nejvíce zajímají, patří sezónní výkyvy. Ty nejsou žádoucí pro naše posouzení, zkoumání, ani predikce. Je zapotřebí znát průběh sezónnosti, její sílu. Metody měření sezónnosti vycházejí ze srovnání skutečné hodnoty zkoumané veličiny, s hodnotou veličiny, která je oproštěna od vlivu sezónnosti.

Hlavní trend jsme již některou z metod dokázali určit, i když s velmi nízkou hladinou spolehlivosti. Hodnoty oprostěné od sezónních vlivů mohou být např. průměrné hodnoty za měsíc, čtvrtletí, či rok, v daném roce, a relativní odchylky od této čáry pak považujeme za ukazatele intenzity sezónního výkyvu a nazýváme je sezónní indexy. Je více definic sezónních indexů, přidržíme se následující:

$$s_{ij} = \frac{y_{ij}}{\bar{y}_j} \quad i - \text{tý měsíc, } j - \text{tý rok} \qquad s_{ij} = \frac{y_{ij}}{\bar{y}_j} \quad i - \text{tý měsíc, } j - \text{tý rok}$$

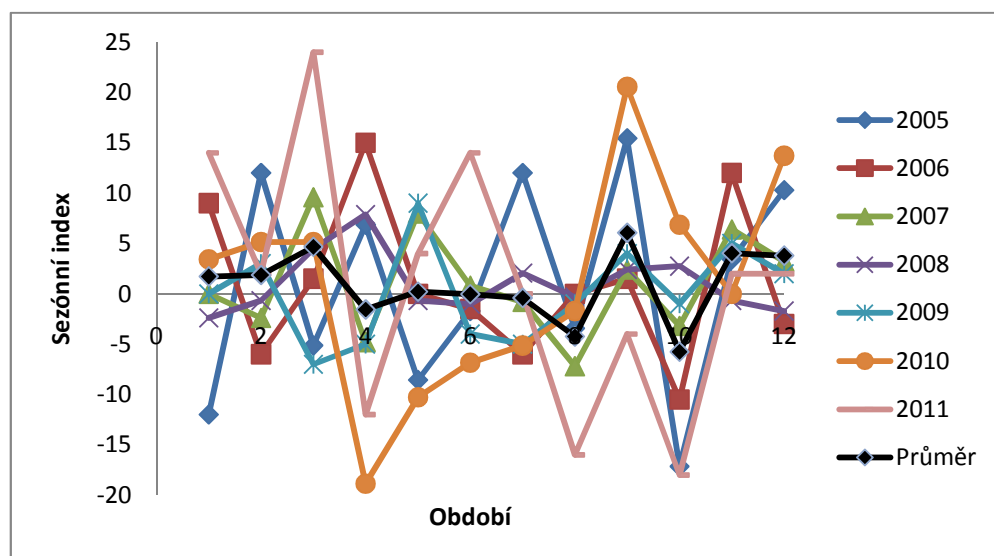
Na sezónnost usuzujeme ze sezónních indexů vypočtených za několik let a navíc z prostého aritmetického průměru těchto sezónních indexů pro stejná období, např. měsíce. Na sezónnost se dá posuzovat i třeba z hlediska váženého aritm. průměru. Pokud je sezónní index v dané sezóně větší než 1, pak jde o sezónní vzestup, pokud menší než 1, pak o pokles, pokud je roven 1, pak v dané sezóně nepůsobí sezónní vlivy. Pokud je roven 1, pak v dané sezóně nepůsobí sezónní vlivy.

Graf 34 Sezónní indexy (Autor: Rychlá, 2012)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	Prům.sez.index
Leden	-12,000	9,000	0,000	-2,400	0,000	3,429	14,000	1,718
Únor	12,000	-6,000	-2,400	-0,686	3,000	5,143	2,000	1,865
Březen	-5,143	1,500	9,600	4,457	-7,000	5,143	24,000	4,651
Duben	6,857	15,000	-4,800	7,886	-5,000	-18,857	-12,000	-1,559
Květen	-8,571	0,000	8,000	-0,686	9,000	-10,286	4,000	0,208
Červen	-1,714	-1,500	0,800	-1,029	-4,000	-6,857	14,000	-0,043
Červenec	12,000	-6,000	-0,800	2,057	-5,000	-5,143	0,000	-0,412
Srpen	-3,429	0,000	-7,200	-0,343	-1,000	-1,714	-16,000	-4,241
Září	15,429	1,500	2,400	2,400	4,000	20,571	-4,000	6,043
Ríjen	-17,143	-10,500	-3,200	2,743	-1,000	6,857	-18,000	-5,749
Listopad	3,429	12,000	6,400	-0,686	5,000	0,000	2,000	4,020
Prosinec	10,286	-3,000	3,200	-1,714	2,000	13,714	2,000	3,784

Tabulka 34 Sezónní indexy počtu psů v útulku (Autor: Rychlá, 2012)

Graf 35 Porovnání sezonním měsíčních indexů (Autor: Rychlá, 2012)

Z grafu je vidět, že v průměru nadprůměrné umístování psů je v září, listopadu a prosinci a v únoru, a podprůměrné v dubnu, srpnu a říjnu. Což když porovnáme s grafem 3, tak vycházejí podobné výsledky. K přesnějšímu pochopení sezónnosti v dané časové řadě by bylo potřeba více údajů, aby sezónní indexy vykazovaly menší odchylky od průměrných měsíčních sezónních indexů. Pak bychom si mohli dovolit dané hodnoty přepočítat na sezónní faktory a údaje ve finále očistit od sezónnosti a zkusit najít výstižnější trendovou funkci očištěnou od sezónního kolísání.

5.5 ČASOVÉ ŘADY TÝRÁNÍ PSŮ

Rok	Měsíc	Období	Změna počtu psů v útulku	Paragrafy	Týrání psi
2005	Leden	1	-7	6	2
	Únor	2	7	30	5
	Březen	3	-3	20	6
	Duben	4	4	3	1
	Květen	5	-5	14	4
	Červen	6	-1	0	0
	Červenec	7	7	12	3
	Srpen	8	-2	4	2
	Září	9	9	8	2
	Říjen	10	-10	3	1
	Listopad	11	2	7	3
	Prosinec	12	6	11	3
2006	Leden	13	-6	9	2
	Únor	14	4	4	1
	Březen	15	-1	15	4
	Duben	16	-10	0	0
	Květen	17	0	10	3
	Červen	18	1	4	1
	Červenec	19	4	15	5
	Srpen	20	0	30	10
	Září	21	-1	8	2
	Říjen	22	7	12	3
	Listopad	23	-8	8	2
	Prosinec	24	2	7	2
2007	Leden	25	0	4	1
	Únor	26	-3	4	1
	Březen	27	12	3	1
	Duben	28	-6	15	6
	Květen	29	10	10	4
	Červen	30	1	0	0
	Červenec	31	-1	7	2
	Srpen	32	-9	0	0
	Září	33	3	3	1
	Říjen	34	-4	0	0
	Listopad	35	8	8	2
	Prosinec	36	4	29	7

Tabulka 35 - Porovnání časových řad – útulek týrání psi, KVS a časová řada změn počtu psů v útulku (Autor: Rychlá, 2012)

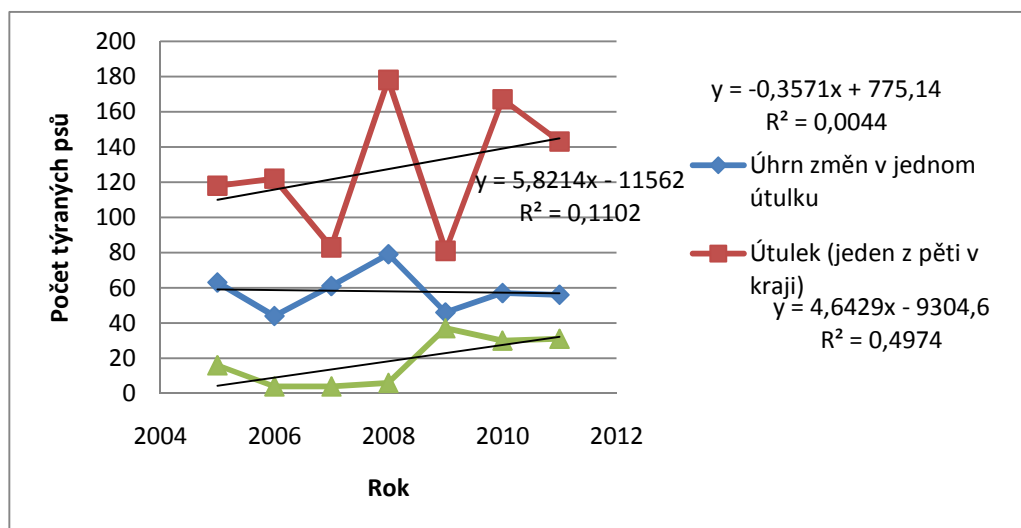
Rok	Měsíc	Období	Změna počtu psů v útulku	Paragrafy	Týraní psi
2008	Leden	37	-7	6	2
	Únor	38	-2	14	4
	Březen	39	13	22	8
	Duben	40	23	4	1
	Květen	41	-2	8	2
	Červen	42	-3	4	1
	Červenec	43	6	14	4
	Srpen	44	-1	0	0
	Září	45	7	14	5
	Říjen	46	8	86	6
	Listopad	47	-2	0	0
	Prosinec	48	-5	6	1
2009	Leden	49	0	0	0
	Únor	50	3	7	2
	Březen	51	-7	6	2
	Duben	52	-5	0	0
	Květen	53	9	8	3
	Červen	54	-4	4	1
	Červenec	55	-5	4	1
	Srpen	56	-1	4	1
	Září	57	4	10	3
	Říjen	58	-1	9	3
	Listopad	59	5	10	2
	Prosinec	60	2	19	5
2010	Leden	61	2	28	8
	Únor	62	3	13	6
	Březen	63	3	31	9
	Duben	64	-11	5	1
	Květen	65	-6	8	3
	Červen	66	-4	3	1
	Červenec	67	-3	19	5
	Srpen	68	-1	10	2
	Září	69	12	30	13
	Říjen	70	4	3	1
	Listopad	71	0	0	0
	Prosinec	72	8	17	4
2011	Leden	73	-7	10	3
	Únor	74	-1	12	3
	Březen	75	-12	3	1
	Duben	76	6	20	4
	Květen	77	-2	3	1
	Červen	78	-7	12	5
	Červenec	79	0	0	0
	Srpen	80	8	15	3
	Září	81	2	9	2
	Říjen	82	9	39	9
	Listopad	83	-1	3	1
	Prosinec	84	-1	17	5

Tabulka 36 - Porovnání časových řad – útulek týraní psi, KVS a časová řada změn počtu psů v útulku (Autor: Rychlá, 2012)

Rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Úhrn změn v jednom útulku	63	44	61	79	46	57	56
Útulek (jeden z pěti v kraji)	118	122	83	178	81	167	143
Krajská veterinární správa za celý kraj	16	4	4	6	37	30	31
Útulek 5x	590	610	415	890	405	835	715

Tabulka 27 Porovnání úhrnných týraní v jednotlivých letech (Autor: Rychlá, 2012)

Tabulka ukazuje počet porušených paragrafů zjištěných KVS a útulkem a počet odložených psů v útulku

Graf 36 porovnání dat úhrnných týraní podle změny počtu psů (Autor: Rychlá, 2012)

Graf č. i Tabulka č. ukazují porovnání dat úhrnných týraní podle změny počtu psů v jednom útulku, údaje o týraných psech podle útulku a podle KVS. Podle údajů KVS i podle útulku, počet týraných psů meziročně vzroste průměrně o necelých 5 podle KVS, resp. o necelých 6 podle útulku.

Počet úhrnných změn v útulku meziročně mírně klesá, ročně v průměru o jednu třetinu, tj. snížení počtu zanechaných psů o jednoho za období 3 let!

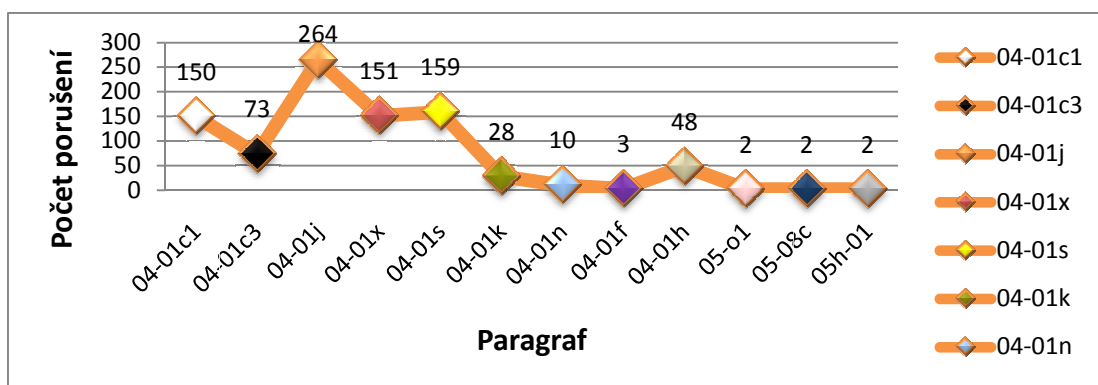
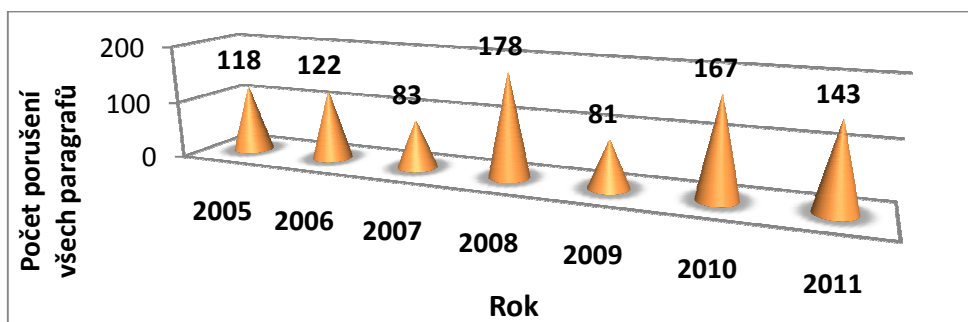
6 DISKUSE

Časové řady o pohybu psů v útulku v letech 2005 – 2011 prokázaly, že počet umístěných psů se v jednotlivých letech výrazně nemění. Největší přírůstek počtu psů bývá, každým rokem, v podzimním až zimním období a nejméně jich je umístěno na útulku v letních měsících. V květnu a v červnu jsou to nejčastěji štěňata z nechtěných nakrytí fen, ale ty většinou rychle najdou domov u nových majitelů. Pro tento fakt jsou možným vysvětlením blížíící se letní prázdniny a teplé počasí, které je ideální pokud chceme psa chovat na zahradě bez přístupu do domu. Také lidé mají více času a děti dostanou pejska za vysvědčení. V tomto případě hrozí nebezpečí, že se po prázdninách, během podzimu, zase dostane zpět na útulek. Většinou jsou tato štěňata již nějakým způsobem poznamenaná pobytem v rodině. Bývají buď hyperaktivní, nečistotná bez jakékoliv výchovy nebo naopak jsou zakřiknutá a bojácná. Což odpovídá zanedbanému štěněčímu stádiu, které trvá, přibližně podle plemene, od 4 do 7 měsíce vývoje a právě v tomto období se má pes začít učit hrou svému postavení ve smečce. Pokud není v tomto věku štěněti věnována maximální pozornost a péče, která je spojená s výchovou a výcvikem odpovídajícím jeho věku, může z něj vyrůst pes se sklony k hysterii, depresím nebo naopak agresivitě. V lepším případě z něj je „pouze“ nevychovanec, který znepríjemňuje život své rodině a jejímu okolí, tím je dáno, že rozvoj jeho chování i osobnosti bude nejspíše defektní a abnormální. Tyto poruchy chování je velmi těžké, a v některých případech nemožné, úplně odstranit nebo alespoň zmírnit jejich dopad, aby negativně neovlivňovaly život takto postiženého psa. Bylo by dobré, kdyby si lidé tuto skutečnost uvědomovali, když pořizují jako dárek živého tvora, protože zničit psí život, pro chvilkový rozmar je nezodpovědné a amorální.

Na podzim se většinou jedná o ztracené, zatoulané psy, protože je čas honů. Je zvýšený výskyt loveckých plemen, ale také psů co se lekli střelby, zpanikařili a utekli svým majitelům. Dalším periodickým prvkem je hárání fen a častější útěk psů, za jejich sexuálními pudy a to má návaznost na zimní měsíce. Vzhledem k zeměpisné poloze Vysočiny, je vysoká vrstva sněhu normální jev a to má za následek snížení plotů, nedovírání branek a většímu potulování psů po okolí a nechtěným zabřeznutím fen.

Srovnáme-li situaci v Městském útulku v Jihlavě v letech 2005 až 2011, vycházejí následující fakta. V jehlanovém grafu je znázorněn počet případů porušování všech § zákona 246/1992 Sb. ve sledovaném období. Jak je zřejmé, že nejvíce případů bylo v roce 2008

(178/rok) a nejméně případů bylo v roce 2009 (81/rok), **přičemž roční průměr činil 892/7 = 127,4 s průměrnou odchylkou 37,9. Nadprůměrné byly roky 2008, 2010,2011, ostatní roky 2005, 2006, 2007, 2009 byly podprůměrné z hlediska porušování § zákona 246/1992**

Graf 23 Porušování jednotlivých § v roce 2005 až 2011 v Městském útulku v Jihlavě
(Autor: Rychlá, 2012)

Nad 100 případů byly porušovány § zákona 246/1992 Sb. tyto paragrafy:

- § 04 -01c1 = omezování vody a výživy 150 případů
- § 04–01x = jiné jednání vedoucí k utrpení zvířete 151 případů
- § 04–01s = opuštění zvířete 159 případů

Nedostatek vody a výživy zatěžuje metabolismus psa. U mladého jedince to může mít doživotní následky, pokud je organismus ve vývoji. Špatná stavba kostí, zánět zažívacího traktu a celkové oslabení organismu, jsou běžnými důsledky nedostatku potravy v růstové fázi vývoje. Pro dospělého psa, který tento problém v mládí neměl jsou lepší vyhlídky na zotavení organismu po fyzické stránce, ale daleko více je postižena jeho psychika, při ztrátě majitele, zázemí a zdroje jídla. To znamená, že porušování těchto paragrafů, momo jiného, jsou jednání, které způsobuje zvířeti ještě jiné utrpení, a proto je jejich počet prakticky vyrovnaný.

Nad 200 případů byl porušován § 04–01j zákona 246/1992 Sb. = nepřiměřený stres a to celkem ve 264 případech týraní. Stresový stav nastane, když se zvíře setká s nepříznivými podmínkami a to jak fyziologickými, tak emocionálními, které mu způsobí narušení jeho mentální a fyzické rovnováhy. Je to reakce organismu na podnět, se kterým se snaží vyrovnat. Z evolučního hlediska je to prověření životaschopnosti jedince, jeho adaptace na prostředí. To znamená, že normální stres, který je součástí života je prospěšný pro zajištění silných jedinců a předání jejich genů potomkům. Pokud, ale tento stresový stav trvá příliš dlouho a nedá se mu vyhnout ani ho odstranit, začíná pes trpět. Tento stav je z jeho hlediska nepřiměřený stres. Prožívá ho opuštěné, hladovějící nebo nemocné zvíře. Proto je nejvíce porušovaným paragrafem tohoto zákona.

V letech 2005 až 2011 bylo zaznamenáno 239 případů týraných psů. Z tohoto celkového výsledku se jednalo o 106 fen a 113 psů. Počet případů byl přibližně konstantní, k většímu nárůstu došlo v roce 2010, kdy došlo k 53 případům porušení § zákona č.246/1992 Sb. V průměru za sledované období docházelo k 34 případům ročně.

Jak vyplývá z uvedených výsledků, je poměr pohlaví v celkovém počtu týraných psů prakticky bezvýznamný. Tuto skutečnost je možné vysvětlit tím, že lidé přestali selektovat nechtěné vrhy štěňat. V nedávné době se tzv. „nechávali“ hlavně pejsci, protože o fenky, vzhledem k tomu, že rodí štěňata, nebyl velký zájem, ale s lepší dostupností veterinární péče, kastracím a vzniku útulků, kam je možné nechtěné potomky odložit, pohlaví štěňate přestalo hrát tak významnou roli. Další skutečností je, že feny bývají, ve většině případů, poddajnější, poslušnější, a také nebojují tak často s člověkem o vedoucí roly ve smečce. Nezodpovědnost majitelů, v době hárání, je také jednou z možných příčin nárůstu počtu týraných (opuštěných a odložených) psů. Ze záznamů je zřejmé, že nejvíce psů se pohybovalo ve věkové hranici od 0 do 6 měsíců věku, což jsou štěňata a mladí psi, kteří už své majitele mohli omrzet nebo, jak bylo již zmíněno, zanedbali jejich výchovu a nezvládli psí pubertu.

Další možnou příčinou je zhoršující se životní úroveň celé společnosti, nezaměstnanost a zvyšování cen základních životních potřeb. Veterinární péče je už kvalitní a dostupná, ale také není levná a pro mnohé je přepychem, který si nemohou dovolit. Tato skupina lidí své psy opouští, ale není to z rozmaru a zvláště pro seniory to není lehké rozhodnutí, ale jedinou možností jak svému psovi zajistit dostatečnou péči. Většinou je nechávají na frekventovaných místech a sami zavolají odchytovou službu nebo je přímo dovedou do útulku, pod záminkou,

že je našli. Jedná se o psy, u kterých nejsou známky poruch chování, nebyli týráni, ale jejich míra stresu a smutku je o to větší, protože nechápou ekonomickou stránku věci, ale jen to, že je opustili. Opakem jsou lidé, kteří si na svých psech vybíjejí vlastní frustraci a vztek ze své neuspokojivé životní situace. Týrají své psy záměrně a cíleně. V mnoha případech se těmto psům pomoci nedostane, pokud sami neutečou, majitelé se jich vzdát nechtějí, protože by ztratili svého obětinného beránka. Paradox je, že obě skupiny porušují některé stejné § zákona č. 246/1992 Sb. Na ochranu zvířat proti týrání (opuštění, neposkytnutí veterinární péče, nepřiměřený stres), ale příčiny porušování uvedeného zákona nejsou ani nemohou být v této práci zohledněny, protože v záznamech útulku je nelze uvádět. Zkušený ošetřovatel, ale z chování psa většinou pozná, v jakém prostředí žil a vyrůstal. V tomto ohledu by bylo více průkazné šetření KVS, která provádí kontrolu přímo v místě chovu psa, a jedná s majiteli osobně. Na základě jejich zkušeností, by bylo možné zohlednit příčiny při porušení jmenovaného zákona a zmírnit tak jeho tvrdost. Jak však vyplynulo z výsledků této práce, snaha inspektorů KVS o nápravu je často zbytečná a bezvýsledná, pokud se úředník na obci, pod kterou případ spadá, rozhodne a neakceptovat kvalifikovaný posudek inspekce KVS a jedná o své vlastní vůli. Tato prokázaná skutečnost v kompetentnosti zúčastněných osob a rozdělení pravomocí výkonu ve státní správě je nejvíce zarážejícím a absurdním výsledkem vyplývajícím z této práce. Úředník působící na obci nemá (ani nemůže mít) vyšší kvalifikaci k posouzení rozsahu strádání daného psa (zvířete), jeho dostatečných nebo nedostatečných životních podmínek, pohody a následků, které z výsledků zjištěných skutečností plynou, nežli veterinární lékař – inspektor, který se touto činností zabývá denně v rámci své pracovní náplně. Tento fakt by měl být zohledněn při posuzování celkových výsledků, v oficiálně uváděných počtech týraných psů, v této práci, protože není chybou inspektorů KVS v Jihlavě, že podle rozsahu kvalifikace není i odpovídající rozsah pravomocí, které jsou nezbytné k zajištění dobrých výsledků a zjednání nápravy v oblasti dodržování zákona na ochranu zvířat proti týrání (dle této práce v chovu psů).

Vzhledem k tomu, že Městský útulek v Jihlavě přijímá opuštěné a toulavé psy pouze z města Jihlavy a přidružených obcí, nelze tvrdit, že se jedná o většinový vzorek týraných psů z Kraje Vysočina. Na území Kraje Vysočina působí ještě další podobná zařízení, která se starají o opuštěná, toulavá a nalezená zvířata a jejichž záznamy a evidence těchto psů není zanesená v tomto průzkumu.

V okrese Jihlava působí mimo Městský útulek v Jihlavě ještě Spolek na ochranu zvířat, který provozuje soukromý útulek pro opuštěná zvířata ve městě Polná, a přijímají psy z celého Kraje Vysočina. Jedná se o zařízení financované ze sponzorských darů, které se často potýká s finančními problémy. V okrese Žďár nad Sázavou je Městský útulek ve Velkém Meziříčí, spadající pod Městskou policii, a menší útulek v obci Křoví. Okres Pelhřimov má rodinný útulek s velmi malou kapacitou 2 – 3 psů v obci Zachotín, jehož údaje by zásadně neovlivnily výsledky této práce a Městský útulek pro psy v Pelhřimově s odchytovou službou, kde je frekvence pohybu psů srovnatelná s útlukem v Jihlavě. Na Havlíčkovobrodsku je městský útulek spadající pod technické služby města Havlíčkův Brod. V okrese Třebíč provozuje útulek pro zvířata Liga na ochranu zvířat se sídlem v Třebíči. Pravděpodobně působí na Vysočině ještě další malé útulky, o kterých mi není nic známo, ale to nemění nic na skutečnosti, že minimálně pět těchto jmenovaných zařízení pro psy, která zde uvádím, by výsledky v celkových počtech týraných psů v Kraji Vysočina významně ovlivnily. Z tohoto důvodu je do statistického hodnocení zahrnut i koeficient pěti násobku údajů získaných z Městského útulku v Jihlavě a srovnán s oficiálním šetřením KVS pro Kraj Vysočina. Tím více jsou výsledky průzkumu alarmující a nutí k zamyšlení nad skutečným počtem těchto týraných psů nejen na Vysočině, ale v celé ČR.

7 ZÁVĚR

Tato práce měla stanoveny několik cílů. V první části byla zaměřena na stručný popis domestikace, historii vzniku plemen psů a vývoje soužití psa s člověkem. Podrobněji je popsána etologie a etogram psa, který je zásadní v objasnění vývoje určitých vzorců chování a vysvětlení příčin abnormálních projevů v chování psů.

Hlavním cílem bylo zmapování počtu týraných psů, kteří byli v letech 2005 až 2011 evidováni v Kraji Vysočina a v Městském útulku pro opuštěná zvířata v Jihlavě. Pro ucelenost statistického vyhodnocení výsledků byla sestavena časová řada o pohybu psů v Městském útulku v Jihlavě v letech 2005 až 2011.

Z uvedených zápisů vyplývá, že projevy chování psů jsou závislé, na povaze každého jedince a podmínek prostředí, které jej ovlivnily. Z tohoto hlediska je možné odhadnout s velkou přesností v jakém prostředí a za jakých podmínkách pes žil a vyrůstal. Také lze podle chování některých psů charakterizovat zásadní povahové rysy jejich původních majitelů.

Dalším faktorem, který umocňuje typ chování, jsou prožívané emoce a jejich vyjádření, které je závislé na individualitě i osobnosti jedince. Je zřejmé že, psi jsou sociální zvířata, která potřebují citlivé, ale pevné vedení a ke každému z nich je nutné přistupovat individuálně, s respektem a s porozuměním.

Ze statistického vyhodnocení výsledků, získaných průzkumem počtu týraných psů u obou organizací, jejich následným roztříděním a porovnáním zjištěných údajů je zřejmé, že oficiální uváděné údaje KVS o počtu porušených paragrafů ohledně týrání je skoro 8 krát menší, nežli údaje z jednoho útulku, a tudíž v celém kraji je počet zjištění KVS menší asi 40 násobně, což je velmi alarmující.

Stavená hypotéza byla potvrzena a cíle této práce byly tedy splněny.

8 SEZNAM LITERATURY

Abrantes, R. 2007. Řeč psů. Encyklopedie psího chování. Dona, České Budějovice, 225 s. ISBN: 978 – 80 – 7322 -10 -2.

Abrantes,R, 2005. The Evolution of Canine Social Behavior Publisher: Wakan Tanka publishers 85 s, ISBN: 0–9660484-1–5.

Abrantes, R. 2001. Dog Language: An Encyclopedia of Canine Behaviour Publisher: Wakan Tanka Publishers Inc 3rd rep edition. 266 s ISBN: 9–7809660484-0–7.

Abrantes, R. 2000. Vývoj sociálního chování psů a dalších psovitých šelem, Dona, České Budějovice, 81 s. ISBN: 80 -86136 -61-2.

Adlington, E. H. W. 1999. O psí duši. Povaha, psychologie a chování psa, Dona, České Budějovice, 354 s. ISBN: 80 – 86136 – 47 -7.

Bekoff, M. 2009. Na zvířatech záleží. Biolog vysvětluje, proč zacházet se zvířaty s respektem a soucitem, Triton, Praha, 224 s. ISBN: 978 – 80 - 7387-3222-6.

Budiansky, S. 2002. Pravda o psech, Columbus, spol. s.r.o., Praha, 207 s. ISBN: 80 -7249 -110 -5.

Butler, J.R.A., Toit, du J. T., Bingham, J. 2/2004. Free-ranging domestic dogs (*Canis familiaris*) as predators and prey in rural Zimbabwe: threats of competition and disease to large wild carnivore, Publisher: Elsevier Sci Ltd, 369–378 s. ISSN: 00063207.

Carlson, J. Green, R. 1995. Hodný pes. Nemožné chování. Abecední průvodce problémovým chováním vašeho psa, Práh, Praha, 224 s. ISBN 80 -85809 -37 -0.

Carlisle – Frank, P., Frank, J. M; Nielsen, L. 2004. Selective battering of the family pet, Anthrozoos, 26–42 s. ISSN: 0892–7936.

Clutton – Brock J. 1984. Dog. In: Mason, I. L. (editor): Evolution of Domesticated Animals. Longmans, Londýn, ISBN: 0582460468.

Clutton – Brock J. 1988. The carnivore remains excavated at Fell's Cave in 1970. In *Travels and Archaeology in South Chile* by Junius B. Bird, ed. J. Hyslop, pp 188 – 95. Iowa City: University of Iowa Press, ISBN: 9780877452027.

Clutton – Brock J. 1995. Origins of the dog: domestication and early history. In: Serpell J. (editor): *The domestic dog: Its Evolutions, Behaviour and Interactions with Poepple*. Cambridge University Press, Cambridge, ISBN: 0–521-42537–9.

Coren, S. 1998. Inteligence psů. Průvodce myšlením, emocemi a vnitřním životem našich psích přátel. Robot s.r.o., Praha, 286 s. ISBN: 80 – 902061 -0 -7.

Coren S. 2001. Co má pes na jazyku. Jak porozumět psí řeči, Euromedia Group k. s., Praha, 304 s. ISBN: 80 -242 -0506 -8.

Coren, S. 2005. The Inteligence of Dogs: A Guide to the Thoughts, Emotions, and Inner Lives of Our Canine Companions Publisher: Free Press, 320 s. ISBN: 0743280873.

Dostál J. 1995. Chov psů. Genetika v kynologické praxi, Dona, České Budějovice, 205 s, ISBN: 80–85463-58-X.

Dostál J. 2007. Genetika a šlechtění plemen psů, Dona, České Budějovice, 261 s. ISBN: 978 -80-7322 -104 -1.

Eichler, I. 2000. Problémové chování psů. Nakladatelství Plot, 133 s. ISBN: 80 -902603 -6 -5.

Eichler, I. 2009. Buď já, nebo pes! Výchova a problémové chování psů, Nakladatelství MOTTO, Praha, 198 s. ISBN: 978 -80 -7246 -435 -7.

Fogle, B. 2002. Nová encyklopedie psů, Fortuna Print, Praha, 415 s. ISBN: 80 -7321-037 -1.

Fogle, B. 2007. Kdyby váš pes mohl mluvit. Příručka pro výcvik lidí, Euromedia Group, k. s., Praha, 159 s. ISBN: 978 -80 -242 -1884 -7.

Fogle, B. 1993. Já pes. Kniha všestranné péče o psa, Nakladatelství cesty, Praha, 191 s. ISBN: 80-85363-76-3.

- Fleig, D. 1995.** Bulteriér. Timy s.r.o., Bratislava, 119 s. ISBN: 80–88799-56–2.
- Franck, D. 1996.** Etologie, Karolinum, vydavatelství Univerzity Karlovy Praha, 323 s. ISBN: 80 -7066 -878 -4.
- Goodwin D., Brandshaw J. W. S., Wickens S. M. 1997.** Paedomorphosis affects agonistic visual signals of domestic dogs. The Association for the Study of Animal Behaviour, 297 – 304 s. ISBN: 347297020297.
- Henderson, B. B., Hensley, C.; Tallichet, S. E. 7/2011.** Childhood Animal Cruelty Methods and Their Link to Adult Interpersonal Violence, Journal of Interpersonal Violence, 2211 – 2227 s, ISSN: 0886–2605.
- Kholová, H, 1987.** Historie psího rodu, Nakladatelství Práce, Praha, 328 s., ISBN: 24–007-87.
- Lawrence, E. J., 1991.** A Morally Deep World: An Essay on Moral Significance And Environmental Ethics, Cambridge University Press, 301 s. ISBN: 9780521393102.
- Leyhansen, P. 1979.** Cat behavior: The Predatory and Social Behavior of Domesticated and Wild Cats., New York Garland STPM Press, 340 s., ISBN: 0824070178.
- Lorenz, K. 1992.** Takzvané zlo, Mladá fronta, Praha, 240 s. ISBN 80–200-1098-X.
- Lorenz, K. 1997.** Život se psem není pod psa, Granit s.r.o., Praha, 129 s. ISBN 80–85805-57-X.
- Masson, J. M. 1999.** Psi v lásce nikdy nelžou. Emocionální svět a citový život psů, Rybka Publishers, Praha, 272 s. ISBN: 80–86182-88–6.
- Mikulica, V. 1992.** Poznej svého psa. Etologie a psychologie psa (2. rozšířené vydání), Dialog, 305 s. ISBN: 80 -85194 -26 -0.
- Morris, D. 1986.** Dogwatching, Crown publishers, New York, 130 s. ISBN: 0–517-56519–6.
- Procházka, Z. 1989.** Chov psů, SZN, Praha, 256 s. ISBN 80 -209 -0015 -2

Tallichet, S. E., Hensley, C., Singer, S. D. 2005. Unraveling the methods of childhood and adolescent cruelty to nonhuman animals, *Society & Animals*, 91–107 s. ISSN: 1063–1119.

Taylor, D. 1995. Váš pes, *PRÚDY*, 287 s. ISBN: 80 -85355 -24 -8.

Tennant, C. 2003. Zlozvyky psů, Nakladatelství Slovart, s. r. o., 205 s. ISBN: 80 -7209 -505 -6.

Trumler, E. 1990. Tykáme si se psem, Dona, České Budějovice, 222 s. ISBN: 80–86136–58-2.

Trumler, E. 1999. Tykáme si se psem, abychom pochopili jeho povahu a chování, Dona, České Budějovice, 222 s. ISBN: 80 – 86136–58-2.

Trumler, E. 1996. Pes mezi lidmi, Agentura Cesty, Praha, 136 s. ISBN 80 -7181 -058 -4.

Vandrovcová, T. 2011. Zvíře jako pokusný objekt: Sociologická reflexe, Triton, Praha, 138 s, ISBN 978–80-7387–456-8.

Veselovský, Z. 2005. Etologie. Biologie chování zvířat, Academia, Praha, 408 s. ISBN 80–200-1331–8.

Veselovský, Z. 1974. Vždyť jsou to jen zvířata, Mladá fronta, Praha, 296 s. ISBN: 23–111-74.

Vine, L. L. 1992. Váš neurotický pes, Animal, Praha, 208 s. ISBN: 80–900235-7–6.

Wachtel, H. 1998. Chov psů v roce 2000, Dona, České Budějovice, 277 s. ISBN: 80 -86136 -29 -9.

Žertová, H. 2007. Od štěněte ke psu. Jak vychovat bezproblémového psa, Golf Time s.r.o., 67 s. ISBN 978 – 80 -239 -9075 -1.

Žertová, H. 8/2008. Zajímavé aspekty dominantní agrese psů vůči členům rodiny. *Veterinářství*, 479 -485.

Žertová, H. 1/2009. Etologie. Každý z jiného těsta. *Zvířata a zdraví s.r.o.*, 32 (17), 1803 -4047

9 SAMOSTATNÉ PŘÍLOHY

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Jednotlivé případy porušení zákona 246/1992 rok 2005**
- Příloha č. 2. Celkový počet psů den/měsíc rok 2005**
- Příloha č. 3. Obrazová dokumentace případu týrání 9 / 2005**
- Příloha č. 4 Jednotlivé případy porušení zákona 246/1992 rok 2006**
- Příloha č. 5. Celkový počet psů den/měsíc rok 2006**
- Příloha č. 6. Obrazová dokumentace případu týrání leden/2006**
- Příloha č. 7. Jednotlivé případy porušení zákona 246/1992 rok 2007**
- Příloha č. 8. Celkový počet psů den/měsíc rok 2007**
- Příloha č. 9. Jednotlivé případy porušení zákona 246/1992 rok 2008**
- Příloha č. 10 Celkový počet psů den/měsíc rok 2008**
- Příloha č. 11. Obrazová dokumentace případu týrání 2/2008**
- Příloha č. 12. Obrazová dokumentace případu týrání 7/2008**
- Příloha č. 13. Jednotlivé případy porušení zákona 246/1992 rok 2009**
- Příloha č. 14. Celkový počet psů den/měsíc rok 2009**
- Příloha č. 15. Obrazová dokumentace případu týrání 12/2009**
- Příloha č. 16. Dokumentace případu týrání 3/2009**
- Příloha č. 17. Jednotlivé případy porušení zákona 246/1992 rok 2010**
- Příloha č. 18. Celkový počet psů den/měsíc rok 2010**
- Příloha č. 19. Obrazová dokumentace případu týrání 2/2010**
- Příloha č. 20. Dokumentace k případu týrání 4/2010**
- Příloha č. 21. Jednotlivé případy porušení zákona 246/1992 rok 2011**
- Příloha č. 22. Celkový počet psů den/měsíc rok 2011**
- Příloha č. 23. Obrazová dokumentace případu týrání leden/2011**
- Příloha č. 24. Dokumentace případu 4/2011**